

«СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ХАРКІВ - 2025

Міністерство освіти і науки України
Міністерство молоді і спорту України
Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної військової
адміністрації
Департамент у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради
Харківська державна академія фізичної культури
Кафедра менеджменту фізичної культури

**«СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**«STRATEGIC MANAGMEN OF PHYSICAL
CULTURE AND SPORTS»**

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

ХАРКІВ - 2025

УДК 796.05(08)
С 83

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Мулик В.В.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Губа А.В.	<i>д.пед.н., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Мічуда Ю.П.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	НУФВіСУ, м. Київ
Томенко О.А.	<i>д.фіз.вих., професор</i>	СумДПУ ім. А.С.Макаренка, м. Суми
Ананченко К.В.	<i>к.фіз.вих., доцент, начальник Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації</i>	ХОДА, м. Харків
Бондар А.С.	<i>к.фіз.вих., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Леонов Я.В.	<i>д.е.н., професор</i>	ХДАФК, м. Харків
Середа Н.В.	<i>к.фіз.вих., доцент</i>	ХДАФК, м. Харків
Петренко І.В.	<i>к.фіз.вих., доцент</i>	ХДАФК, м. Харків

*Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту:
збірник наукових праць. Харків: ХДАФК, 2025. 202 с.*

У збірнику наукових праць розміщено статті науковців, аспірантів, здобувачів освіти, викладачів закладів вищої освіти, керівників фізкультурно-спортивних організацій та інших управлінців сфери фізичної культури і спорту. Статті присвячені дослідженню особливостей стратегічного управління розвитком фізичної культури і спорту на різних рівнях.

ЗМІСТ

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Петренко І.В., Тур А.А., Петренко В.О.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СПОРТУ В УКРАЇНІ В ПОВОЄННИЙ
ПЕРІОД.....7-17

Середа Н.В.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ18-22

Собко Н.Г., Маленюк Т. В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧО-
ЮНАЦЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ.....23-28

Темченко В. О., Акінін Л. А., Галазюк В. О., Коник Г. О.

ДІЯЛЬНІСТЬ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....29-35

Фоменко О.В., Школа О.М.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД
ЧАС ФІТНЕС-ТРЕНУВАНЬ.....36-41

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СФЕРІ СПОРТУ

Єфременко А.М., Пятисоцька С.С.

EDUTAINMENT ДЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....42-47

Іванюк П.О., Бондар А.С.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ У СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ.....48-53

Прончакова С.С., Середа Н.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
В ДІЯЛЬНОСТІ ФІТНЕС-КЛУБУ «SPORT LIFE».54-60

Салтан С.О., Серeda Н.В.
ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІТНЕС-КЛУБІВ У
СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ.....61-66

Серeda Н.В.
ХАРАКТЕРИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У
КРОС-КУЛЬТУРНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ.....67-71

Толчєва Г. В., Саєнко В. Г., Кононенко Є. Р.
ЗНАЧЕННЯ КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УПРАВЛІННІ ФІЗКУЛЬТУРНО-
СПОРТИВНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ.....72-78

Фурман Д.О., Мічуда Ю.П.
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БРЕНДУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБІРНИХ КОМАНД
УКРАЇНИ З ФУТБОЛУ79-84

ПРОМОУТЕРСЬКА ТА АГЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ СПОРТУ

Кухаренко А.А., Серeda Н.В.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФАН-МАРКЕТИНГУ, ЯК ЗАСОБУ
ПРОМОУТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СПОРТІ.....85-93

Прокопенко Б.О., Серeda Н.В.
ХАРАКТЕРИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ АГЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
СФЕРІ СПОРТУ.....94-98

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ОЛІМПІЙСЬКИМ, ПАРАОЛІМПІЙСЬКИМ, НЕОЛІМПІЙСЬКИМ РУХОМ ТА ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ

Дідюк Н.О., Бабенко С.
УПРАВЛІННЯ МАСОЮ ТІЛА У ПАУЕРЛІФТИНГУ ЯК ФАКТОР
ПІДВИЩЕННЯ СПОРТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ.....99-102

Лепетень А. А., Дембіцька О. О.
ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ЧЕРЛІДЕНГОМ НА РОЗВИТОК РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ
СТУДЕНТОК.....103-109

Приходько В. В., Дзюбенко М. І., Солодка О.М.
НАРОДНА СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ У ПЕРІОД АГРЕСІЇ РОСІЇ
ПРОТИ УКРАЇНИ.....110-117

Стадник С.О., Окунь Д.О.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ УМОВИ РОЗВИТКУ
ВЕСЛУВАЛЬНОГО СЛАЛОМУ.....118-125

Чень Дундун, Бондар А.С.
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИДІВ СПОРТУ В
УКРАЇНІ ТА КНР126-135

ФІЛОСОФСЬКІ, ІСТОРИЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Beilin M. V., Zheltoborodov O. M.
ARCHITECTONICS OF MODERN SPORTS CULTURE IN POST-CONSUMER
SOCIETY.....136-141

Gazniuk L.M., Soina I.Y.
LINGUISTIC-SEMIOTICAL SPATIAL-TEMPORAL CONTINUUM OF
SPORT.....142-148

Гончаров Г.М., Червона С.П.
АГОНІСТИКА Й ГУМАНІСТИКА СПОРТИВНОГО
ЖИТТЄСТВЕРДЖЕННЯ.....149-155

Гончарук Н.Л., Бушан Д. А., Ілленко В.В.
РОЛЬ СПОРТУ У ПРОФІЛАКТИЦІ ТА ПОДОЛАННІ ХРОНІЧНОГО
СТРЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....156-165

Лях-Породько О.О., Лях-Породько С.О.
ДО ПИТАННЯ ХТО З ХАРКІВ'ЯН БРАВ УЧАСТЬ У ВСЕСОКІЛЬСЬКОМУ
ЗЛЬОТІ 1912 РОКУ У ПРАЗІ.....166-170

Прохоров О.
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ СТУДЕНТІВ ШАХІСТІВ ГРУП
СПОРТИВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ВНЗ.....171-174

Романенко О.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА
ПРИКЛАДІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....175-181

Свистунов С.В.

ГРУПОВЕ ПОЛЮВАННЯ - ФАКТОР ПЕРШОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В
МЕНЕДЖМЕНТІ.....182-187

Семенова Ю.А., Орленко О.М.

ЕВОЛЮЦІЯ СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ В ЕПОХУ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....188-194

Толчева Г.В., Саєнко В.Г.

ДЕТЕРМІНАНТИ ЯКОСТІ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
РЕКРЕАЦІЙНИМ БІЗНЕСОМ.....195-200

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 796.062'364

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СПОРТУ В УКРАЇНІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

¹**Петренко І.В.** доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри менеджменту фізичної культури

²**Тур А.А.** здобувачка вищої освіти II (магістерського) рівня

³**Петренко В.О.** доцент кафедри фізичного виховання

^{1,2}*Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)*

³*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут» (Харків, Україна)*

***Анотація.** У статті аналізуються основні шляхи розвитку спорту в Україні в повоєнний період. Розглядаються виклики, з якими стикається країна у відновленні спортивної інфраструктури, адаптації програм фізичної активності та інтеграції новітніх технологій у спортивну діяльність. Оцінюється роль спорту у підтримці психосоціального здоров'я населення та розвитку національної ідентичності. Стаття пропонує рекомендації для ефективної реалізації спортивної політики, орієнтуючись на потреби суспільства в умовах стабілізації та відновлення.*

***Ключові слова:** спорт, напрями розвитку, програма, повоєнний період, спортивна інфраструктура, психосоціальне здоров'я, адаптація.*

Вступ. Як свідчить історія розвитку суспільства, повоєнний період для країни, яка пережила збройну агресію, характеризується не лише економічним і соціальним відновленням, але й значними трансформаціями в усіх сферах життя, зокрема у фізичній культурі та спорті [5]. В Україні, в

умовах руйнувань, викликаних збройним конфліктом, постає нагальна потреба в ефективних стратегічних рішеннях для відновлення та розвитку спортивної інфраструктури, яка була сильно пошкоджена. Спорт набуває нової ваги як засіб для покращення психосоціального здоров'я населення, згуртування громади та відновлення національної ідентичності [3].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що ще ніколи раніше не було настільки важливо усвідомлювати потенціал спорту як інструмента для відновлення та підтримки морального духу суспільства. Основні напрями розвитку спорту в Україні в цей час мають включати адаптацію спортивних програм, підтримку молодих спортсменів, інтеграцію новітніх технологій та міжнародну співпрацю у сфері фізичної культури.

Метою дослідження є окреслення ключових шляхів, які допоможуть Україні не лише відновити спортивну діяльність, але й стати на шлях сталого розвитку в повоєнний час.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні використовувався аналіз літературних джерел і документів, системний аналіз, соціологічне опитування (анкетування), експертна оцінка.

Результати дослідження та їх обговорення. Повоєнний період – це час, що настає після закінчення збройного конфлікту або війни [4]. Він включає в себе етапи відновлення, реконструкції і стабілізації країни, а також супутні соціальні, економічні і політичні зміни. Окремої уваги заслуговує відновлення сфери фізичної культури та спорту.

Різні країни, які пережили війни або збройні конфлікти, вжили різні заходи для відновлення спорту в повоєнний період [1; 2]. Так Німеччина після Другої світової війни, після падіння нацистського режиму, звернулася до спорту як інструменту відновлення національної ідентичності та міжнародної репутації. Створення нових спортивних федерацій і заходів впливало на молодь і вселило в населення надію. Проведення Олімпійських

ігор у Мюнхені 1972 року стало символом відновлення і мирного співіснування.

Японія після Другої світової війни інвестувала в розвиток спорту для відновлення національної гордості та міжнародної репутації. Спортивні програми були втілені в школах, що призвело до успішних виступів японських спортсменів на Олімпійських іграх, зокрема в Токіо в 1964 році.

Південна Корея після Корейської війни (1950-1953) інвестувала в спорт як в інструмент модернізації та зміцнення національної ідентичності. Спорт став важливим елементом культурного просування, і країна успішно провела літні Олімпійські ігри 1988 року в Сеулі.

У Боснії і Герцеговині після війни 1992-1995 років було створено багато спортивних ініціатив, спрямованих на примирення серед різних етнічних груп. Були запроваджені програми, які спонукали молодь займатися спортом незалежно від етнічної приналежності, що допомогло зміцнити міжетнічні зв'язки.

Після серйозних соціальних і політичних змін, пов'язаних з конфліктами на Балканах, Сербія зосередилася на відновленні місцевих спортивних ліг та національних зборів. Спорт став важливим засобом для покращення іміджу країни на міжнародній арені.

Попри труднощі, спорт у Афганістані після падіння Талібану (2001 рік) став способом змінити соціальні структури і залучити молодь до активного життя. Зокрема, жіночий спорт отримав особливу увагу, що стало важливим кроком до гендерної рівності.

В Україні, внаслідок російської агресії, виникла низка проблем, які комплексно впливають на розвиток фізичної культури та спорту [3], а саме:

1. Знищення і руйнування спортивної інфраструктури – спортивних об'єктів, стадіонів, тренувальних баз і спортивних шкіл, що створює серйозні труднощі для тренувального процесу та проведення змагань.

2. Економічні труднощі та нестабільність через військові дії, що призвело до скорочення фінансування спортивних програм, федерацій та організацій. Багато спонсорів і партнерів зменшили або призупинили підтримку спорту.

3. Еміграція спортсменів, тренерів і спортивного персоналу, які шукають безпеку та стабільність за кордоном. Це стосується як професійних атлетів, так і молодих талантів.

4. Психологічні наслідки, викликані тим, що багато спортсменів та їхні родини пережили травми, стрес і посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Це негативно впливає на фізичну підготовку та загальний психоемоційний стан.

5. Складнощі в організації змагань та спортивних заходів через військові дії, що обмежує можливості для участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях і негативно позначається на їхній підготовці.

6. Погіршення стану здоров'я населення через зниження загального рівня фізичної активності населення, що погіршує стан здоров'я й підвищує ризик захворювань.

Незважаючи на ці складнощі, український спорт продовжує шукати способи адаптації, включаючи активне залучення міжнародної спільноти, проведення благодійних змагань і програм, спрямованих на підтримку спортсменів і їхніх родин.

У ході дослідження розроблено Програму розвитку спорту в Україні в повоєнний період. Основною метою програми є відновлення та зміцнення спортивної інфраструктури, залучення населення до активного способу життя та формування здорового суспільства, яке зможе подолати наслідки військових конфліктів через фізичну активність і соціальну інтеграцію.

Завданнями програми є:

1. Відновлення та модернізація спортивної інфраструктури, ремонт і будівництво спортивних об'єктів: стадіонів, спортивних залів, тренувальних баз для забезпечення належних умов для тренувань і змагань.

2. Забезпечення психологічної підтримки спортсменів і тренерів шляхом впровадження програм психологічної реабілітації для осіб, які постраждали від війни, з акцентом на підтримку спортивної активності як засобу відновлення.

3. Розвиток масового спорту через створення доступних програм для заохочення населення до зайнять фізичною культурою та спортом, включаючи дитячі та юнацькі секції.

4. Впровадження принципів інклюзії у спорті та розробка програм для залучення до спорту осіб з інвалідністю, сприяння їхній участі в спортивних заходах.

5. Залучення фінансування та інвестицій, розробка стратегій для залучення державного та приватного фінансування для підтримки спортивних програм і ініціатив.

6. Заходи з безпеки для проведення змагань, встановлення протоколів безпеки для організації спортивних заходів в умовах постконфліктного середовища.

7. Підготовка і підтримка обдарованих спортсменів, створення програм для виявлення та підтримки молодих талантів, включаючи стипендії, тренувальні програми та участь у змаганнях.

8. Промоція спортивної культури, підвищення обізнаності населення щодо важливості фізичної активності та здорового способу життя через кампанії та заходи.

У ході дослідження розроблена нами Програма розвитку спорту в Україні в повоєнний період запропонована для експертизи 40 фахівцям сфери фізичної культури і спорту, педагогам, лікарям, тренерам-викладачам, керівникам освітніх закладів, які умовно поділені на 2 групи (теоретиків і

практиків позашкільної освіти). Експертиза проводилася у формі анкетування, кожне з питань оцінювалося за п'ятибальною шкалою, де одиниця – нижчий бал, п'ять – вищий бал. Для проведення математико-статистичну обробки отриманих результатів опитування використовувались метод описової статистики, метод перевірки статистичних гіпотез за критерієм знаків, метод експертних оцінок за розрахунком коефіцієнту конкордації, метод виявлення взаємозв'язків між досліджуваними показниками за розрахунком коефіцієнту рангової кореляції Спірмена та коефіцієнту конкордації.

Аналізі показників положення випадкової величини у рамках якої виступали характеристики середнього арифметичного ($\bar{X}$), мода (M_o) та медіана (M_e) спостерігається їх приблизне співпадіння майже за всіма досліджуваними показниками (табл. 1). Це свідчить про наявність нормального розподілу оцінок експертів і вказує на достовірність результатів проведених досліджень.

Показники розподілу випадкової величини, які представлені дисперсією, стандартним відхиленням та коефіцієнтом варіації, свідчать про незначну варіативність оцінок в групі експертів 1 групи (від 0,1% до 12%), та розходження думок в групі експертів 2 групи (від 7% до 25%). Ці результати можна трактувати як узгодженість думок експертів обох груп.

Таблиця 1

Статистика результатів експертизи

Об'єкти експертизи (показники), n=8	Група експертів	$\bar{X} \pm m$	M_o	M_e	D	σ	v
Відновлення та модернізація спортивної інфраструктури	1 група	4,6±0,17	5	5	0,57	0,75	16%
	2 група	5,0±0,01	5	5	0,01	0,01	0,1%
Забезпечення психологічної підтримки спортсменів і тренерів	1 група	4,8±0,10	5	5	0,20	0,44	9%
	2 група	5,0±0,01	5	5	0,05	0,22	5%
Розвиток масового спорту через створення доступних програм	1 група	3,8±0,25	4	4	1,22	1,11	29%
	2 група	4,7±0,11	5	5	0,22	0,47	10%
Впровадження принципів інклюзії у спорті	1 група	4,2±0,24	5	4,5	1,19	1,09	26%
	2 група	4,8±0,09	5	5	0,17	0,41	9%

Залучення фінансування та інвестицій	1 група	4,7±0,11	5	5	0,22	0,47	10%
	2 група	4,6±0,14	5	5	0,37	0,60	13%
Заходи з безпеки для проведення змагань	1 група	4,6±0,18	5	5	0,66	0,81	19%
	2 група	4,7±0,11	5	5	0,22	0,47	10%
Підготовка і підтримка обдарованих спортсменів	1 група	4,6±0,14	5	5	0,37	0,60	13%
	2 група	4,6±0,13	5	5	0,36	0,60	13%
Промоція спортивної культури, підвищення обізнаності населення	1 група	3,9±0,22	4	4	0,98	0,99	26%
	2 група	4,6±0,11	5	5	0,26	0,51	11%

1 група: теоретики (n=20)

2 група: практики (n=20)

З таблиці 1 видно, що показники репрезентативності думок експертів, виражених помилкою репрезентативності, є нормальним та не перевищує 10% від середніх показників. Таким чином, результати описової математичної статистики надають можливість проведення порівняльного аналізу результатів висловлення думок двох груп експертів 1 – теоретики та 2 – практики. Для цього використаний непараметричний критерій знаків для рівнозначних вибірок.

У ході дослідження виявлено нормальний розподіл випадкових величин, хоча для критерію знаків він необов'язковий. Також виявлено достовірні відмінності між показниками опитування груп 1 і 2. За таблицею Ван дер Вардена інтервалом достовірності виступає (1-7). Отриманий нами показник ($z=5$), потрапляє в заданий інтервал, що свідчить про наявність достовірних відмінностей в оцінках двох груп експертів ($p>0,01$). При цьому слід зазначити, що не було виявлено жодного негативного показника $z(-) = 0$, що свідчить про високу оцінку експертів 1 групи відносно оцінок експертів 2 групи.

Отримані результати свідчать про те, що показники розробленої нами програми та організаційних заходів для розвитку спорту в повоєнний період можна вважати ефективним, оскільки загальний бал виставлений експертами обох груп за всіма показниками програми склав 4,55 з 5 можливих.

Найбільший вплив на розвиток спорту в повоєнний період матиме вирішення таких завдань як, «Відновлення та модернізація спортивної інфраструктури», «Забезпечення психологічної підтримки спортсменів і тренерів», «Підготовка і підтримка обдарованих спортсменів», «Залучення фінансування та інвестицій».

Найменший вплив на розвиток спортивної школи, на думку експертів, матиме вирішення завдань «Розвиток масового спорту через створення доступних програм» та «Промоція спортивної культури, підвищення обізнаності населення».

Для виявлення узгодженості думок експертів було розраховано коефіцієнт конкордації. Експерти виявили свою думку по ряду досліджуваних показників. Серед науковців та практиків спостерігається узгодженість думок щодо використання розробленої в ході дослідження Програми спорту в повоєнний період, так як коефіцієнт конкордації $W=0,73$ і $W=0,71$, при $p>0,01$, у всіх групах коефіцієнт конкордації $W \geq W_{\text{гр}}$ (3.4). Рівень узгодженості думок експертів у кожній групі був високий та підтверджував достовірність проведеної експертизи.

Щоб встановити рівень узгодженості думок експертів обох груп і виявлення взаємозв'язок між їх оцінками нами проведено кореляційний аналіз за методикою Спірмена (рангова кореляція). Показник коефіцієнта рангової кореляції отриманих результатів склав $\rho = 0,95$ при $p>0,001$, що дає можливість стверджувати про узгодженість думок експертів. Узгодженість думок експертів обох груп підтверджує ефективність проведених експертиз щодо Програми розвитку спорту в повоєнний період та виявлено тісний взаємозв'язок між думками опитаних експертів обох груп.

Для визначення думки жителів України стосовно основних напрямів розвитку спорту у повоєнний період, було проведено соціологічне опитування. Результати опитування представлені на рисунку 1.

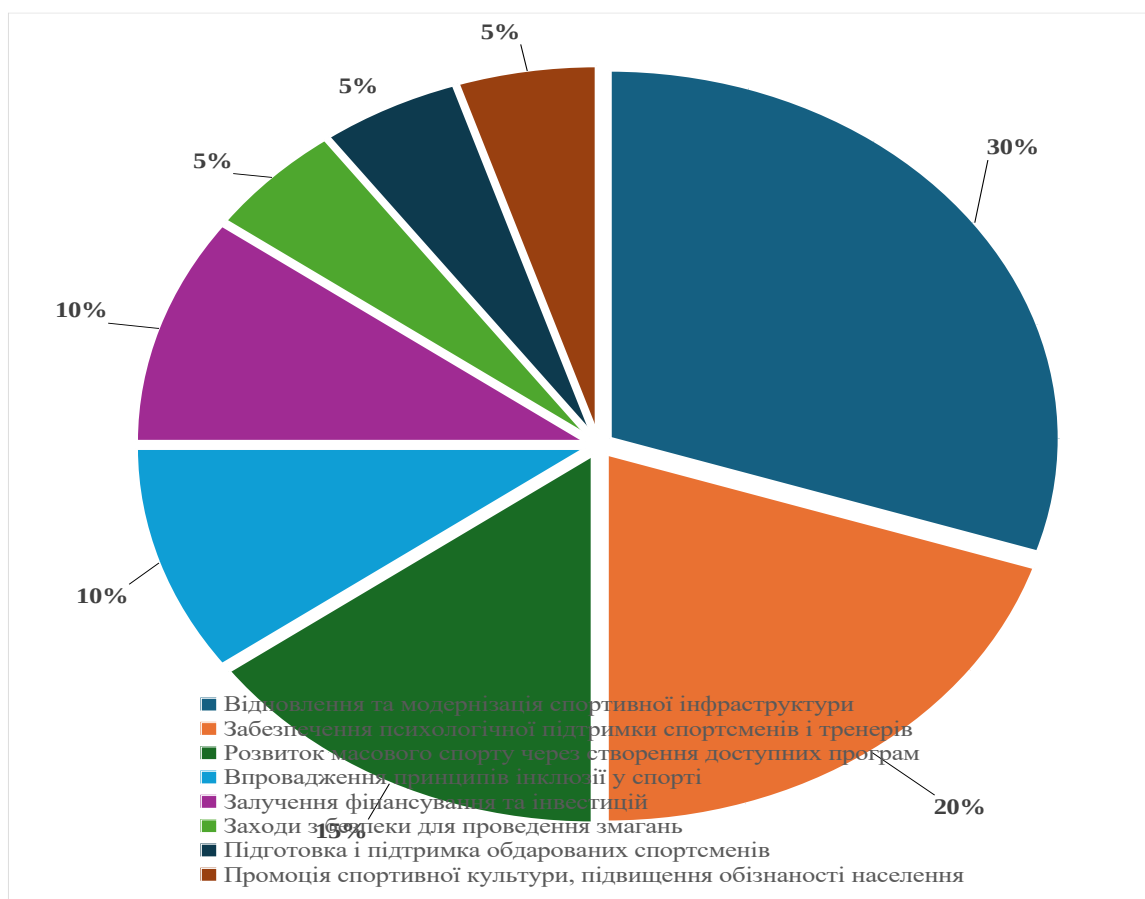

Рис.1. Пріоритетні напрями розвитку спорту в Україні у повоєнний період (n=300)

Як видно з рис. 1, для розвитку спорту у повоєнний період, на думку більшості опитаних, пріоритетним є відновлення та модернізація спортивної інфраструктури (30%), оскільки це основа для подальшого розвитку спорту. Другу позицію займає завдання щодо забезпечення психологічної підтримки спортсменів і тренерів (20%), оскільки це допоможе адаптуватися до нових умов та відновити фізичну активність після війни. На третьому місці за важливістю є питання розвитку масового спорту через створення доступних програм (15%), що сприятиме загальному оздоровленню суспільства.

Однакові за важливістю і посідають четверте місце, на думку респондентів, питання впровадження принципів інклюзії у спорті (10%) та залучення фінансування та інвестицій (10%), ці питання актуальні для забезпечення рівних можливостей для всіх та реалізації відповідних програм,

але можуть не бути на першому місці для багатьох і безпосередньо не впливають на оперативність відновлення сфери спорту в цілому.

Найменший вплив, на думку опитаних жителів України, мають завдання щодо заходів з безпеки для проведення змагань (5%), хоч вони є важливими в умовах післявоєнного часу, але можуть бути менш критично важливими, якщо інші пункти вже реалізовані; підготовка і підтримка обдарованих спортсменів (5%), оскільки для більшості людей нині важливіша підтримка всіх спортсменів, а не лише обдарованих; промоція спортивної культури, підвищення обізнаності населення (5%), яка сприяє формуванню здорового способу життя, але може бути сприйнята як менш пріоритетна ніж інші зазначені вище завдання.

Результати опитування жителів України свідчать про те, що найбільш важливими аспектами програми відновлення спорту в повоєнний період є відновлення та модернізація спортивної інфраструктури, забезпечення психологічної підтримки спортсменів і тренерів, а також розвиток масового спорту через створення доступних програм. Такі результати опитування пересічних громадян підтверджують думку експертів щодо пріоритетних напрямів розвитку спорту у повоєнний період і доводять необхідність реалізації програми розвитку спорту по закінченню війни.

Висновки. Основними шляхами розвитку спорту в Україні в повоєнний період мають стати відновлення спортивної інфраструктури, залучення інвестицій, підтримка молодіжного спорту та психологічна реабілітація, що в комплексі сприятиме соціальному згуртуванню і формуванню національної ідентичності. Акцент на партнерство, інновації і соціальну відповідальність може створити сприятливе середовище для відродження українського спорту.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у вивченні впливу програм підтримки спорту від держави та місцевих органів

влади на розвиток фізичної культури та залучення населення до активної діяльності.

Список використаної літератури

1. Булатова М. М. Енциклопедія Олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. К. : Олімпійська література, 2009. 400 с.
2. Всесвітня історія фізичної культури і спорту: навчально-методичний / М. С. Солопчук, А.О. Боднар, Д. М. Солопчук. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня “Рута”», 2016. 126 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6987/Vsesvitnia-istoriia-fizychnoi-kultury-i-sportu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Гилун Г., Бондар А. Особливості управління сферою спорту в умовах воєнного стану. *Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини: збірник тез наукової онлайн-конференції, присвяченої Дню науки в Україні (електронне видання), 17 травня 2022 року*. Харків: ХДАФК, 2022. С. 136-139
4. Словник української мови : у 3 т. упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко ; за ред. С. Єфремова та А. Ніковського. Київ : Горно, 1927 - 1928. <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002261>
5. Харчук Т.В., Буренко М.С., Шавель Х.Є. Фізична культура чинник формування здорового способу життя особистості в умовах змін воєннополітичної ситуацій в Україні. *Науковий часопис НПУімені П. Драгоманова*. № 10(170), 2023. С. 137-141. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10\(170\).29](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10(170).29)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Середа Н.В. доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті наведено результати проведеного дослідження стосовно функціонування сфери фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану. Розкрито сильні та слабкі місця діяльності сфери фізичної культури і спорту в умовах кризи та можливі шляхи її подолання.*

***Ключові слова:** менеджмент, воєнний стан, фізична культура, спорт, криза.*

Вступ. Здійснення організаційно-управлінської діяльності в сфері фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану потребує підвищеної уваги та особливої організації. На тлі загострення конфлікту, держава мусить забезпечити безпеку спортивних подій та збереження життя спортсменів, глядачів та інших учасників.

При управлінні сферою спорту в умовах воєнного стану, необхідно враховувати специфіку такого періоду, зокрема, обмеження у переміщенні та скупченнях людей, обмеження у використанні транспорту, збільшення кількості військових об'єктів та блокпостів, введення комендантської години та інші обмеження, ракетної небезпеки на прифронтових територіях [1, 2].

Мета дослідження – визначити аналіз організаційних аспектів функціонування сфери фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Під час проведення наукового дослідження використовувались наступні методи дослідження, а саме: аналіз літературних джерел та документів, організаційний аналіз, системний аналіз, порівняльний аналіз, анкетування, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. За результатами проведеного дослідження було проаналізовано статистичні данні функціонування сфери фізичної культури і спорту з 2021-2023 роки. Ці роки характеризуються наявністю кризи як наслідки після загальної пандемії COVID-2019 так і введення воєнного стану.

Загальна чисельність працівників сфери фізичної культури та спорту в Україні за 2021-2023 роки значно скоротилася на 5 402 осіб порівняно з 2021 роком. Це становить 17,5% від загальної кількості працівників у 2021 році. Зменшення кількості фахівців може призвести до скорочення доступності спортивних програм та занять, а це може негативно вплинути на рівень фізичної активності населення, що може призвести до погіршення стану здоров'я та зростання витрат на охорону здоров'я.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика статистичних показників сфери фізичної культури і спорту

№	Показник	2021	2022	2023	+/-
1	Загальна кількість працівників	65 534	56 455	60 132	- 5 402
2	Працівники фізичної культури закладах освіти, у тому числі у позашкільної освіти	39 072	34 779	34 683	- 4 389
3	Штатні тренери-викладачі з видів спорту	14 689	11 315	11 682	- 3 007
4	Загальна кількість спортивних споруд	89 046	82 267	79 361	-9 685
5	Працівники спортивних споруд	1 875	1 565	1 523	- 352
6	Видатки усіх видів	14 467 629,02	7 818 825,97	12 763 939 ,59	- 1 703 690,57
7	Оплата праці	5 241 295,40	5 399 475,62	6 909 550, 99	- 1 668 255,59
8	Оплата комунальних послуг та електроносіїв	498 689,00	593 161,36	874 735,47	+ 376 046,47
9	Загальна кількість осіб які займаються спортом	902 098	687 772	689 477	-212 621

Найбільше скорочення спостерігається у категорії працівників фізичної культури в закладах освіти, де чисельність зменшилася на 4 389 осіб. До цього призвели такі фактори, як руйнована інфраструктура, переміщення людей, переїзд фахівців за кордон, мобілізація.

Згідно з даними цієї таблиці, визначено, що найбільше скоротилася кількість працівників фізичної культури в закладах освіти (4 389 осіб) та штатних тренерів-викладачів з видів спорту (3 007 осіб). Це може бути пов'язано з тим, що багато шкіл та інших освітніх закладів були пошкоджені або зруйновані в ході бойових дій, що призвело до скорочення потреби в працівниках фізичної культури та перехід на он-лайн навчання.

Загальне фінансування спорту в країні за 2021-2024 роки скоротилося на 1 703 690,57 грн. Найбільше скоротилися видатки на капітальний ремонт та реконструкцію спортивних споруд (на 2 239 104,37 грн.) та на будівництво нових об'єктів (на 2 563 708,32 грн.). Згідно з наявною інформацією, загальна кількість людей, які займаються спортом у країні, за 2021-2024 роки зменшилася на 212 621. Причиною цього може бути зміна пріоритетів людей, які змушені були евакуюватися, втратили близьких або займаються волонтерською діяльністю, а також руйнування спортивної інфраструктури, закриття спортивних секцій та гуртків, скорочення тренерського складу.

За результатами проведеного дослідження визначено, що початок повномасштабного вторгнення та впровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинув на спортивну галузь країни, спричинивши низку серйозних наслідків. Розкриємо їх змістовну характеристику.

Матеріально-технічна база та спортивна інфраструктура: руйнування спортивних об'єктів (стадіони, спортивні комплекси, басейни); пошкодження тренувальних баз та дитячо-юнацьких спортивних шкіл; втрата доступу до спортивних об'єктів на тимчасово окупованих територіях.

Вплив на спортсменів та тренерів: вимушене переміщення багатьох спортсменів та тренерів за кордон або в безпечніші регіони України; участь

спортсменів у Збройних Силах України; загибель спортсменів і тренерів унаслідок бойових дій; психологічні травми та стрес.

Змагальна діяльність: призупинення проведення багатьох національних чемпіонатів і турнірів; перенесення місця проведення спортивних змагань за кордон; проблеми з виїздом спортсменів на міжнародні змагання; адаптація форматів змагань (скорочення, зміна локацій).

Фінансування: перерозподіл державного фінансування на потреби оборони; скорочення спонсорської підтримки спортивних команд та заходів; зменшення фінансових можливостей спортивних федерацій та клубів.

Адаптація та відновлення: створення спеціальних програм підтримки спортсменів; відновлення спортивних змагань в умовно безпечних регіонах країни; проведення благодійних спортивних заходів для збору коштів для ЗСУ; розвиток онлайн-форматів тренувань та змагань.

Незважаючи на всі труднощі, український спорт демонструє неймовірну стійкість, а українські спортсмени продовжують гідно представляти країну на міжнародній арені, стаючи важливими амбасадорами України у світі.

Висновки. За результатами нашого дослідження було проведено порівняльний аналіз статистичних даних про функціонування сфери фізичної культури та спорту з 2021 по 2023 рік. Ці роки характеризуються наявністю кризи, наслідками після загальної пандемії COVID-2019 і введенням воєнного стану. Результати порівняльного аналізу показали динаміку змін у штатному розкладі, спортивних спорудах, фінансуванні, спортивних роботах у галузі фізичної культури та спорту в Україні у 2021 та 2023 роках. Аналіз статистичних даних про функціонування фізкультурно-спортивної сфери в Україні відповідно до воєнного стану кількість споживачів таких фізкультурно-спортивних послуг це може бути пов'язано з обмеженнями доступу до спортивних споруд, скороченням фінансування та іншими

факторами, що впливають на функціонування фізкультурно-спортивної сфери. і спорт.

Перспективи подальших досліджень. Визначити особливості діяльності фізкультурно-спортивних організацій в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Бондар А. С. Особливості підготовки майбутніх спортивних менеджерів в умовах воєнного стану в Україні. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”. 2022. С. 38-41.
2. Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 року) / за заг.ред. В.С. Бліхара, Г.З. Леськів. [Електронний ресурс] Львів : ЛьвДУВС, 2023. 239 с.
3. Гилун А.С., Серeda Н.В. Організаційно-управлінські аспекти розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць*. Харків: ХДАФК, 2024. С. 25-32
4. За час повномасштабної війни, яку розв'язала Росія, в Україні було зруйновано або пошкоджено 94 спортивні об'єкти. URL: <https://suspiilne.media/250387-za-cas-povnomasstabnoi-vijni-aku-rozvazala-rosia-v-ukraini-bulo-zrujnovano-abo-poskodzeno-94-sportivni-obekti/> (дата звернення: 29.04.2023)
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Верховна рада України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=36> (дата звернення: 4.05.2023).

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Собко Н.Г. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Маленюк Т.В. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка (Кропивницький, Україна)

Анотація. Проаналізовано нормативно-правові документи регламентування діяльності дитячо-юнацької спортивної школи із змінами після введення воєнного стану.

Ключові слова: нормативно-правові документи, спортивна школа, воєнний стан.

Вступ. Дитячо-юнацькі спортивні школи є фундаментальною базою для підготовки якісного спортивного резерву, який згодом забезпечує поповнення національних збірних команд України. Вони є першою ланкою в системі інфраструктури резервного спорту, що сприяє поступовому формуванню високопрофесійних спортсменів. Ці школи не лише створюють умови для виявлення та розвитку талановитих дітей, а й забезпечують ефективний перехід спортсменів з аматорського рівня до професійного [4, с. 5].

Через збройну агресію Російської Федерації учасники навчально-тренувального, тренувального та освітнього процесів постійно перебувають під загрозою для життя і здоров'я. Гарантії, передбачені законодавством України, зокрема безпечні умови праці та навчання, значно ускладнені або практично неможливі для забезпечення, залежно від ситуації в кожному населеному пункті.

Мета дослідження: здійснити аналіз нормативно-правової бази дитячо-юнацької спортивної школи. **Завдання дослідження:** представити

нормативно-правові документи діяльності спортивної школи зі змінами, що відбулися після введення воєнного стану в Україні.

Матеріал і методи дослідження: аналіз законодавчих актів, нормативно-правових документів; науково-методичних та програмно-нормативних матеріалів дитячо-юнацької спортивної школи.

Результати дослідження та їх обговорення. Серед основних документів, що регламентують сферу фізичної культури і спорту Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (згідно Постанови Кабінету Міністрів України (від 04.11.2020 р. № 1089) визначає пріоритети державної політики, що передбачені Законом України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», а саме: створення умов для максимальної реалізації здібностей талановитих спортсменів; забезпечення рівних прав і можливостей до занять фізичною культурою і спортом усіх категорій населення України; стимулювання створення спортивної інфраструктури; сприяння участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях; підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі; удосконалення державної політики у сфері фізичної культури і спорту; сприяння популяризації та поширенню здорового способу життя, організації змістовного дозвілля.

Згідно Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу (від 5 листопада 2008 р. № 993 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1159 від 25.11.2020), «Дитячо-юнацька спортивна школа є закладом спеціалізованої позашкільної освіти спортивного профілю - закладом фізичної культури і спорту, який забезпечує розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, визнаному в Україні, створює необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортсменів для резервного спорту».

«Спортивна школа здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, чинного законодавства, зокрема законів України «Про фізичну культуру і спорт», «Про позашкільну освіту», інших законодавчих актів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центрального органу виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту України, рішень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2008 року № 993, та власного статуту [5, с. 6].

Організаційно-правова форма дитячо-юнацької спортивної школи визначається Статутом засновника (засновників) [3, с. 22].

Аналіз статистики за формами № 5-ФК надає можливість оцінити поточний стан спортивних шкіл в областях і в Україні в цілому. Набір показників, представлених у всіх статистичних формах звітності, демонструє результати роботи організацій різних рівнів: від районних до обласних, а також дозволяє описати стан розвитку фізичної культури і спорту в Україні [6, с. 123].

3 лютого 2022 року, після повномасштабного вторгнення ворога, нормативно-правова база вимушено зазнала змін.

Так, згідно документів Міністерства молоді та спорту України про погодження «проєкту регуляторного акта», органи влади в Україні повинні діяти оперативно, відповідно до законодавства, щоб зберегти життя та здоров'я населення під час воєнного стану чи надзвичайних ситуацій. Одним із головних завдань стало забезпечення безпечного середовища для учасників навчально-тренувальних та освітніх процесів у спортивних закладах, таких як дитячо-юнацькі спортивні школи, школи вищої спортивної майстерності та центри олімпійської підготовки, що передбачає створення найбільш захищених умов для роботи і навчання в цих закладах [2].

Відповідно пункту 8 Положення про Міністерство молоді та спорту України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 №220, з метою створення на території України оптимальних умов для якісної підготовки спортсменів національних збірних команд України з видів спорту для участі у головних міжнародних спортивних змаганнях, забезпечення виконання Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України в умовах воєнного стану, Міністерством молоді та спорту України створено наказ від 28.05.2022 № 1587 «Про деякі питання проведення всеукраїнських спортивних заходів в умовах воєнного стану», в якому зазначено, що: «структурним підрозділам Міністерства, до повноважень яких віднесена координація розвитку видів спорту, Українському центру фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» у межах відповідних бюджетних призначень дозволити організацію проведення в окремих місцевостях України з дотриманням умов безпеки, передбачених законодавством про воєнний стан».

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2022 року №929 «Деякі питання діяльності закладів фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні», було дозволено працювати дитячо-юнацьким спортивним школам та іншим закладам позашкільної освіти спортивного профілю в умовах війни. У Постанові зазначається, що: «Заклади фізичної культури і спорту, незалежно від їх підпорядкування, типу та форми власності, мають право забезпечувати навчально-тренувальний процес для вихованців, учнів (студентів), спортсменів, тренерів-викладачів та вчителів з видів спорту. Це можливо в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її регіонах, які були оголошені відповідно до встановленого порядку. Заклади можуть діяти в межах наявних фінансових ресурсів та позабюджетних коштів, організовуючи тренування за місцем їх розташування або в місцях тимчасового переміщення (евакуації) на території

України, де не ведуться бойові дії, а також за межами України відповідно до порядку, затвердженого Міністерством молоді та спорту».

Це стосується таких закладів фізичної культури і спорту, як: дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки.

Карантинні заходи COVIDних років, на жаль, також наклали і продовжують накладати певні обмеження щодо повноцінного навчально-тренувального процесу у позашкільних закладах, а саме, в дитячо-юнацьких спортивних школах. Серед проблем зазначаються труднощі із забезпеченням дистанційного навчання учнів груп початкової підготовки в домашніх умовах [1, с. 277].

Висновки. Аналіз нормативно-правових документів дитячо-юнацької спортивної школи дозволив вивчити зміни, що внесені після 2022 року, після введення в Україні в дію воєнного стану.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі показників виконання вимог дитячо-юнацької спортивної школи в умовах воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Особливості навчально-тренувального процесу у період карантину. *Theoretical and scientific foundations of pedagogy and education*. С. 277-283. <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/04/Monograph/Doi/Ped/ISG.2022.MONO.PED.1.7.4.pdf>
2. Про погодження «проекту регуляторного акта». Міністерство молоді та спорту України. <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/4945.pdf>
3. Пруська Ю. О., Лисенко І. А. Особливості управління діяльністю спортивних шкіл на сучасному етапі розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*:

збірник наукових праць. Харків: ХДАФК, 2017. С. 21-26. <https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/handle/787878787/3269>

4. Сухоцький Д. О. Організаційні аспекти вдосконалення діяльності дитячо-юнацького спорту в сучасних умовах: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт освітньою програмою «Менеджмент у спорті». Київ. 2021. 72 с. <https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/3476/15>

5. Трояновська М. М. Методичне забезпечення діяльності спортивної школи: навч.-метод. посіб. для студентів факультетів фізичного виховання / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2019. 86 с. <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/379/1/>

6. Ціпов'яз А. Т., Бондаренко В. В. Організація і управління фізичною культурою і спортом: навч. посіб. Кременчук: КПК, 2019. 128 с.

УДК 796.062'364(258)

ДІЯЛЬНІСТЬ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Темченко В.О. кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Акінін Л. А. старший викладач

Галазюк В. О. старший викладач

Коник Г.О. старший викладач

***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Харків,
Україна)***

***Анотація.** Розглянуто питання організації роботи спортивних клубів з видів спорту в закладі вищої освіти на прикладі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в умовах воєнного стану.*

***Ключові слова:** фізична культура, спорт, менеджмент, спортивний клуб, заклад вищої освіти.*

Вступ. Вже понад три роки в Україні робота закладів вищої освіти, як і інших підприємств, установ та організацій, триває в умовах воєнного стану. Але фізкультурно-спортивне життя не стоїть на місці і у цей час, оскільки фізична активність учнівської та студентської молоді є надважливою частиною існування суспільства.

Наразі в Україні активно опрацьовується питання впровадження клубної системи у фізичній культурі та спорті. Спортивні клуби є закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток визначених напрямів фізичної культури і спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають послуги у сфері фізичної культури і спорту. Спортивні клуби діють на підставі статуту (положення) та реєструються у встановленому порядку згідно до діючого законодавства.

Засновниками спортивних клубів можуть бути фізичні та юридичні особи. Фінансування діяльності спортивних клубів здійснюється за рахунок

коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності спортивних клубів шляхом надання організаційної, методичної та іншої допомоги [3].

З минулого року проводиться експеримент щодо залучення спортивних клубів до здійснення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності. Проведення експерименту дозволить розробити механізм для переходу на клубну систему організації занять фізичною культурою і спортом, а також сприятиме розвитку спортивних клубів у статусі громадських організацій. Важливо, що залучення спортивних клубів сприятиме активній участі місцевих громад у спортивному житті, що допоможе розвивати спорт на всіх рівнях.

На думку Р. Р. Сіренко в умовах сьогодення фізкультурно-спортивний рух є важливим компонентом соціально-культурного життя суспільства, а також поліфункціональним явищем, що займає провідне місце в фізичній та духовній культурі; є відносно самостійною сферою національного виховання; робить певний внесок у гуманітарну політику держави. Загальний стан галузі фізичної культури і спорту та її дальший розвиток залежать від організації ефективної структури регулювання. Застосування системного підходу в управлінні дозволяє розглядати заклад вищої освіти в єдності частин і зв'язку із зовнішнім середовищем. Останніми роками у сфері фізичного виховання та спорту ідеї та принципи системного підходу все частіше застосовуються при вирішенні проблем розвитку цієї галузі. Системний підхід розглядає управління та регулювання як процес, управлінська діяльність розглядається не як миттєва дія, а як серія неперервно пов'язаних дій, їх називають управлінськими функціями. Кожна управлінська функція теж уособлює процес, оскільки складається із серії взаємопов'язаних дій, а процес управління за таким підходом є сумою всіх функцій [4, 5].

На думку О. В. Попрошаєва та О. А. Білика регулювання в системі фізичного виховання й масового спорту у закладі вищої освіти має бути сукупністю конкретних форм і методів свідомої діяльності, спрямованої на забезпечення ефективного функціонування і планового розвитку сфери фізичної культури й масового спорту з метою найповнішого задоволення потреб молоді у фізичному вдосконаленні [2]. Дослідники також зазначають, що реорганізація системи фізичного виховання у закладах вищої освіти України потребує пошуку не тільки нових підходів до фізкультурно-оздоровчої роботи зі студентами, а й нової моделі управління галуззю студентської фізичної культури та спорту як у цілому в Україні, так і у кожному закладі вищої освіти [1].

Мета дослідження та завдання дослідження. Метою дослідження є проведення аналізу діяльності спортивних клубів у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна під час воєнного стану.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження є діяльність спортивних клубів у структурі вишу. Методи дослідження: огляд сучасної літератури за темою дослідження, моніторинг інтернет-ресурсів, організаційний аналіз, системний аналіз, порівняння та співставлення.

Результати дослідження та їх обговорення. Реформування вищої освіти не залишило осторонь і сферу фізичної культури та спорту. Розвитку діяльності з фізичної культури та спорту у закладах вищої освіти сприяла також автономія вишів, яка передбачає самостійність, незалежність і відповідальність у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів. У сфері фізичної культури і спорту це призвело до створення у закладах вищої освіти фізкультурно-спортивних центрів, спортивних клубів з видів спорту тощо.

На сучасному етапі в Україні нажаль відсутня єдина система управління сферою фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах, регламентована на державному рівні. З 2025 року Комітет з фізичного виховання та спорту передано з Міністерства освіти і науки до Міністерства молоді та спорту і проведено його реорганізацію. Наразі це Центр фізичного виховання та спорту учнів і студентів.

У зв'язку з високою конкуренцією та рівнем спортивних результатів кафедри фізичного виховання та спорту закладів вищої освіти внаслідок обмеженого штату не в змозі забезпечити належний розвиток видів спорту. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є створення нових підрозділів фізкультурно-спортивного спрямування – спеціалізованих спортивних клубів, що дозволяє проводити у виші, при наявності спортивної інфраструктури і тренерсько-викладацького складу, цілеспрямовану роботу з розвитку видів спорту, які мають сталі традиції розвитку.

У Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна система організації фізичного виховання і масового спорту є відносно самостійною – такою, що має свої цілі, завдання, принципи функціонування у взаємодії з іншими структурними підрозділами, що також характеризує її як цілісну систему. Динамічність системи фізичного виховання і масового спорту характеризує неперервність її змін загалом, а також змін окремих складових. Змінюються методика, рівень спортивних результатів, інвентар, обладнання, форми організації діяльності фахівців, матеріально-фінансове забезпечення. Усі ці зміни відбивають об'єктивний процес розвитку сфери фізичного виховання та масового спорту, що має враховуватися в діяльності університетських підрозділів фізкультурно-спортивного спрямування [6].

З початку ХХІ століття в Каразінському університеті розвивається мережа спортивних клубів, які є структурними підрозділами вишу. Перед початком повномасштабного вторгнення функціонувало п'ять спортивних клубів – тенісний клуб «Унікорт», спортивний клуб фехтування та фітнесу

«Уніфехт», футбольний клуб «Універ-Локо», спортивний клуб і спортивний клуб стрільби з лука. Нажаль, внаслідок вторгнення російських окупантів університетська спортивна інфраструктура зазнала руйнувань та пошкоджень, що привело до призупинення діяльності спортивних клубів. Але, попри виклики війни, розвиток фізичної культури та спорту в Каразінському університеті, не зупинився, хоча повноцінне функціонування фізкультурно-спортивної діяльності значно ускладнилося.

Для поновлення роботи спортивним клубам довелося провести комплекс робіт з ремонту спортивних споруд. У плані поновлення пошкодженої спортивної інфраструктури тенісним клубом «Унікорт» відновлено повноцінне функціонування тенісного комплексу, спортивним клубом фехтування та фітнесу - частини фехтувального сектору навчально-спортивного комплексу «Каразінський», футбольним клубом «Універ-Локо» - універсальної ігрової спортивної зали у будівлі банківського інституту, спортивним клубом силових видів спорту та єдиноборств проведено реконструкцію спортивної зали в головному корпусі університету та обладнання там спортивних локацій для силових видів спорту, фітнесу та одноборств. Діяльність спортивного клубу зі стрільби з лука, нажаль, було припинено. При проведенні робіт залучалися як можливості університету шляхом співпраці різних підрозділів, так і пошук інвесторів та спонсорів.

Наразі спортивними клубами поновлено проведення навчально-тренувального процесу з тенісу, фехтування, фітнесу, силових видів спорту та єдиноборств, а також відновлено надання фізкультурно-спортивних послуг для населення. Важливим напрямком функціонування спортивних клубів під час воєнного стану є забезпечення безпечних умов при організації тренувань.

Спортивні клуби як і раніше проводять роботу з розвитку профільних видів спорту, що надає можливість провідним студентам-спортсменам готуватися до участі у спортивних змаганнях. У роботі спортивних клубів

з'явився також і новий напрямок – робота з ветеранами війни та реабілітація військових, які отримали поранення, засобами фізичної культури.

Висновки. В результаті проведеного аналізу розкрито особливості роботи спортивних клубів з видів спорту у виші на прикладі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна під час воєнного стану. Цілеспрямована робота спортивних клубів сприяє розвитку видів спорту, які мають сталі традиції у закладі вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому передбачається пошук напрямків діяльності спортивних клубів у закладах вищої освіти у поствоєнний період.

Список використаної літератури

1.Бабічев Анатолій, Темченко Володимир, Акінін Леонід. Модернізація системи управління галуззю фізичної культури та спорту у закладі вищої освіти. *Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи: збірник тез XXII Міжнародної науково-практичної конференції, 2022*. Харків : ХДАФК. С. 503-505.

2.Попрошаєв О.В., Білик О.А. Організація фізичного виховання у закладах вищої освіти: тенденції та перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 5к (134). С. 111-116.

3.Про фізичну культуру і спорт: Закон України Редакція від 12.01.2023 № 2868-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

4.Сіренко Р.Р. Система фізичного виховання молоді та розвитку масового спорту як об'єкт державного регулювання в Україні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_1_33.

5.Сіренко Р. Р. Державне управління системним розвитком сфери фізичної культури і масового спорту: програмно-цільовий підхід. *Вісник*

Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2017. Вип. 2. С. 180-190. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2017_2_27.

6. Темченко В. О., Бабічев А. В., Галазюк В. О., Коник Г. О. Менеджмент фізкультурно-спортивної діяльності у закладах вищої освіти. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць*. Харків: ХДАФК, 2024. С. 52-59.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ФІТНЕС-ТРЕНУВАНЬ

Фоменко О.В. кандидат педагогічних наук, доцент

Школа О.М. кандидат педагогічних наук, професор

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно–педагогічна
академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)*

***Анотація.** У статті розглянуто основні аспекти надання першої домедичної допомоги під час фітнес-тренувань. Акцентовано увагу на типових травмах та невідкладних станах. Описано алгоритм дій при наданні домедичної допомоги, а також підкреслено важливість базових знань з першої допомоги для фітнес-тренерів та учасників тренувального процесу. Робота спрямована на підвищення рівня безпеки та обізнаності у сфері фізичної культури та спорту.*

***Ключові слова:** перша домедична допомога, травми, невідкладні стани, фітнес-тренування, фітнес-тренери.*

Вступ. Сучасний темп життя сприяє активному розвитку фітнесу як одного з найпопулярніших способів підтримки фізичної форми та зміцнення здоров'я [5]. Однак, попри очевидну користь занять, фізичне навантаження завжди супроводжується певним ризиком травм і невідкладних станів, особливо за умови перевантаження, неправильного виконання вправ чи наявності прихованих захворювань. У таких ситуаціях ключову роль відіграє оперативне надання першої домедичної допомоги, що дозволяє мінімізувати наслідки травм, зменшити ризик ускладнень та зберегти здоров'я, а іноді – і життя постраждалого.

Актуальність даної теми зумовлена необхідністю підвищення рівня обізнаності як серед фітнес-тренерів, так і серед відвідувачів тренажерних залів щодо основ домедичної допомоги, що є запорукою безпечного

тренувального процесу. Фітнес-тренування – чудовий спосіб підтримувати здоров'я, але вони також можуть супроводжуватися травмами або критичними станами [1]. Важливо знати, як надати першу допомогу собі чи іншим під час занять фітнесом.

Мета дослідження та завдання дослідження.

Мета дослідження – визначити ключові особливості та порядок надання першої домедичної допомоги під час фітнес-тренувань.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати типові травми та невідкладні стани, що можуть виникати під час фітнес-тренувань.
2. Визначити основні принципи надання домедичної допомоги при найпоширеніших ситуаціях.
3. Розглянути алгоритми дій надання домедичної допомоги для фітнес-тренерів та учасників тренувального процесу до прибуття медиків.

Матеріал і методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися як теоретичні, так і емпіричні методи, що дозволили всебічно розглянути проблему надання першої домедичної допомоги під час фітнес-тренувань. Враховувались такі матеріали як: практичний досвід роботи фітнес-тренерів та інструкторів; навчальні матеріали та методичні посібники з домедичної допомоги; анкетування та опитування відвідувачів і працівників фітнес-клубів.

Результати дослідження та їх обговорення. Розглянемо найчастіщі випадки які трапляються при заняттях фітнесом та алгоритм надання першої домедичної допомоги.

Розповсюдженими випадками є травми: розтягнення, розриви м'язів або зв'язок, різні забої, вивихи суглобів, переломи, хронічні травми. Також випадки у наслідок фізіологічних проблем: тепловий удар, непритомність та серцево-судинні захворювання. Все це може виникнути у разі різних причин [2; 5].

Надання першої домедичної допомоги базується на дотриманні основних принципів:

- безпека – оцінка навколишнього середовища, не наражаючи себе на небезпеку;
- оцінка стану постраждалого – перевірка свідомості, дихання, пульсу;
- швидке реагування – зупинка кровотечі, фіксація пошкодженої кінцівки, серцево-легенева реанімація (за потреби).

Найважливіше – не нашкодити. Домедична допомога має бути простою, швидкою та ефективною.

Алгоритм надання першої домедичної допомоги при травмах опорно-рухового апарату.

При розтягненні та розриві м'язів або зв'язок постраждалий відчуває такі симптоми як: біль у місці травми, набряк, почервоніння, утруднені рухи. Первинна допомога здійснюється по етапно, а саме: спочатку зупинкою фізичного навантаження, прикладання льоду або холодного компресу (до 20 хв.), фіксування кінцівки еластичним бинтом, підняття ураженої кінцівки для зменшення набряку. Забороняється розминати або масажувати травмовану ділянку.

При різних забоях постраждалий відчуває такі симптоми як: біль у місці пошкодження, синці та набряк. Постраждалому надається перша допомога: прикладання холоду (лід через тканину на 15-20 хв.), надання спокою ураженій ділянці. Заборонено розтирати місце удару та нагрівати протягом перших 24 годин.

При вивихах суглобів постраждалий відчуває такі симптоми як: біль і набряк, деформацію суглоба, неможливість рухати кінцівкою. Перша допомога здійснюється зафіксуванням кінцівки постраждалому в нерухомому положенні, прикладання холоду та негайно звернутися до лікаря. Не можна самостійно вправляти суглоб до приїзду лікарів або швидкої.

При переломах постраждалий відчуває різкий біль, набряк в ділянці, гематому, неприродне положення кінцівки. Перша допомога здійснюється наступним чином: іммобілізація кінцівки постраждалого за допомогою шини або підручних засобів, прикладання холоду, викликати швидку допомогу. До приїзду швидкої не в якому разі не виправляти або вправляти кістку.

При хронічних травмах постраждалий відчуває біль, обмеження рухливості, набряк, скутість. Перша допомога здійснюється шляхом припинення навантаження і уникнення рухів, що спричиняють біль. Прикладання холоду на 15–20 хв. кожні 2–3 години у перші 1–2 дні при загостренні. При необхідності стиснути кінцівку еластичним бинтом або ортезом для зменшення набряку, можливе використання знеболювальних засобів та подальше звернення до спеціалістів [3].

Алгоритм надання першої домедичної допомоги при зневодненні, тепловому ударі, непритомності та серцево-судинних захворюваннях.

При зневодненні постраждалий відчуває сильну спрагу, сухість у роті, сухість шкіри, відсутність поту, слабкість, головний біль, запаморочення. Постраждалого вивести з навантаження та припинити тренування. Дати випити рідину (вода кімнатної температури (малими ковтками), ізотоніки або домашній розчин електролітів). За наявності нудоти або запаморочення покласти постраждалого у тінь, підняти ноги. При непритомності, судомах, сильному прискоренні серцебиття та проблемах з диханням викликати швидку.

При перегріванні та теплових ударах виникають запаморочення, слабкість, нудота, почервоніння шкіри. Перша допомога: перенесення постраждалого в тінь або прохолодне місце, надання води невеликими ковтками, охолодити тіло (вологими рушниками, вентилятором). Забороняється надавати зігріваючі напої.

При непритомності виникають симптоми запаморочення, втрати свідомості на короткий час. Перша допомога: припинити тренування,

покласти людину на спину, підняти ноги, забезпечити доступ свіжого повітря, поплескати по щоках або дати понюхати нашатирний спирт. Не потрібно обливати водою обличчя.

При серцевому нападі постраждалий відчуває гострий біль у грудях, відчуття стискання, паніки, блідість шкіри, холодний піт. При наданні першої допомоги здійснюються такі дії: припинити тренування, посадити або покласти людину в горизонтальне положення, викликати швидку, дати нітрогліцерин (якщо є). Не можна залишати людину без нагляду [4].

Висновки. Розглянувши найчастіщі випадки які трапляються в процесі занять фітнесом та алгоритм надання першої домедичної допомоги, можна стверджувати, що оперативне надання першої домедичної допомоги під час фітнес-тренувань – важливий компонент системи безпеки, що дозволяє зменшити наслідки травм і врятувати життя. Знання основних принципів першої допомоги, вміння правильно діяти в екстрених ситуаціях та забезпечення належної підготовки фітнес-тренерів є ключовими умовами ефективної допомоги. Підвищення обізнаності фітнес-тренерів, системне навчання та відповідне матеріальне забезпечення фітнес-залів – це ті кроки, які суттєво підвищують рівень безпеки учасників тренувального процесу.

Перспективи подальших досліджень у данному напрямку є аналіз причини найпоширеніших травм у фітнесі з точки зору профілактики та оперативного реагування, а також розробка рекомендацій для їх запобігання.

Список використаної літератури

1. Домедична допомога у випадку травмування під час виконання фізичних вправ і самостійної роботи з фізичної підготовки : метод. рек. / В.А. Дідковський, Д. С. Антонков, В. В. Бондаренко та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 95 с.

2. Калашченко С. І., Гринзовський А. М., Дема О. В., Загороднюк К. Ю. Домедична допомога як базова складова у формуванні компетентностей

фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. *Медична освіта*. 2018. № 4. С.132-135. https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/8970/9177.

3. Слободяник Г. І. Екстрена та невідкладна медицина. Перша долікарська та лікарська допомога: підручник 2-ге вид. Київ, 2021. 168 с.

4. Черняхівський В. Й. Основи домедичної підготовки : навчальний посібник / В. Й. Черняхівський, Н. В. Котляр, І. Г. Кириченко; за загальною редакцією О. А. Никифорової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 188 с. ISBN 978-966-992-789-7.

5. Olena V. Otravenko, Olena M. Shkola, Valeriy O. Zhamardiy, Olena D. Shynkarova, Olena V. Fomenko, Tetiana L. Poluliashchenko, Viktoriia I. Donchenko (2024). Fostering the social activity of future specialists in physical education and sports in a health-preserving environment. *Acta Balneologica. Journal of the polish balneology and physical medicine association*. 2024 march-april, vol. LXVI. ISSUE 2 (180). Pp. 135-143. DOI: <https://doi.org/10.36740/ABAL202402110>. ISSN 2082-1867. URL: <https://actabalneologica.pl/wp-content/uploads/library/ActaBalneol2024i2net.pdf>.

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СФЕРІ СПОРТУ

УДК 37.018.43:796.01

EDUTAINMENT ДЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Єфременко А.М. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Пятисоцька С.С. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті розглядаються концепція «edutainment» у контексті фізичного виховання. Окреслено перспективи використання цих технологій для створення інноваційних навчальних програм.*

***Ключові слова:** edutainment, gamification, фізичне виховання, мобільне навчання, мотивація.*

Вступ. Сучасні підходи до фізичного виховання студентів передбачають використання інноваційних методів, спрямованих на підвищення мотивації та залученості до активного способу життя. Одним із таких методів є концепція edutainment, що поєднує навчання та розваги, а також її складова – gamification, яка використовує ігрові механіки для стимулювання активності. У світлі сучасних досліджень ці підходи демонструють позитивний вплив на мотивацію, соціальну взаємодію та ефективність фізичного виховання.

Традиційні методи фізичного виховання часто не відповідають інтересам сучасних студентів, що призводить до низької залученості та мотивації до занять фізичною активністю. У зв'язку з цим виникає питання: якою мірою використання edutainment може покращити ефективність навчання студентів?

Edutainment розглядається як маркетингова концепція, яка поєднує освіту та розваги. Дослідження інтеграції освітніх та розважальних елементів підкреслюють, що edutainment може підвищити мотивацію та залученість

учнів [1]. Саме використання ігрових елементів у edutainment пов'язано з підвищенням ефективності освітніх практик, що підкреслює потенціал gamification у фізичному вихованні для створення більш інтерактивного та привабливого навчального середовища [2]. Встановлено, що інтеграція розважальних елементів може покращити розуміння матеріалу та залученість студентів. Це свідчить про потенціал edutainment у різних освітніх контекстах, включаючи фізичне виховання [6]. Проведено систематичний огляд використання ігрового навчання та гейміфікації у фізичному вихованні, що засвідчило позитивний вплив на мотивацію та навчальні результати студентів [3]. Зокрема, поєднання гейміфікації та кооперативного навчання у фізичному вихованні, виявляючи, пов'язано з покращенням соціальних навичок та командної роботи серед студентів [4]. Підсумовуючи можливості застосування edutainment у спорті та здоров'язбереженні зазначимо, що поєднання розважальних елементів з навчанням може сприяти здоровому способу життя та підвищенню фізичної активності [5]. Таким чином, інтеграція edutainment та gamification у фізичне виховання може значно покращити мотивацію, залученість та навчальні результати здобувачів освіти.

Мета дослідження – аналіз можливостей edutainment для фізичного виховання здобувачів освіти.

Матеріал і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовані теоретичні методи педагогічного дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Впровадження edutainment та gamification у фізичне виховання розглядається як інноваційний підхід, що може суттєво підвищити мотивацію до занять спортом серед здобувачів освіти.

Edutainment розглядають не як педагогічну технологію, а як маркетингову стратегію просування навчальних наративів за рахунок використання механік досягнень, системи винагород, рейтингів та командних

змагань (у випадку використання gamification). Крім того, цифрові технології, які використовуються у edutainment фітнес-напрямку (тут розглядаються як складова фізичного виховання) зорієнтовані на розвиток здоров'язбережних звичок, оскільки створюють умови для регулярного здійснення організованої фізичної активності.

В контексті предмету дослідження зазначимо, що edutainment має значний потенціал соціалізації учасників, що відіграє важливу роль у збереженні мотивації до фізичної активності. Групові змагання, інтерактивні завдання та командні челенджі сприяють згуртованості здобувачів освіти і допомагають підтримувати їхню активність у довгостроковій перспективі (формування здоров'язберігаючої компетентності). Реалізація таких ініціатив може сприяти не лише розвитку освітньої сфери, а й залученню комерційних партнерів, зокрема компаній, що спеціалізуються на спортивному обладнанні, розумних гаджетах та фітнес-послугах. Це створює передумови для формування стійкої бізнес-моделі.

Попри значні перспективи, впровадження edutainment та gamification у фізичне виховання пов'язане з певними ризиками. Одним із ключових викликів є цифрова нерівність – не всі студенти мають доступ до сучасних гаджетів або високошвидкісного інтернету, що може створювати бар'єри у використанні інструментів edutainment. Крім того, існує ризик «gamification fatigue» – при надмірному використанні ігрових механік здобувачі освіти можуть втрачати мотивацію, що потребує ретельного моніторингу балансу навчального процесу.

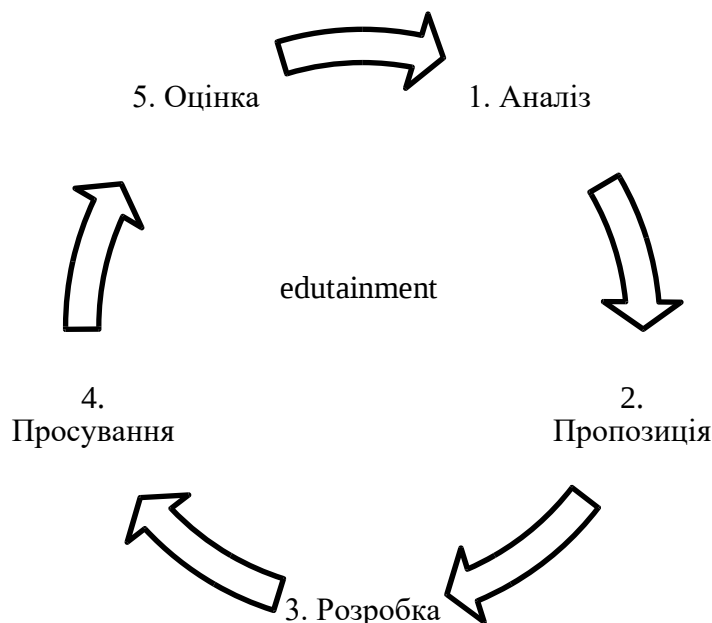

Рис.1. Маркетингова стратегія edutainment для фізичного виховання здобувачів освіти

Наведемо варіант маркетингова стратегія для розробки та впровадження edutainment та gamification у фізичному вихованні здобувачів освіти (рис. 1).

Перед запуском продукту важливо дослідити ринок та визначити основну аудиторію. На початку слід розглядати всіх учасників освітнього процесу: студенти, викладачі фізичного виховання, освітні установи, спортивні клуби. Паралельно має відбуватися аналіз наявних продуктів та підходів до використання edutainment у сфері фізичного виховання та спорту. Сукупно ці процеси дозволять визначити основні проблеми у фізичному вихованні, які можна вирішити за допомогою edutainment через вивчення проблематики та потреб цільової аудиторії.

Наступний етап передбачає формуванні пропозиції та створення продукту який має базуватися на філософії edutainment: 1) використання елементів гейміфікації (досягнення, нагороди, рейтинги); 2) соціальна взаємодія (можливість створення та підтримки соціальних спільнот); 3) інтеграція з мобільними технологіями (можливість доступу до продукту з

різних пристроїв). Таким вимогам можуть відповідати доступні формати відео-блогу, мобільний додаток або веб-платформа для інтерактивного навчання та моніторингу прогресу. Вони мають включати можливість соціальної взаємодії через періодичне проведення челенджів та виконання гейміфікованих завдань.

Етап просування має дві складові: 1) на базі закладу освіти; 2) поширення серед ширшої цільової аудиторії. Для просування ефективною стратегією з урахуванням філософії edutainment є застосування засобів е-маркетингу для промоції пропозиції у соціальних мережах, SEO та контент-маркетинг. Email-маркетинг та таргетована реклама (за виключенням електронних платформ для розміщення мобільних додатків) є менш актуальним напрямком, що пов'язано як з додатковими витратами, так і концепцією edutainment, який в контексті фізичного виховання здобувачів освіти буде зосереджений на їх більше охоплення та залучення, а не на монетизацію продукту. Додатково можна розглядати заходи

Оцінка ефективності передбачає моніторинг та аналіз користувацької активності для вдосконалення контенту та функціоналу продукту. Це потребує розробки та застосування валідизованих опитувальників, а також моніторинг реакцій користувачів у різних формах зворотного зв'язку.

Запропонована маркетингова стратегія дозволить ефективно розробити, просувати та впроваджувати edutainment т у фізичному вихованні, підвищуючи мотивацію студентів до занять з фізичного виховання. Однак реалізація подібного проекту вимагає значних інвестицій, технологічної підтримки та грамотного маркетингового просування.

Висновки. Edutainment та gamification є потужними інструментами для розвитку фізичного виховання здобувачів освіти. Вони допомагають збільшити залученість та мотивацію до занять, використовуючи сучасні та привабливі для молоді формати подання навчальної інформації. При правильному підході можна створити успішний цифровий продукт, який

буде працювати не тільки на популярність, а й на прибутковість у довгостроковій перспективі.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у розробці маркетингової стратегії впровадження edutainment в процес фізичного виховання здобувачів освіти.

Список використаної літератури

1. Ahmed R.K.A., Alamro L., Khlaponin Y., Izmailova O., Abdulrazzaq A.Z. Edutainment as a Concept of Education and Entertainment. *35th Conference of Open Innovations Association (FRUCT)*. IEEE, 2024. P. 42–50.
2. Baowidan S.A. A survey on application of game design element in edutainment. *International Conference on Human-Computer Interaction*. Cham: Springer Nature Switzerland, 2023. P. 39–50.
3. Camacho-Sánchez R., Manzano-León A., Rodríguez-Ferrer J.M., Serna J., Lavega-Burgués P. Game-based learning and gamification in physical education: a systematic review. *Education Sciences*. 2023. T. 13, № 2. P. 183.
4. Manzano-Sánchez D. Gamification and Cooperative Learning: Effects of a Hybridization in Physical Education. *Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Física y el Deporte*. 2023. T. 23, № 91. P. 321–342.
5. Wiemeyer J., Tremper L.L. Edutainment in Sport and Health. *Handbook of Digital Games and Entertainment Technologies*. 2017. P. 883.
6. Yadav P. Edutainment in higher education and its impact on students' learning and development. *The Online Journal of Distance Education and e-Learning*. 2023. T. 11, № 2. P. 1-12.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ У СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Іванюк П.О. аспірант кафедри менеджменту фізичної культури

Бондар А.С. кандидат наук з фізичного виховання і спорту, професор

Харківська державна академія фізичної культури (м. Харків, Україна)

***Анотація.** У статті розглянуто ключові аспекти мотиваційного менеджменту в закладах фізичної культури і спорту. Проведено емпіричне дослідження на основі опитування керівників та працівників спортивних організацій. Виявлено основні проблеми, ефективні інструменти мотивації та запропоновано шляхи покращення системи управління мотивацією персоналу.*

***Ключові слова:** мотивація, управління персоналом, спорт, мотиваційний менеджмент.*

Вступ. Система мотивації персоналу є важливою складовою менеджменту у сфері фізичної культури та спорту. Мотивація відіграє вирішальну роль у забезпеченні високих досягнень у сфері спортивної діяльності. Ефективне стимулювання впливає не лише на продуктивність праці, а й на згуртованість колективу, якість надання послуг, стабільність у роботі організацій. Сучасні дослідження свідчать про потребу у трансформації мотиваційних практик відповідно до соціальних змін, нових викликів та ресурсних обмежень [3]. Актуальність теми посилюється низьким рівнем системності у впровадженні мотиваційного менеджменту в спортивних установах України, що потребує подальших досліджень.

Мета дослідження: дослідити стан та особливості мотиваційного менеджменту у фізкультурно-спортивних організаціях України.

Завдання дослідження:

1. Дослідити стан мотиваційного менеджменту у фізкультурно-спортивних організаціях України.

2. Виявити ефективні інструменти мотивації персоналу;
3. З'ясувати ключові проблеми у впровадженні мотиваційної політики.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел і документів, методи анкетування, математичної статистики, метод порівняльного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз наукових джерел демонструє, що найбільш ефективні системи мотивації ґрунтуються на поєднанні економічних, соціально-психологічних та організаційних чинників. При цьому значення мають як індивідуальні очікування співробітників, так і організаційна культура, що формується на рівні управлінських рішень [1, 2].

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993) також закріплює право працівників фізкультурно-спортивної сфери на відповідну оплату праці, професійний розвиток та безпечні умови діяльності, що повинно враховуватись при формуванні мотиваційної політики в установах [2]. В той же час в своїх роботах П.Ф. Драгош та Г.В. Герман (2021) стверджують, що успішна управлінська політика в спорті вимагає не лише премій чи бонусів, а й глибокого розуміння потреб і очікувань працівників [4].

Для вивчення актуального стану мотиваційного менеджменту у фізкультурно-спортивних організаціях України було проведено емпіричне дослідження. Метою дослідження стало виявлення реального рівня мотивації працівників та керівників у сфері спорту, аналіз чинників, які її зумовлюють, а також виявлення практик, що застосовуються у процесі управління персоналом для підвищення мотивації. Участь взяли представники керівного складу (президенти федерацій, менеджери, старші адміністратори тощо), що працюють у закладах з різною організаційною формою - від державних федерацій до приватних фітнес-центрів. Для порівняльного аналізу та формування повної картини також було опитано працівників/учасників спортивних організацій — тренерів, спортсменів, інструкторів, гравців

команд, що представляють державні федерації й приватні спортивні установи різного масштабу (від малих до великих).

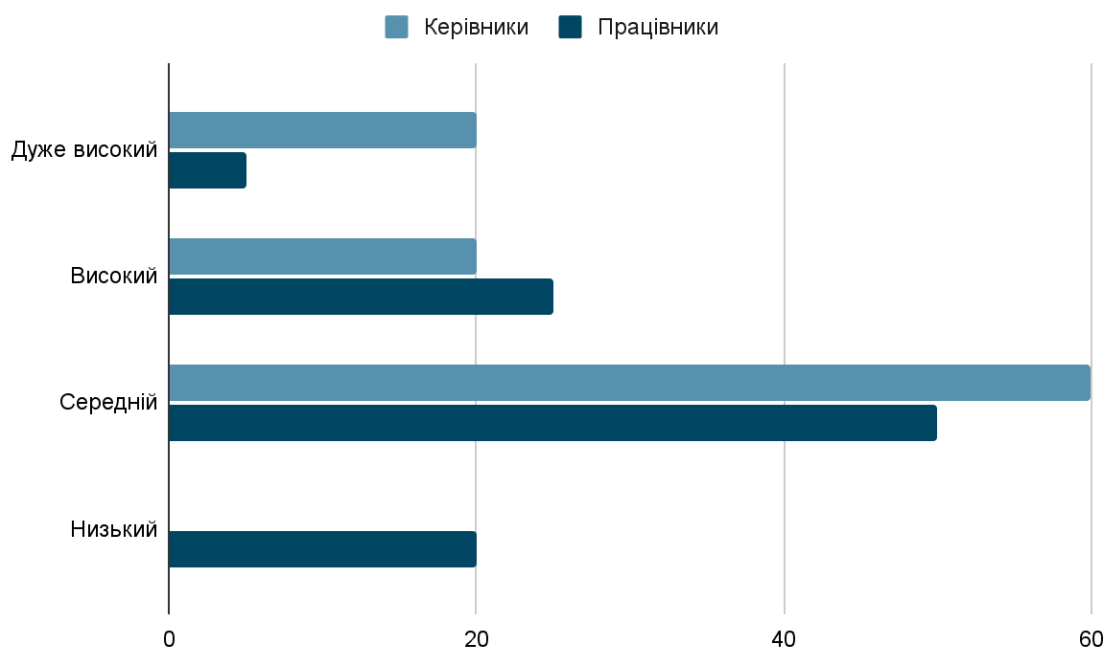

Рис. 1. Порівняльний аналіз оцінки рівня мотивації персоналу за результатами опитування керівників і працівників фізкультурно-спортивних організацій.

Результати опитування, подані на рис.1 демонструють, що керівники загалом схильні оцінювати мотивацію персоналу, як «середню» (60%), із меншою часткою тих, хто вважає її високою (20%) або дуже високою (20%). Водночас лише 5% працівників самостійно оцінили свій рівень мотивації, як «дуже високий», 25% респондентів зазначили, що мають «високий» рівень мотивації, 50% опитаних «середній» рівень, 20% зазначили, що почуваються демотивованими. Показник низького рівня наявний лише в опитуванні працівників. Існує помітна розбіжність у сприйнятті мотивації між керівниками та підлеглими, що в може свідчити про неусвідомленість керівниками реальних внутрішніх драйверів персоналу.

Для дослідження ефективних інструментів мотивації у фізкультурно-спортивних організаціях було проведено аналіз чинників, що впливають на

мотивацію у фізкультурно-спортивних організацій, із урахуванням позицій, як керівного складу, так і персоналу.

Таблиця 1

Частота згадок мотиваційних чинників у відповідях керівників і працівників фізкультурно-спортивних організацій

Чинник	Частота згадок керівниками (n=15)	Частота згадок працівниками (n=40)
Стабільна зарплата	9	36
Преміювання	12	30
Психологічна підтримка	4	24
Залученість до рішень	3	20
Командна згуртованість	9	26
Кар'єрне зростання	6	22

Як показано в табл. 1, обидві групи назвали ключовими матеріальні стимули - заробітну плату та преміювання. Водночас працівники частіше відзначали важливість нематеріальних чинників: психологічної підтримки, командної згуртованості, кар'єрного зростання та залучення до управлінських рішень. Це свідчить про потребу в комплексному підході до мотивації, який поєднує фінансові та емоційно-соціальні стимули.

На запитання анкети щодо доцільності впровадження системної моделі мотиваційного менеджменту понад 90% працівників та понад 80% керівників відповіли ствердно. Респонденти підкреслили важливість поєднання фінансових та нематеріальних стимулів — зокрема, психологічної підтримки, можливості кар'єрного зростання, участі у прийнятті рішень та емоційного визнання. Така однастайність підтверджує актуальність розробки цілісної мотиваційної системи в межах фізкультурно-спортивних організацій. Блок відкритих відповідей та коментарів респондентів виявив кілька ключових викликів, з якими стикаються як керівники, так і працівники.

Працівники акцентували на відсутності зворотного зв'язку, обмеженій участі у внутрішньо організаційних процесах, недостатньому визнанні з боку керівництва. Керівники, у свою чергу, вказали на труднощі з впровадженням нематеріальних методів стимулювання через брак часу, ресурсів та відповідних компетенцій. Це вказує на потребу у спеціалізованих управлінських рішеннях, які спрямовані на посилення мотиваційної політики всередині організацій.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу комплексно оцінити стан мотиваційного менеджменту у фізкультурно-спортивних організаціях України. Результати опитування підтвердили, що працівники надають значення не лише матеріальному заохоченню, а й таким чинникам, як психологічна підтримка, визнання, залучення до прийняття рішень та можливість професійного зростання. Розбіжності у сприйнятті рівня мотивації між керівниками та працівниками вказують на потребу в налагодженні ефективного зворотного зв'язку. Водночас більшість респондентів (понад 90% працівників і понад 80% керівників) підтримують впровадження системної моделі мотиваційного менеджменту, що враховує як фінансові, так і соціально-психологічні стимули. Таким чином, ефективне управління у сфері фізичної культури та спорту має спиратися на комплексну мотиваційну політику, орієнтовану на залученість, розвиток і гідні умови праці.

Перспективи подальших досліджень. Результати цього дослідження мають важливе значення для подальшого удосконалення управлінських практик у фізкультурно-спортивних організаціях. Зокрема, перспективним напрямом є розробка моделі мотиваційного менеджменту для фізкультурно-спортивних організацій, яка враховуватиме як матеріальні, так і нематеріальні стимули, індивідуальні потреби працівників та специфіку спортивного середовища. Така модель може слугувати практичним інструментом для впровадження ефективної політики управління персоналом

у галузі фізичної культури і спорту.

Список використаної літератури

1. Андреева О. Аналіз мотиваційних теорій у сфері оздоровчої фізичної культури та рекреації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2004. № 2. С. 72.
2. Закон України про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3808-XII. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.
3. Перепелиця А., Фокіна Є., Ковальчук В. Мотивація як фактор впливу в спортивній діяльності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 4. С. 125-129.
4. Dragoş P. F., Herman G. V., Szabo-Alexi M., Sabo-Alexi P., Oleu Varodi M., Buhas S. Motivating employees in sports organizations, an important factor in managerial policy . *GeoSport for Society*. 2019. Vol. 10, No. 1. P. 39–47. Режим доступу: https://geosport.uoradea.ro/2019_1/gss.1004-047.pdf

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ АНТИКРИЗОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ФІТНЕС-КЛУБУ «SPORT LIFE»**

Прончакова С.С. здобувачка вищої освіти 4 курсу, кафедра менеджменту фізичної культури

Середа Н.В. доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті наведено результати проведеного дослідження використання засобів антикризового менеджменту в діяльності фітнес-клубу «Sport Life». Розкрито зміст розробленого бізнес-плану впровадження абонементної групи з аквааеробіки.*

***Ключові слова:** криза, управління, менеджмент, фізкультурно-спортивна організація, бізнес-план.*

Вступ. Використання антикризового управління у фізкультурно-спортивній організації є важливим кроком для мінімізації негативного впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, збереження клієнтської бази та забезпечення стабільного розвитку бізнесу. Володіючи теоретичними та практичними знаннями в цій сфері, можна не тільки вивести фізкультурно-спортивну організацію зі стану кризи, а й відкрити для неї нові шляхи розвитку та зростання. Отже, володіння специфічними знаннями та навичками в сфері антикризового менеджменту для персоналу є не менш важливим, ніж володіння навичками у тренерській діяльності тощо. Слід зазначити, що саме комплексне застосування всіх інструментів, методів, стратегій та етапів антикризового менеджменту може дати плідні результати для фізкультурно-спортивної організації, адже управління в цілому – це складний та багатогранний процес, в якому неможливо обійтися лише однією стратегією чи інструментом. Різні кризові ситуації вимагають різних рішень та різних поглядів на ситуацію, тож слід вчитися комплексно застосовувати

набуті знання та вміння з антикризового управління. Саме з метою виявлення рівня володіння цими знаннями та навичками було проведено дослідження серед працівників фітнес-клубу «Sport Life».

Мета дослідження – охарактеризувати особливості використання антикризового менеджменту в діяльності фітнес-клубу «Sport Life».

Методи дослідження. Серед методів даного дослідження – аналіз літературних джерел та документів, організаційний аналіз, системний аналіз, анкетування, методи математичної статистики. У дослідженні брали участь працівники фітнес-клубу «Sport Life» - 41 респондент (тренерів, менеджерів та адміністраторів), з них: жінок – 46,3%, чоловіків – 53,7%, віком переважно до 25 років.

Результати дослідження та їх обговорення. В ході анкетування також було встановлено частоту розроблення програми та плану антикризових заходів для фітнес-клубу «Sport Life» - 1 раз на пів року – 22%. Можна простежити, що найбільшу частку результатів посідає варіант «не розробляли» (31,7%), що насправді є дещо незадовільним, адже саме завдяки цим документам можна попередити кризу та якнайшвидше прийняти відповідні рішення.

На сьогоднішній день значна кількість фізкультурно-спортивних організацій, у тому числі й фітнес-клуб «Sport Life», стикаються із кризовими явищами і цей процес є незворотнім. Визначивши, що більш значний вплив на діяльність фітнес-клубу «Sport Life» мають саме чинники зовнішнього середовища, настання кризи буде дуже важко від термінувати, адже вплив персоналу на зовнішнє середовище цілком відсутній. В цілому, при раціональному використанні методів, інструментів та стратегій антикризового менеджменту, можна пом'якшити та мінімізувати негативний вплив чинників зовнішнього середовища на діяльність фітнес-клубу «Sport Life». Розуміючи передумови кризи та її наслідки, можна досягти виходу фітнес-клубу із кризового стану, проте іноді вихід із однієї

кризи передусе новій кризі, тож прийняття рішень антикризового характеру є вкрай відповідальним для керівництва.

До особливості бізнес-плану фітнес-клубу відносяться наступні показники:

1. Аналіз ринку та конкурентів:

- детальне дослідження локального ринку – аналіз щільності населення, демографії, рівня доходів у обраному районі;
- конкурентний аналіз – вивчення цінової політики, спектру послуг та унікальних пропозицій конкурентів;
- визначення цільової аудиторії – сегментація потенційних клієнтів за віком, доходом, фітнес-цілями.

2. Концепція та позиціонування:

- чітке визначення формату – преміум, середній сегмент, доступний або спеціалізований (жіночий, для єдиноборств, функціональний);
- формулювання унікальної торгової пропозиції – що відрізнятиме клуб від конкурентів;
- розробка фірмового стилю та брендингу – логотип, кольорова гама, слоган

3. Фінансове планування:

- стартові інвестиції – оренда приміщення, ремонт, закупівля обладнання, ліцензії, маркетинг;
- прогноз операційних витрат – персонал, оренда, комунальні послуги, обслуговування обладнання;
- декілька сценаріїв окупності – оптимістичний, реалістичний, песимістичний з урахуванням сезонності;
- прогноз потоку клієнтів – органічне зростання та утримання клієнтів.

4. Організаційна структура:

- штатний розпис – необхідна кількість адміністраторів, тренерів, технічного персоналу;

- система оплати праці – фіксована ставка, відсоток від продажів, змішана модель;
- графік роботи клубу – години пік, вихідні дні, святкові дні.

5. Маркетингова стратегія:

- передпродажна кампанія – залучення клієнтів до відкриття;
- довгострокова стратегія просування – сезонні акції, програма лояльності, реферальна система;
- бюджет на маркетинг – розподіл коштів між різними каналами (соціальні мережі, зовнішня реклама, партнерські програми).

6. Технічне забезпечення:

- вибір приміщення – площа, розташування, технічні вимоги (висота стель, вентиляція);
- зонування простору – розподіл площі між різними функціональними зонами;
- специфікація обладнання – список необхідних тренажерів та інвентарю з урахуванням концепції фітнес-клубу;
- IT-інфраструктура – CRM-система, система контролю доступу, ПЗ для управління.

7. Юридичні аспекти:

- форма власності та оподаткування – фізична особа підприємець, система оподаткування;
- дозвільна документація – сертифікати, дозволи санітарної служби, пожежної безпеки, дозвіл Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- розробка клієнтських договорів – правила клубу, відмова від відповідальності.

8. План розвитку:

- етапи розширення – додавання нових послуг, збільшення площі;

- показники ефективності – KPI для оцінки успішності (завантаженість, дохід на квадратний метр);
- стратегія масштабування – відкриття філій та мережева система функціонування.

Ретельно розроблений бізнес-план фітнес-клубу враховує всі ці особливості та стає основою для успішного запуску та подальшого розвитку бізнесу, мінімізуючи ризики та оптимізуючи ресурси.

За для покращення кризової ситуації в діяльності фітнес-клубу «Sport Life» та за результатами проведеного дослідження було розроблено бізнес-план для впровадження відділення з аквааеробіки. Розроблений нами бізнес-план був спрямований на залучення якомога більшої кількості до фізичної активності, до покращення фізичного та морального стану завдяки спорту. Популяризація активного та здорового способу життя серед населення. Бізнес-план передбачав, щоб за перший рік роботи клубу відкрити 2 групи з аквааеробіки, за наступний рік – ще 2. За результатами економічних підрахунків визначено, що сума витрат складає 67100 грн. Період надання фінансування, місяців – 16 місяців.

Складений бізнес-план для фітнес-клубу «Sport Life» містить резюме, опис проєкту та план надходжень та витрат. В резюме викладено детальний опис бізнес-ідеї, споживчого сегменту, мети стратегії, цінності пропозиції, конкурентоспроможності продукту, джерел фінансування, каналів збуту, правового статусу організації, основних видів діяльності та терміну окупності. Опис проєкту містить відомості про бізнес та бізнес-ідею, навички та компетенції працівників, цільову аудиторію, ринок та конкуренцію, матрицю SWOT-аналізу та аналіз інструментів просування. До плану надходжень та витрат входить розрахунок чистих грошових потоків (NCF new cash flow) та розрахунки економічної ефективності бізнес-плану.

Розроблений нами бізнес-план передбачав опис бізнес-ідеї. Запропонована бізнес-ідея полягала у тому, щоб стати лідером у якісному

навчанні та залученню до аквааеробіки людей всіх вікових груп, незалежно від рівня, навичок та амбіцій. Основною перевагою цієї бізнес-ідеї є те, що саме фітнес-клуб надає клієнтам якісний продукт, спрямований на абсолютно різні вікові категорії, на різні рівні підготовленості та навички. Наші тренери зможуть знайти професійний підхід до кожного клієнта Цілі в поточному році – відкриття групи з аквааеробіки на 14 осіб та на 10 осіб, загальна сума – 67 100 грн.

Висновки. Було розглянуто особливості використання антикризового менеджменту у фітнес-клубі «Sport Life», проаналізовано, яких тенденцій притримуються працівники, яке ставлення та відношення мають до кризових явищ, із якими стикається фітнес-клуб, та яким шляхам подолання криз віддають перевагу. На основі отриманих даних можна дійти висновку, що переважна кількість працівників фітнес-клубу «Sport Life» дійсно впевнено та ефективно дають раду із тим, аби забезпечити фітнес-клубу подальший розвиток та просування серед конкурентів. Результати даного дослідження підтвердили той факт, що досконало сформована організаційна структура в поєднанні із грамотним антикризовим менеджментом дозволяє фізкультурно-спортивній організації успішно долати виклики, зберігати фінансову стійкість та забезпечувати довгостроковий розвиток серед конкурентів.

Список використаної літератури

1. Бондар А. С. Особливості підготовки майбутніх спортивних менеджерів в умовах воєнного стану в Україні. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року*. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”. 2022. С. 38-41.
2. Гобела В.В., Живко З.Б., Леськів Г.З., Мельник С.І. Управління кризовими ситуаціями: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с.

3. Гой В.В., Васильєв О.В. Антикризове управління корпоративними підприємствами: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2018 № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/157.pdf
4. Євась Т.В., Коломієць А.М. Методичні підходи до оцінки ефективності системи менеджменту підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2019. Вип. № 2(10). С. 39-45. URL : https://pnv.in.ua/images/Magazine/2_2019.pdf#page=39
5. Мартинець В.В. Особливості антикризового управління промисловим підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 11. Ч. 4. С. 48-51.
6. Маслак О.О., Гром'як О.Б. Експрес-діагностика внутрішніх криз на підприємстві. *Економіка промисловості*. 2013. № 1–2. С. 68–75.
7. Науменко А.П., Гаврилко Т.О. Антикризове управління підприємством. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2010. Вип. 25. С. 48–54.
8. Приходько І.І. Організація і менеджмент фізичної культури: навчальний посібник для студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» Х.: «Цифрова друкарня №1», 2013. 178 с.
9. Путятіна Г.М., Н.В. Серeda Маркетингова діяльність некомерційних організацій (на прикладі дитячо-юнацьких спортивних шкіл): навчальний посібник для студентів ВНЗ фізкультурно-спортивного профілю – Харків, 2013. 102 с.

УДК [340.15:355.271](477)

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІТНЕС-КЛУБІВ У СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

Салтан С.О. здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня

Середа Н.В. доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті наведено результати проведеного дослідження стосовно визначення особливостей використання маркетингової діяльності фітнес-клубів у сучасних кризових умовах. Розкрито показники роботи фітнес-клубів, які потребують подальшого вдосконалення та труднощів подальшого розвитку фітнес-клубів.*

***Ключові слова:** криза, фітнес-клуби, маркетинг, менеджмент.*

Вступ. Ринок фітнес-послуг дуже різноманітний як сегментарно, так і географічно. У мегаполісах і великих містах є велика кількість преміум-клубів, і якщо два-три роки тому аналітики говорили про те, що цей сегмент стає переповненим, то зараз цей сегмент фітнес-ринку вже перегрітий. Якщо говорити про насиченість ринку, то цей показник суттєво відрізняється між мегаполісами та містами, що розвиваються. Основною причиною цього є купівельна спроможність населення.

За результатами дослідження визначено, що 8% населення України є потенційними або існуючими клієнтами фітнес-клубів. У даному випадку до уваги беруться люди, які відвідують фітнес-клуби планово чи регулярно або тренуються он-лайн. Зокрема, глобальний ринок фітнес-індустрії, прагматизм у створенні фітнес-клубів (перевага локальним центрам, що пропонують послуги у вигляді тренувань з однієї спеціалізації: студії йоги, пілатесу), постійне оновлення тренувальної бази відповідно до нових трендів, високий попит на персональні тренування, диференціація цін по регіонах.

Ці фактори наочно доводять, що резерви українського фітнес-ринку

величезні. Варто також відзначити, що сучасні фітнес-центри - це не тільки місця для занять спортом. Люди також шукають спілкування та приємного проведення часу з людьми, які мають схожі інтереси.

Мета дослідження – визначити особливості здійснення маркетингової діяльності фітнес-клубів у сучасних кризових умовах.

Методи дослідження. Під час проведення наукового дослідження використовувались наступні методи дослідження, а саме: аналіз літературних джерел та документів, організаційний аналіз, системний аналіз, анкетування, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Фітнес-клуби он-лайн - ще одна інноваційна розробка у сфері фітнесу, яка частково впроваджується в Україні. Основна ідея полягає в обслуговуванні клієнтів, які з певних причин не можуть займатися у фітнес-клубах. До таких людей належать:

- ті, хто має ненормований робочий графік і їм важко знайти час для відвідування фітнес-центрів;
- вагітні або в декретній відпустці
- люди, які мають в анамнезі травми або протипоказання і потребують індивідуального підходу;
- тим, кому важко тренуватися в групі;
- люди, які живуть далеко і фізично не можуть займатися спортом.

За результатами проведеного дослідження визначено, що переважна більшість працівників фітнес-клубів вважають, що найбільше вдосконалення потребує механізм управління – 100,0 %. Наступним показником для вдосконалення є матеріально-технічне забезпечення – 80,0 %; навчально-тренувальний процес та науково-методична робота – 60,0 %. Показники, які на думку респондентів майже не потребують вдосконалення це: спортивно-масова робота та рекламна діяльність (рис.1).

Рис. 1. Показники роботи фітнес-клубів, які потребують подальшого вдосконалення (за результатами анкетування):

- 1 - Навчально-тренувальний процес
- 2 - Фінансування
- 3 - Матеріально-технічне забезпечення
- 4 - Науково-методична робота
- 5 - Змагальна діяльність
- 6 - Спортивні досягнення
- 7 - Підвищення кваліфікації кадрів
- 8 - Механізм управління
- 9 - Рекламна діяльність
- 10 - Розвиток пріоритетного виду спорту

Працівники фітнес-клубів основними труднощами, вважають недостатнє фінансування (83%), а невідповідність нормативно-правової бази (71%). Даний факт обумовлений тим, що 100% респондентів акцентували увагу на тім, що державні програми у сфері фізичної культури та спорту не так багато. Слід зазначити, що працівники фітнес-клубів вважають також труднощами відсутність відповідної спортивної бази та інвентарю (16%), а так же зазначають труднощів у компетентності керівника та тренерів (рис. 2).

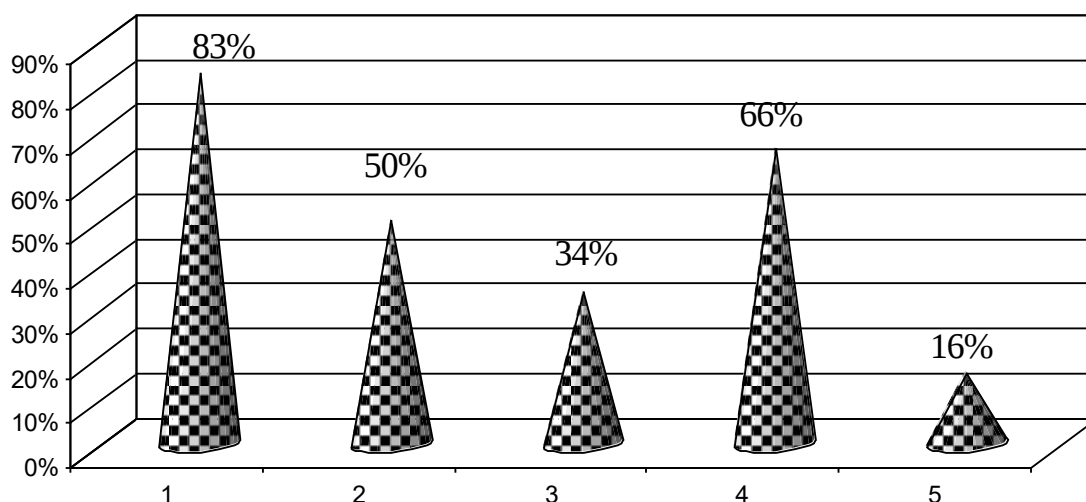

Рис. 2. Характеристика труднощів подальшого розвитку фітнес-клубів:

- 1 – Недостатнє фінансування*
- 2 – Слабка науково-методична база*
- 3 – Недостатня нормативно-правова база*
- 4 – Недостатня кількість відповідних фахівців*
- 5 – Не відповідна матеріально-спортивна база*

Фітнес-клуб он-лайн для перерахованих вище категорій працює в двох напрямках. Попереднє консультування клієнтів з подальшою розробкою он-лайн-програми тренувань і набір закритих груп, мета яких - прийняти виклик втрати ваги та об'ємів протягом певного періоду [3].

Поведінка вважається негативною, якщо – тренер активно просуває спортивний клуб, в якому він працює, серед інших спортивних клубів; - тренер заохочує споживачів до переходу в інші центри, де він також працює. Така поведінка є неприйнятною в діяльності спортивного клубу і дисциплінарні заходи мають бути спрямовані на роз'яснення етичних норм і правил. не слід забувати) та зменшення плинності кадрів. З одного боку, тренери не повинні діяти поодиночці, вони мають бути лояльними до компанії, в якій працюють, і підтримувати корпоративну культуру. З іншого боку, саме компанія повинна забезпечити необхідні умови для своїх співробітників. Для

цього керівництву необхідно в першу чергу звернути увагу на ставлення працівників до компанії.

В рамках цього ми рекомендуємо наступне:

- проводити регулярні опитування (або усні опитування) щодо задоволеності працівників умовами праці;
- вживати негайних заходів у разі виникнення проблем
- використання вільного часу поза роботою (організація спеціальних вечірок для співробітників, поїздок, спільних святкувань ювілеїв);
- надання можливості безкоштовно користуватися іншими послугами клубу;
- встановлення дружніх та довірливих стосунків;
- забезпечення приємної атмосфери та умов (чисті подушки, якісна музика, достатнє освітлення та вентиляція);
- мотивація працівників до командної роботи, організація спільних майстер-класів та постійне підкреслення важливості спільної роботи.

Висновки. В результаті проведення досліджень з'ясовано, що найбільш стабільними такими, що мають тенденцію до подальшого розвитку виявилися фітнес-клуби та центри, які орієнтовані на людей із середнім достатком. Фітнес-центри (клуби) поділяються на тренажерні зали, групові заняття, фітнес-комплекси.

Пандемія та військові дії призвели до ліквідації в першу чергу невеликих тренажерних залів. Водночас, мережеві заклади залишились на ринку послуг. Sport Life та FitCurves, найбільші фітнес-мережі в Україні, почали розвивати свої території. Збереглись локальні мережі таких закладів. У Харкові на даний час діє близько 200 фітнес центрів, що розташовані у різних мікрорайонах. З них є мережами (PulseGym, Драйв, Малібу, Феромон, Авокадо, TRX, Fit Curves, Сафарі). Це свідчить про те, що хоча в майбутньому буде більше приватних клубів, великі мережеві клуби стануть нормою. Український бізнес почав проникати на європейські ринки, свідченням чому є україно-італійська мережа клубів «LaVici Fitness».

Список використаної літератури

1. Бондар А.С., Серeda Н.В., Стадник С.О. Особливості використання засобів маркетингової комунікації в діяльності фітнес-клубу. *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 квітня 2020 року, м. Львів)*. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. С. 24-28.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Верховна рада України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=36> (дата звернення: 4.04.2025).
3. Леонова Ю.О., Бондар А.С., Стадник С.О. Підвищення ефективності управління вітчизняними фітнес-клубами у сучасних умовах функціонування. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. № 6, 2020. С. 81-86
4. Серeda Н.В. Застосування інтернет-маркетингу для підвищення ефективності діяльності фізкультурно-спортивної організації. *Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи: збірник тез XX Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 грудня 2020 року*. Харків: ХДАФК, 2020. С. 126-128.
5. Серeda Н., Саніна Д. Особливості формування конкуренто-спроможності фізкультурно-спортивної організації. *Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи: збірник тез XXI Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 грудня 2021 року*. Харків : ХДАФК, 2021. С. 140.
6. Україна спортивна - 2023: інформаційний довідник. К. : Міністерство молоді та спорту України 2024 С. 88-94

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У КРОС-КУЛЬТУРНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Середа Н.В. доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті наведено результати аналізу теоретико-методичної літератури стосовно особливостей використання методів дослідження у крос-культурному менеджменті. Визначено основні поняття міжкультурного менеджменту.*

***Ключові слова:** менеджмент, крос-культура, методи дослідження*

Вступ. Специфіка поняття «крос-культурний» полягає в тому, що воно вказує на порівняльний підхід у вивченні культур, порівняльно-типологічне вивчення різних культур. Зміст методу крос-культурного аналізу полягає, по-перше, в порівнянні двох або більшого числа істотно відмінних фактів, по-друге, у визначенні впливу культурних умов на поведінку, по-третє, в установленні систематичної залежності між культурними та поведінковими змінними. Таким чином, завдання полягає в тому, як дві системи на рівні групового та міжособового аналізу співвідносяться одна з одною.

Порівняльно-культурні дослідження вивчають культурні процеси та явища на підставі використання методу порівняльного аналізу з метою виявлення та ідентифікації подібного (спільного, інваріантного) та специфічного (відмінного) в культурі. Такого роду дослідження включають в себе порівняльний сегментарно-профільний аналіз (зіставлення культурних характеристик в одному й тому ж часовому інтервалі) та міжчасовий аналіз (зіставлення показників і характеристик в їх темпоральному вимірі, в динаміці).

Мета дослідження – здійснити характеристику використання методів дослідження у крос-культурному менеджменті.

Методи дослідження. Під час проведення наукового дослідження використовувались наступні методи дослідження, а саме: аналіз літературних джерел та документів, організаційний аналіз, системний аналіз, порівняльний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Крос-культурний менеджмент досліджує вплив культурних відмінностей на управлінські практики та організаційну поведінку. Для аналізу цих аспектів застосовуються різноманітні методи дослідження, кожен з яких має свої особливості та підходи.

1. Порівняльний аналіз: Цей метод передбачає зіставлення управлінських практик та організаційних структур у різних культурах для виявлення спільних рис та відмінностей. Він допомагає зрозуміти, як культурні контексти впливають на управлінські рішення та поведінку співробітників.

2. Крос-культурний аналіз: Зміст цього методу полягає у порівнянні двох або більше суттєво відмінних фактів, визначенні впливу культурних умов на поведінку та встановленні систематичної залежності між культурними та поведінковими змінними.

3. Метод аналізу та синтезу: Використовується для обґрунтування та викладу висновків і пропозицій щодо комплексу заходів для ефективного управління договірними відносинами на міжнародному рівні.

4. Абстрактно-логічний метод: Застосовується для обґрунтування та викладу висновків і пропозицій стосовно комплексу заходів для ефективного управління договірними відносинами на міжнародному рівні.

5. Метод кейс-стаді (аналіз випадків): Передбачає глибоке вивчення конкретних випадків або ситуацій у різних культурних контекстах. Це дозволяє отримати детальне розуміння впливу культурних особливостей на управлінські рішення та організаційну поведінку.

6. Опитування та інтерв'ю: Збір даних безпосередньо від учасників організацій з різних культур допомагає виявити їхні погляди, ставлення та поведінкові особливості, що впливають на управлінські процеси.

7. Спостереження: Безпосереднє спостереження за поведінкою та взаємодією співробітників у різних культурних середовищах дозволяє отримати неупереджену інформацію про вплив культури на організаційну динаміку [1, 4].

Використання цих методів у комплексі дозволяє дослідникам отримати всебічне розуміння того, як культурні фактор впливають на управлінські практики та організаційну поведінку, що сприяє розробці ефективних стратегій крос-культурного менеджменту.

У залежності від цільової спрямованості відрізняють чотири типи порівняльно-культурних досліджень. 1. Коли конкретний соціокультурний простір – предмет безпосереднього інтересу дослідника, а порівняння лише допоміжний інструмент для виявлення специфіки обраного об'єкта. 2. Коли культури, що порівнюються, – контекст дослідження, орієнтованого на виявлення, перевірку та обґрунтування загальності тієї чи іншої культурної характеристики. 3. Коли культурні характеристики, які порівнюються, виступають одиницями аналізу в ході вивчення цілісних соціальних систем. Коли дослідження носять транснаціональний характер – тобто окремі культури розглядаються як елементи всеохоплюючої системи. У відповідності до антропологічного соціетального підходу в порівняльно культурних дослідженнях предметом виступає соціокультурний простір, який являє собою проникаючий взаємозв'язок культури і соціальності – соціетальне ціле як результат людської діяльності. Різноманіття його аспектів і виражає багатомірність цього простору як об'єкта вивчення [2, 3].

Сукупність цих зрізів соціокультурного простору диференційована по вертикалі і по горизонталі. Вертикальна диференціація означає ієрархічну нерівність статусів різних компонентів простору, їх престижу в масовій

свідомості. Горизонтальна диференціація означає структурні відмінності між країнами і регіонами однієї країни, які перебувають на одному рівні ієрархії статусів/престижу. Як наслідок, більшість населення включена в кілька різних, нерідко суперечливих компонентів структури соціокультурного простору.

Відповідно до Е. Аронсона, загалом існують дві основні цілі крос-культурних досліджень: визначення подібностей у представників різних культур, тобто пошук спільних рис незалежно від культури, виховання, соціального устрою суспільства, географічних умов проживання; визначення відмінностей між представниками різних культур, тобто визначення того, як культура впливає на її носіїв [5].

Така роздвоєність цілей крос-культурних досліджень, яка складається в одночасному пошуку як подібностей, так і відмінностей, знаходить методологічне вираження в двох концептуальних підходах, особливості яких визначено Дж. Беррі, а саме: etic-підхід, орієнтований на вивчення універсальних властивостей поведінки людей, що виявляються в будь-якій культурі; emic-підхід, спрямований на пошук крос-культурних відмінностей і порівняння поведінкових особливостей людей. Г. Тріандіс відзначає універсальність людського пізнання різних культур в рамках etic-підходу, яка виявляється в трьох аспектах: однаковому розумінні подібностей всіх асоціативних форм соціальної поведінки (підтримка, схвалення, заохочення) та їх відмінностей від дисоціативних (уникнення, агресія); відокремленні поведінки, властивої посадою (критика, накази, розпорядження), від поведінки, що означає підпорядкування (виконання розпоряджень, конформізм); усвідомленні відмінностей між близькістю (тоб-то саморозкриттям) і формалізованістю (виконання того, чого вимагає етикет). Д. Мацумото зазначає, що etic- і emic-підходи є протилежними полюсами людської поведінки: на одному полюсі перебуває універсальність, а на іншому – культурна відносність [2, 6].

Висновки. Наведений перелік основних методологічних складностей у проведенні порівняльно-культурних досліджень сучасних суспільств може бути, таким чином, зведений до пошуку вимірів соціокультурного простору для порівняльного аналізу з дотриманням адекватної передачі смислу обраних одиниць аналізу представниками різних культур та вибору відповідних методів дослідження і дослідницьких процедур. Пошук шляхів вирішення зазначених методологічних складностей є нагальною науковою проблемою для належного методологічного підґрунтя для впровадження у вітчизняну соціологічну практику світового досвіду проведення крос-культурних досліджень з урахуванням соціокультурної специфіки пострадянського суспільства, що трансформується.

Список використаної літератури

1. Бондар А. С., Стадник С. О. Менеджмент фізичної культури: навчальний посібник. Харків, 2017. Ч.2. 124 с.
2. Євтушенко В. А., Лісений Є. В., Ву Зієу Лінь. Дослідження крос-культурного менеджменту діяльності підприємств на ринках Європи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна»*, 2022, випуск 103. С. 33-40
3. Куриляк В. Є. Міжкультурний менеджмент. Тернопіль: Астон, 2004. 384 с.
4. Осовська Г.В. Комунікації в менеджменті: навчальний посібник. Київ: Наука, 2008, 435 с.
5. Прохорова Ю.Є. Особливості мотивації та стимулювання персоналу багатонаціонального підприємства. Київ: Сучасна наукова думка. 2016. №6. 229 с.
6. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера: навчальний посібник. Київ: Знання 2015. 442 с.

ЗНАЧЕННЯ КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УПРАВЛІННІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

¹**Толчева Г. В.** кандидат педагогічних наук, доцент

²**Саєнко В. Г.** кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

²**Кононенко Є. Р.** здобувачка вищої освіти

*¹Державний заклад «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка» (Полтава, Україна)*

*²Комунальний заклад вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-
технологічна академія» Полтавської обласної ради (Кременчук, Україна)*

***Анотація.** В статті висвітлено особливості функціонування сфери
фізичної культури і спорту та узагальнено характеристики формування
ефективної команди для управління фізкультурно-спортивною організацією.*

***Ключові слова:** управління, організація, спорт, фізична культура,
менеджер.*

Вступ. Менеджмент, як сукупність заходів, необхідних для досягнення цілей з використанням усіх ресурсів організації, за останні роки зазнає глибоких змін. Для вирішення проблем сучасних організацій з'являється низка інноваційних концепцій [1]. Це стосується організацій як у виробничому, так і в комерційному секторах, але особливо в сфері послуг, які поступово починають домінувати на ринку і включають фізкультурно-спортивні осередки.

Фізкультурно-спортивні організації, незалежно від розміру та форми власності, діють у специфічному ринковому середовищі, яке в останні роки характеризується підвищенням новизни змін, зростанням інформаційної інтенсивності, збільшенням швидкості подій та зростаючою нормативно-правовою і технологічною складністю. Тому середовище все більше впливає на діяльність фізкультурно-спортивних організацій, водночас стаючи все

менш дружнім. Це вимагає проведення більш глибокого дослідження та доведення значення командної взаємодії в управлінні фізкультурно-спортивною організацією.

Мета дослідження – проведення теоретичного аналізу особливостей функціонування сфери фізичної культури і спорту та узагальнення характеристик формування ефективної команди для управління фізкультурно-спортивною організацією.

Матеріал і методи дослідження. Серед методів дослідження, які застосовувалися при проведенні даного дослідження були наступні: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; вивчення нормативних документів, регламентуючих систему управління фізичної культури та спорту різних країн; бесіди з провідними менеджерами та керівниками фізкультурно-спортивними організаціями.

Результати дослідження та їх обговорення. З точки зору останніх років діяльності організацій, які підпадають під обговорювані процеси, можна констатувати, що структурні зміни в багатьох галузях мають відверто революційний характер, тоді як в інших вони являють собою тривалу та повільну еволюцію. Фізкультурно-спортивні організації, безсумнівно, належать до сектору повільних змін. Поступова комерціалізація означає, що керівництво фізкультурно-спортивних організацій все більше рухається до досягнення ринкових успіхів, а не лише соціальних, як раніше, хоча ці зміни відбуваються досить повільно.

Нові структурні рішення мали підвищити незалежність, самоврядність і самофінансування інституцій, що змінювалися, і мали стати потенційним джерелом започаткування ринкової конкуренції, а отже, створення механізму, що примусово запроваджує господарський розрахунок. Тому фізкультурно-спортивні організації повинні зустрітися з новими викликами ринкової економіки.

Це вимагає оптимізації власних структур фізкультурно-спортивних організацій, переходячи від високоієрархічних, високоцентралізованих економних структур до більш сучасних, плоских організаційних структур, де діапазон контролю адаптований до завдань і функцій окремих організаційних підрозділів, а делегування повноважень щодо прийняття рішень і узгодження організаційних цілей є ключовим елементом виживання та отримання конкурентної переваги.

У реалізації основних функцій управління в організаціях фізкультурно-спортивної спрямованості люди відіграють першочергову роль [2-4]. Роль людини в організації підкреслювалася після краху післявоєнної економіки, коли домінував підхід наукової організації праці Тейлора [5]. У той час йшов інтенсивний пошук методів і технік управління відповідно до нової концепції управління, яку сьогодні називають психосоціологічною. Ця концепція трактує організацію як «сукупність неформальних груп, що утворюються в процесі роботи на основі різноманітних неформальних зв'язків. Ці групи мають свої неформальні цілі, а також власні ієрархії цінностей, які стають основою для специфічного контролю поведінки».

Саме в цей період особливого значення набула функція менеджменту, тобто комплекс заходів, спрямованих на людські ресурси організації, включаючи процес формулювання та узгодження цілей, планування, організації, мотивації та контролю персоналу фізкультурно-спортивної організації, метою якого є організована, ефективна та раціональна реалізація прийнятих стратегій.

За останні роки роль менеджера зазнала багатьох змін. В переважній більшості фізкультурно-спортивних організацій функція менеджменту реалізується відповідно до концепції Файоля, творця адміністративної школи в теорії менеджменту, який віддавав перевагу кваліфікації управлінського персоналу, яка полягає в здатності керувати та організовувати робочий процес. У цьому понятті керівник – це насамперед фахівець із

«адміністрування». В даний час цей дещо архаїчний підхід розвивається в напрямку сучасного погляду на роль менеджера, навички якого включають, перш за все, здатність мислити в довгостроковій перспективі, здатність аналізувати і синтезувати, здатність керувати і мотивувати на основі побудови бажаної організаційної культури.

Менеджер високої кваліфікації також повинен бути лідером. Він керує підопічними, заохочуючи їх працювати разом для досягнення проміжних цілей, які впливають із основної мети організації.

У контексті очікувань сучасної та динамічної фізкультурно-спортивної організації, проектна робота, робота в команді та групова робота були пропаговані в останні роки як відповідь на пошук більш ефективних організаційних структур у дуже мінливому та нестабільному ринковому середовищі. Злагожені команди працюють ефективніше, ніж окремі люди, особливо коли для виконання завдання потрібні різні навички, досвід і перспективи. Особливий приклад командної роботи спостерігається у спорті, що відкриває величезні можливості через співпрацю та досягнення синергічного ефекту, що може застосовуватися і в сфері менеджменту.

У командній роботі увага зосереджена насамперед на досягненні результату та на основних принципах функціонування команди, а не на зусиллях, які докладаються для побудови команди. Характерними ознаками ефективних команд є: глибока відданість діяльності, єдиний підхід членів до виконуваних завдань, спільна відповідальність, спрямованість на досягнення мети тощо.

Для налагодження оптимальної взаємодії, члени команди повинні мати здатність: відкрито і чесно спілкуватися один з одним, усувати розбіжності та вирішувати конфлікти, а також сублімувати особисті цілі на благо команди. Тому лідери команд повинні точно будувати групу, виходячи з потреби в ключових компетенціях її членів, зосереджуватися на вдосконаленні всіх

характеристик її учасників і вміло використовувати мотивацію, підкріплюючи винагородами.

Модель ефективної команди фізкультурно-спортивної організації – це особливий вид групи, члени якої:

1. Ведуть відкриті та чесні розмови, а також цікавляться думкою інших.
2. Визнають взаємозалежність і підтримують особисті та командні цілі.
3. Відчувають себе співвласниками, оскільки зобов'язані досягти поставлених цілей.
4. Допмагають своєю участю досягти успіху.
5. Працюють в атмосфері, яка відкрита для нових ідей, думок, почуттів і питань.
6. Приймають розбіжності у поглядах, сприймаючи це як шанси, а не загрози.
7. Розглядають конфлікти як частину людських стосунків, а способи їх вирішення як можливості для інновацій і творчості.

Сучасна фізкультурно-спортивна організація має створювати свою реальність на основі креативних менеджерів. Особлива роль креативності в обговорюваному підході впливає насамперед з її основної функції як носія нових ідей, думок і понять, які становлять важливе джерело організаційного розвитку. Ця креативність надзвичайно важлива у фізкультурно-спортивних організаціях, оскільки саме тут менеджер має сполучати багато функцій – від управлінських до тренерських, хоча недостатньо до цього підготовлений, оскільки його ключові компетенції не стосуються маркетингових процедур [6].

Висновки. Значення командної взаємодії в управлінні фізкультурно-спортивною організацією, яка керує кількома проектами, може бути способом функціонування, розвитку та конкурентоспроможності в бізнес середовищі. Члени команди більш схильні йти на конструктивний ризик і експериментувати з новими підходами до дій, що впливає на ефективність

процесу навчання, впровадження змін і розвитку навичок. Командна робота дає відчутні результати, коли вона зосереджена на ключових перевагах, прагнучи продукувати високу ефективність на кожному рівні структури за допомогою гнучкого підходу до досягнення цілей.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть пов'язані з порівнянням моделей управління фізкультурно-спортивними організаціями різних країн.

Список використаної літератури

1. Горягіна Т. А., Толчєва Г. В. Перехідною економікою формується новий тип економічного мислення. *Соціально-економічні проблеми перетворення громадянського суспільства: сучасне і майбутнє*. Луганськ: Вид-во ЛНДІ соціально-трудових відносин, 2004. С. 82–86.
2. Саєнко В. Г. Процес організації фізкультурно-спортивної діяльності студентів в Польщі. *Проблеми формування здорового способу життя дітей і молоді та шляхи їх вирішення*: матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків: ХГПА, 2016. С. 228–235.
3. Толчєва Г. В., Саєнко В. Г. Роль кваліфікованого персоналу як запорука ефективного управління організаціями спортивно-рекреаційної спрямованості. *Проблеми та перспективні напрями розвитку сучасного спорту: актуальні питання теорії та практики: збірник. тез Всеукраїн. наук.-практ. конф.* Харків: ХДАФК, 2025. С. 130–132.
4. Толчєва Г. В., Саєнко В. Г., Червоняк В. В., Колибенко В. В. Структура управління спортивно-оздоровчою організацією. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти: матеріали II Всеукр. електрон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Київ: НУФВСУ, 2019. С. 110–112.

5. Saienko V. *Relationship processes in business*: monograph. Opole: Publishing house of the Academy of management and administration in Opole, 2019. 160 p.

6. Saienko V. G. Marketing and management in the field of sports business. *Proceedings of academic science – 2016*: XI International scientific-practical conference. Sheffield: Science and Education Ltd, 2016. P. 29–35.

УДК 659.127.6:796.332 (045)

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БРЕНДУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБІРНИХ КОМАНД УКРАЇНИ З ФУТБОЛУ

Фурман Д. О. аспірант

Мічуда Ю. П. доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Національний університет фізичного виховання і спорту України

(Київ, Україна)

***Анотація.** Досліджуються сучасні шляхи розвитку бренду національних збірних команд України з футболу для збільшення фінансових надходжень та створення нових можливостей для українського футболу.*

***Ключові слова:** бренд у футболі, національні збірні з футболу, управління брендом, менеджмент у футболі, розвиток футболу.*

Вступ. Розвиток бренду національних збірних команд з футболу не можна недооцінити, оскільки виступ національних збірних у міжнародних змаганнях – це, перш за все, імідж відповідної країни на світовій футбольній арені. Чим успішнішими є виступи та упізнаваним бренд, тим вище національні збірні підіймаються у міжнародних рейтингах, тим більше глядачів спостерігають за їх виступами, тим привабливішими стають національні збірні для рекламодавців та спонсорів і тим дорожчою стає умовна вартість футбольних команд країни. Це створює можливості не лише для самоокупності витрат на підготовку національних збірних з футболу, а й для отримання комерційної вигоди від їх спортивних здобутків. Водночас на сьогодні вітчизняні дослідники не приділяють достатньої уваги вивченню питання розвитку бренду національних збірних команд України з футболу, досліджуючи здебільшого розвиток брендів футбольних клубів, тому це питання потребує окремого висвітлення.

Мета дослідження – обґрунтувати шляхи розвитку бренду національних збірних команд України з футболу із застосуванням новітніх технологій.

Завдання дослідження: 1) проаналізувати поточний стан розвитку бренду національних збірних команд України з футболу; 2) визначити основні маркетингові, цифрові та комерційні інструменти для подальшого розвитку бренду національних збірних команд України з футболу.

Матеріал і методи дослідження: аналіз офіційних документів, наукової літератури та інтернет-публікацій, порівняння і співставлення, системний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Національні збірні України з футболу налічують чималу кількість команд: основна, олімпійська та жіноча збірні, молодіжні, юнацькі та дівочі збірні, студентська збірна, збірні з футзалу та пляжного футболу, збірна гравців з вадами здоров'я. Усі ці команди об'єднує спільне завдання участі у міжнародних чемпіонатах з футболу і спільна мета досягнення якомога кращого спортивного результату у цих змаганнях, тим самим достойно представивши свою країну. Тому незважаючи на те, що національні збірні не є окремим організаційно оформленим суб'єктом і складаються із гравців різних футбольних клубів, усім їм притаманні певні риси спортивної організації, успіх якої призводить до отримання цілком реальних економічних дивідендів не лише командами, а й країною.

Досить часто проблематика розвитку бренду національних збірних України з футболу зводиться лише до питання власне гри у футбол, тобто чи варто залишити варіативність, щоб футболісти збірних команд були готові грати за різними схемами [1], або запровадити однакову схему гри для усіх національних збірних команд з футболу [2]. Фактично розвиток збірних команд з футболу обмежується суто спортивною підготовкою футболістів, залишаючи поза увагою питання єдиного бренду національних збірних, який

є візитною карточкою України на міжнародній арені і складовою частиною успіху разом із спортивною підготовкою.

У футболі вартість футбольних команд, у тому числі національних збірних, прийнято розраховувати як оціночну трансферну вартість її гравців [3]. Але на нашу думку, такий підхід до розрахунку вартості збірної не у повній мірі відображає рівень привабливості національної команди для інвесторів та спонсорів, для яких також є важливим сильний добре впізнаваний бренд національної збірної, який привертає увагу аудиторії.

Програма Української асоціації футболу (УАФ) на 2024-2029 роки "9 кроків для розвитку українського футболу" позиціонує український футбол масовим та доступним, в якому українські збірні становлять гордість кожного українця (бачення УАФ), і ставить за ціль впровадити найкращі світові практики для швидкого розвитку українського футболу (місія УАФ). А одним із найважливіших кроків для цього у програмі вказана розбудова ефективного маркетингу, що включає в себе розвиток бренду збірних України, креативні співробітництва зі світовими брендами та розвиток спонсорства [4].

Згідно з проведеним дослідженням, успішний бренд національних збірних команд з футболу – це не лише ключ до джерел фінансування витрат на їх утримання, а й стаття доходів для розвитку футболу загалом. Так, Французька футбольна федерація у ковідному сезоні 2020/2021 років отримала надходжень від держави, УЄФА та ФІФА в розмірі 12,2 млн. євро, що становило 4,9% від загальної суми доходів в розмірі 249,1 млн. євро. Переважна більшість доходів була отримала з комерційних джерел [5]. Бельгійська футбольна асоціація у 2023 році отримала 12,7 млн. євро субсидій, що становило 17,6% від загальної суми фактично отриманих доходів в розмірі 72,3 млн. євро. Більшість надходжень також поступило з комерційних джерел [6].

Стосовно України, то у 2024 році УАФ вперше оприлюднила свої основні статті надходжень і витрат, закладені у фінансовий кошторис 2024 року. Згідно з розкритими даними, основним джерелом надходжень є фінансування, отримане від Міжнародної федерації футбольних асоціацій (ФІФА) та Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА), яке становить 948,5 млн. грн. (22,58 млн. євро), що складає 89,4% від загальної суми надходжень у розмірі 1 061,5 млн. грн. (25,27 млн. євро). Тобто фінансування розвитку футболу в Україні фактично залежить від коштів, які УАФ отримує в межах програм розвитку УЄФА та ФІФА.

Отже, розвиток бренду національних збірних команд України з футболу є надзвичайно важливим, перш за все, для збільшення доходів з комерційних джерел, і може бути здійснений шляхом запровадження наступних маркетингових, цифрових та комерційних інструментів:

1. Офіційний мерчандайзинг – запуск лінійки одягу, аксесуарів та сувенірної продукції з логотипами збірних, створення ексклюзивних колекцій у співпраці з відомими брендами.

2. Спонсорські контракти та партнерства – співпраця з національними та міжнародними брендами, які отримають доступ до маркетингових активів національних збірних України.

3. Продаж офіційної атрибутики – розвиток мережі реалізації ліцензованої продукції (форма, аксесуари, сувеніри) через інтернет-магазин та офлайн-точки продажу.

4. Комерційні права – продаж прав на трансляцію матчів та ексклюзивного контенту українських збірних.

5. Цифрові платформи та мережевий маркетинг – розширення онлайн-присутності через соціальні мережі, розробка мобільного додатку для фанатів з ексклюзивним контентом (відео, статистика, прогнози, інтерактивні функції), створення та продаж ексклюзивного цифрового контенту з історичними моментами, автографами гравців тощо.

6. Програми та підписки для вболівальників – організація спеціальних заходів, фан-зон, фан-турів, автограф-сесій, ексклюзивних зустрічей з гравцями, впровадження системи підписки для вболівальників, що надаватиме доступ до закритого контенту та знижок на квитки, створення програми лояльності з бонусами за активність у соціальних мережах.

7. Футбольні академії та соціальні проекти – розвиток молодіжного футболу через комерціалізацію навчальних програм та таборів.

Вжиття вищевикладених заходів, крім збільшення доходів, також дозволить зміцнити базу вболівальників та посилити впізнаваність бренду національних збірних України на міжнародному рівні.

Висновки. Встановлено, що розвиток бренду національних збірних команд України з футболу знаходиться на початковому рівні, а утримання збірних команд є дотаційним. Увага здебільшого фокусується на спортивній підготовці футболістів для участі у міжнародних змаганнях з футболу, а питання розвитку єдиного бренду національних збірних команд України з футболу залишається без належного опрацювання. При цьому розвиток бренду збірних є стратегічно важливим напрямком для всього українського футболу, оскільки це дозволить профінансувати відповідні програми. Впровадження сучасних маркетингових інструментів, цифрових технологій та розширення співпраці з бізнесом дозволять збільшити фінансові надходження, підвищити міжнародний статус збірних команд з футболу та створити нові можливості для розвитку футболу в Україні.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні науково обґрунтованого механізму розвитку бренду національних збірних команд України з футболу для збільшення доходів, підвищення впізнаваності та розширення присутності бренду на внутрішньому і міжнародному ринках.

Список використаної літератури

1. "Буде розвиток - розумітимемо, куди йдемо". Олександр Головка - про інститут збірних та комунікацію між ними. *Суспільне спорт*. 2022.
URL: <https://suspilne.media/sport/286413-bude-rozvitok-rozumitimemo-kudi-jdemo-oleksandr-golovko-pro-institut-zbirnih-ta-komunikaciju-miz-nimi/>.
2. Чим має займатися УАФ для розвитку футболу: напрямки роботи, філософія, принципи. *Tribuna.com*. 2023.
URL: <https://ua.tribuna.com/uk/blogs/pass/3071820-chym-maye-zajmatysya-uaf-dlya-rozvytku-futbolu-napryamky-robot/>.
3. Євро-2024: скільки коштує збірна України та її конкуренти. *Економіка України*. 2024.
URL: <https://thepage.ua/ua/economy/yevro-2024-skilki-koshtuye-zbirna-ukrayini>.
4. Програма УАФ на 2024-2029 роки "9 кроків для розвитку українського футболу". *Офіційний сайт Української асоціації футболу*. 2024.
URL: <https://uaf.ua/files/Програма-9-кроків-для-розвитку-українського-футболу.pdf>.
5. Key figures 2022-2023. *Official website of French Football Federation*.
URL: <https://uk.fff.fr/5-key-figures.html>.
6. Annual report 2023. *Official website of Royal Belgian Football Federation*. URL: <https://www.rbfa.be/en/annualreport>.

ПРОМОУТЕРСЬКА ТА АГЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ СПОРТУ

УДК 339, 138

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФАН-МАРКЕТИНГУ, ЯК ЗАСОБУ ПРОМОУТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СПОРТІ

Кухаренко А.А. здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня

Середа Н.В. доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті розкрито результати проведеного аналізу літературних джерел та документів стосовно особливості використання фан-маркетингу як одного із засобів промоутерської діяльності у спорті. Надано характеристику класифікації фанатів та розкрито особливості кожного з видів.*

***Ключові слова:** спорт, футбол, промоутерська діяльність, маркетинг, фани.*

Вступ. Фан-маркетинг у спорті набуває все більшої актуальності в сучасних умовах розвитку спортивної індустрії. Це пов'язано з кількома ключовими факторами. Перш за все, зростання конкуренції на ринку спортивних послуг вимагає від спортивних організацій пошуку нових підходів до взаємодії з аудиторією. Фан-маркетинг дозволяє створювати емоційний зв'язок між спортивним брендом та вболівальниками, що значно підвищує лояльність аудиторії. Розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для фан-маркетингу. Соціальні мережі, мобільні додатки, віртуальна та доповнена реальність дозволяють створювати унікальний досвід для вболівальників, залучати їх до взаємодії з брендом незалежно від їхнього місцезнаходження.

Сучасні вболівальники прагнуть бути не просто споживачами спортивного контенту, а активними учасниками процесу. Фан-маркетинг дозволяє задовольнити цю потребу через створення спільнот, організацію

івентів, впровадження програм лояльності та інші інструменти. Економічний аспект також відіграє важливу роль. Ефективний фан-маркетинг сприяє зростанню продажів квитків, атрибутики, збільшенню аудиторії трансляцій, що в свою чергу підвищує привабливість клубу для спонсорів та рекламодавців.

Глобалізація спорту робить фан-маркетинг особливо актуальним для виходу на міжнародний рівень та збільшення аудиторії за межами традиційних локальних ринків. В умовах зростаючої важливості соціальної відповідальності бізнесу, фан-маркетинг у спорті дозволяє інтегрувати соціальні ініціативи у стратегію бренду, що позитивно впливає на його сприйняття аудиторією. Таким чином, фан-маркетинг стає не просто додатковим елементом, а необхідною складовою успішної стратегії розвитку спортивних організацій в сучасних умовах.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості застосування фан-маркетингу, як засобу промоутерської діяльності у спорті.

Методи дослідження. Під час проведення наукового дослідження використовувались наступні методи дослідження, а саме: аналіз літературних джерел та документів, організаційний аналіз, системний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Фан - слово англійське, це скорочення від англійського «fanatical», тобто фанатичний. Таким чином, фан – це зацікавлений любитель футбольного клубу або збірної. Фани об'єднуються переважно у фан-клуби, що організовують спільну діяльність для своїх членів. Фанати не критично налаштовані стосовно клубу або його керівництва. За допомогою кричалок чи інших акустичних засобів вони підтримують команду.

Поліція розподіляє три категорії фанатів за ступенем їх готовності до насильства:

Категорія А – фанати, що відвідують матчі тільки через інтерес до футболу. Здебільшого це фанкультура.

Категорія В – фанати, котрі не шукають і не провокують бійок навмисно, але інколи все ж таки беруть у них участь – переважно це ультра-культура.

Категорія С – фанати, для котрих футбол – не головне. Вони ходять на футбол тільки щоб побитися – здебільшого це хулкультура.

Звичайно ж, неможливо відносити якусь із субкультур однозначно до якоїсь із цих категорій, бо часто трапляється, що всі вони перетинаються чи накладаються одна на одну.

У широкому розумінні, «фан-маркетинг» – це процес, що передбачає відповідну роботу маркетологів з аудиторією глядачів, спрямовану на забезпечення стабільного попиту на продукцію професійного спортивного клубу, в тому числі за їх безпосередньої підтримки та активної участі в цій діяльності. Головна мета – залучення на стадіони та спортивні майданчики більшої кількості глядачів, досягнення стабільного максимуму відвідуваності спортивних змагань. Пропонується розглянути як об'єкт фан-маркетингу футбол у контексті видовища (шоу), продукту (товару) та масового суспільного заходу. Враховуючи закордонний досвід організації футболу як бізнесу, необхідно виживати та процвітати на конкурентному ринку індустрії відпочинку та розваг, активно використовуючи сучасні маркетингові технології.

В умовах сьогоденної України ринок дозвілля та розваг активно розвивається, беручи за приклад практику інших країн. Зокрема, серед потенційних суперників футболу у боротьбі за увагу та залучення глядачів можна виокремити:

- 1) Інтернет – як світова мережа, що відкриває доступ до будь-якої інформації, не покидаючи власного помешкання;
- 2) кінотеатри – кіно все ще приваблює велику кількість людей;
- 3) концерти популярних виконавців та розважальних гумористичних шоу (як наживо, так і на екранах телевізорів);

- 4) телесеріали (що з'явилися на пострадянському телебаченні з 1990-х років та характеризуються тривалою залежністю глядачів від сюжету, налічуючи чимало серій);
- 5) реаліті-шоу (на кшталт «Зважені та щасливі», «Мастер шеф» тощо);
- 6) національні талант-шоу («Україна має талант», «Ікс-фактор», та інші);
- 7) інші популярні та видовищні спортивні дисципліни (професійний бокс, бої без правил, баскетбол, волейбол, автоперегони «Формула 1»).

У зв'язку з вищесказаним, пропонується детально проаналізувати складові фан-маркетинг-міксу: товар, дистрибуція, локація, ціна [5].

Основним продуктом професійного спортивного клубу (зокрема, футбольного) є спортивне дійство у виконанні професійних спортсменів – якісний, конкурентоспроможний спорт, який виступає як різновид розваги, шоу та вистави в одному флаконі.

Учасники спортивних заходів – команди, клуби, спортсмени, організатори змагань, персонал, судді, ліги, керівні органи, власники клубів – всі ті, без кого проведення спортивного заходу як видовища було б неможливим; його творці. Саме вони виконують ключову функцію в просуванні (розподілі) спорту як товару безпосередньо споживачеві, надаючи йому унікальні конкурентні переваги, включаючи емоційну складову, враховуючи специфіку та непередбачуваність маркетингу в спорті.

За функціями учасників спортивних подій класифікують у такі категорії:

- спортсмени-професіонали, що отримують грошову винагороду за участь у змаганнях (премії, гонорари тощо);
- тренери, які готують до змагань професійних спортсменів відповідно до контракту на платній основі;
- судді (арбітри, рефері);

- допоміжний персонал, що забезпечує обслуговування (медики, масажисти, стюарди тощо);
- організатори змагань або турнірів (ведучі, співробітники стадіонів, касири, служба безпеки, паркінги, кейтеринг тощо);
- власники професійних спортивних клубів (по суті, їх утримувачі, «господарі», які визначають подальшу долю та відповідають за існування як таких); ключові задачі власників сучасного професійного спортивного клубу зводяться до наступних складових: створення спортивного шоу; організація та проведення матчу, комерціалізація шоу – продаж його споживачам;
- ЗМІ, які певним чином формують «упаковку» для спортивного продукту (професійно знімають та транслюють спортивні змагання).

Наступним ключовим елементом фан-маркетинг-міксу є місце. Зазвичай, місцем у фан-маркетингу виступає спеціально обладнана спортивна арена, де безпосередньо відбувається змагання (футбольний стадіон, спортивний майданчик тощо). Спортивна арена має містити все необхідне для розміщення реклами спонсорів і продажу клубної атрибутики, відповідати всім сучасним вимогам та стандартам, мати привабливий вигляд та систему безпеки [3].

Ціна – останній і найважливіший з комерційної точки зору елемент фан-маркетинг-міксу. Складний процес ціноутворення повинен враховувати інтереси та фінансові можливості абсолютно всіх категорій споживачів спортивного продукту – від власників клубів до телеглядачів. Так, доцільною виглядає система диференціації цін на квитки залежно від виду змагань та категорій глядачів (від шкільного сектору до VIP), що вже стало основним правилом у ціноутворенні провідних футбольних клубів сучасності.

Правильно класифікувати споживачів спортивного продукту – складна задача, адже споживач є окремою специфічною складовою як класичного маркетингу, так і фан-маркетингу.

У ході дослідження споживачів продукції професійних спортивних клубів на прикладі футболу як найбільш масового та популярного виду спорту було виявлено певні тенденції формування їх окремих категорій. Крім безпосередньо учасників спортивних заходів, найчисельнішою групою є глядачі. Літературні джерела виділяють різні типи глядачів, які різняться за способом вболівання за улюблену команду, за віком, соціальним статусом, мотивацією, ставленням до виду спорту чи певної команди, очікуваннями від спортивного видовища тощо. Отож, розглянемо різні варіанти сегментації споживачів футболу за різними критеріями.

За результатами проведеного аналізу літературних джерел визначено, що глядач виступає споживачем, котрий отримує задоволення від спостереження за спортивним заходом. Він є невід'ємним елементом спортивної індустрії. Виходячи з вищесказаного, пропонується виділити три основні групи глядачів спортивних змагань, зокрема, футбольних матчів (сегментація за поведінкою на стадіоні):

1) «Пересічні відвідувачі» (ті, хто просто дивляться, спостерігають, для яких спортивне змагання – це розвага, шоу; відвідування може бути одноразовим або випадковим, обумовленим бажанням відпочити; перегляд матчу без фізичної присутності на стадіоні є прийнятним, використовуючи телебачення, радіо або інтернет);

2) «Уболівальники» (ті, хто вболівають; цей термін безпосередньо стосується особи, яка підтримує певну команду або клуб);

3) «Фанати» (ті, хто відчуває надмірний потяг до спортивного заходу, виділяючись незвичайною поведінкою; віддані прихильники команди або клубу, професійні вболівальники, що розділені на різні групи відповідно до своїх функцій на стадіоні та поза ним; певні події призвели до того, що ця група отримала у суспільстві репутацію «футбольних хуліганів»).

В останні роки також часто трапляється згадка у вітчизняних спортивних змаганнях таких термінів, як «страховий спонсор», «пивний

спонсор», «рекламний спонсор», «паливний спонсор», «торгівельний партнер», «спонсор трансляції» тощо.

Отже, враховуючи вищенаведене, визначаються такі завдання фан-маркетингу:

- створення та представлення споживачеві якісного та конкурентоспроможного продукту – спорту, за який він буде готовий заплатити;
- розробка та впровадження комплексної маркетингової програми з метою збільшення відвідуваності видовищних спортивних змагань (матчів) для всіх категорій глядачів;
- формування та підтримка стабільної аудиторії навколо спортивних подій;
- залучення нових споживачів та осіб, які ще не зацікавлені;
- трансформація глядачів в уболівальників, а уболівальників – у фанів, що призводить до покращення загальної культури підтримки своїх команд;
- розробка та реалізація стратегії розвитку офіційних фан-клубів, створення «зрілої аудиторії» (орієнтовно 30-35 років);
- виховання відданих прихильників-уболівальників з юного віку (за принципом «від колиски до могили – разом із командою»);
- вивчення потреб та вподобань специфічної та складно передбачуваної групи споживачів спортивного продукту;
- дослідження специфічного ринку товарів та послуг, які генерує спорт;
- аналіз дій та реакцій конкурентів;
- створення програм лояльності, розвиток взаємин з уболівальниками та іншими споживачами;
- сегментування уболівальників за різними ознаками: демографічними, географічними, психографічними, за поведінкою тощо;
- вибір цільових споживчих сегментів (таргетинг) та постійна робота з ними;

- позиціонування футболу як продукту, як видовища, вартого витрат серед інших розваг;
- популяризація товарів та послуг, що надаються професійними спортивними організаціями (клубами).

Висновки. Аналіз літературних джерел надав змогу сформувати класифікації фанатів за територіальним розміщенням. Розкрито сутність, завдання, особливості фан-маркетингу в системі спортивного маркетингу, елементи його міксу; наведено ефективні приклади застосування за сучасних умов комерціалізації футболу на пострадянському просторі, зокрема в Україні; обґрунтовано актуальність виділення окремої категорії спортивного маркетингу і продовження наукових досліджень у цьому напрямі.

Перспективи подальших досліджень. Визначити особливості фан-маркетингової діяльності підчас організації та проведення спортивних змагань із футболу.

Список використаної літератури

1. Бондар А.С., Серeda Н.В., Стадник С.О. Особливості використання засобів маркетингової комунікації в діяльності фітнес-клубу. *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 квітня 2020 року, м. Львів)*. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. С. 24 -28.
2. Бондар А.С., Петренко І.В., Серeda Н.В. Підготовка фахівців з організаційної, промоутерської та агентської діяльності у сфері спорту. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць*. Харків: ХДАФК, 2024. С. 74-85
3. Островерх С. А. Фан-маркетинг у системі спортивного маркетингу. *Маркетинг в Україні*. 2011. № 2. С. 55-59. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mvu_2011_2_13
4. Снісарчук І. В. Роль фандрайзингу в управлінні маркетинговим потенціалом закладів вищої освіти. *Наукові записки Національного*

університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2018. № 8. С. 40-43.

Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2018_8_9

5. Серода Н.В. Маркетинг фізичної культури (короткий курс): методичні рекомендації для студентів магістратури. Харків: ХДАФК, 2015. 128 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ АГЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СПОРТУ

Прокопенко Б.О. здобувач вищої освіти 3 курсу

Середа Н.В. доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статі наведені результати проведеного аналізу літературних джерел та документів стосовно характеристики використання агентської діяльності в сфері спорту. Охарактеризовано понятійний апарат та нормативно-правове забезпечення застосування агентської діяльності в сфері спорту.*

***Ключові слова:** спорт, агентська діяльність, професійний спорт.*

Вступ. Сучасний професійний спорт неможливо уявити без діяльності спортивних агентів, посередницькими послугами яких користуються як спортсмени, так і спортивні організації та клуби. Практично будь-який контракт, що укладається у професійному спорті, так чи інакше пов'язаний з діяльністю спортивних агентів. Зазвичай предметом договору про надання агентських послуг в спорті є пошук для спортсмена найбільш вигідного роботодавця (спортивного клубу) чи підбір для спортивного клубу потрібного спортсмена, а також організація всіх процесів по оформленню трудового контракту між спортсменом і клубом за відповідну винагороду. Загалом агентська діяльність покликана на полегшення взаємини між учасниками ринку праці в спорті. Агентська діяльність забезпечує ефективний рух спортсменів на ринку, сприяє укладенню вигідних контрактів та захисту прав спортсменів. Водночас сфера спортивного агентства стикається з низкою викликів, зокрема правовими, етичними та фінансовими проблемами, що потребують вдосконалення регулювання та управління.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості агентської діяльності у сфері спорту.

Методи дослідження. Під час проведення наукового дослідження використовувались наступні методи дослідження, а саме: аналіз літературних джерел та документів, організаційний аналіз, системний аналіз, порівняльний аналіз, анкетування, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Основними напрямками агентської діяльності є надання послуг при переході спортсменів з одного клубу до іншого та у випадку розірвання контракту про спортивну діяльність з клубами або ж зміни умов такого контракту; надання послуг спортивним клубам з пошуку перспективних гравців в інших спортивних організаціях, в тому числі і зарубіжних; надання інших різноманітних консультативних послуг спортсменам і спортивним клубам. Проте, при всій значимості та необхідності здійснення агентської діяльності в професійному спорті, вона не позбавлена певних негативних тенденцій, які знижують ефективність цієї діяльності як інституту, покликаного забезпечувати, в першу чергу, захист прав професійних спортсменів як більш вразливої сторони в професійних спортивних відносинах. Серед таких тенденцій можна виділити наступні найбільш значимі чинники: по-перше, націленість агентів на роботу з «зірками», перспективними молодими гравцями, та фактичне ігнорування основної маси спортсменів; по-друге, активізація діяльності в спортивних клубах так званих «тіньових агентів», які не мають відповідної ліцензії; по-третє, низький рівень адміністративного контролю за станом агентської діяльності; по-четверте, негативне ставлення до агентської діяльності, що історично склалося в середовищі спортивних керівників [3].

Стосовно законодавчої основи здійснення посередницької, в тому числі агентської діяльності у сфері професійного спорту, то по-перше необхідно відмітити такі спеціальні акти як регламенти спортивних організацій, які здійснюють управління окремим видом спорту на міжнародному та

національному рівні. Це, зокрема, в сфері професійного футболу - Регламент FIFA щодо співпраці з посередниками (Regulations on Working with Intermediaries) (2023 р.), який замінив собою Регламент FIFA по роботі з посередниками від 01.04.2015 р., Регламент про діяльність агентів Англійської Федерації футболу від 01.01.2006 р. тощо. На національному рівні, окрім положень цивільного законодавства, зокрема норм глави 17 Цивільного кодексу України, це також Регламент Федерації футболу України щодо діяльності посередників від 10 липня 2018 року [2], який замінив чинний до нього Регламент щодо діяльності агентів футболістів від 01.03.2003 року [1].

Згідно з статтею 1 Регламенту FIFA, посередник – фізична або юридична особа, яка за винагороду або безкоштовно представляє гравців і / або клуби в переговорах з метою укладення трудового контракту або представляє клуби в переговорах з метою укладення трансферного контракту [3]. Посередниками футбольних агентів почали називати завдяки прийняттю 01 квітня 2015 року нового Регламенту FIFA по роботі з посередниками., який замінив чинний на той момент Регламент FIFA з діяльності агентів гравців від 01.03.2001 р.

У нормативних актах, які на даний момент регулюють діяльність агентів в сфері професійного спорту, міститься норма про те, що агент спортсменів (посередник) може представляти інтереси чи захищати права та інтереси спортсменів та спортивних клубів лише за умови укладання з цим спортсменом або спортивним клубом агентського договору.

Спортивне агентство відіграє ключову роль у професійному спорті, забезпечуючи спортсменам вигідні контракти, юридичну підтримку та розвиток професійної кар'єри. В Україні та світі ця сфера постійно розвивається, проте стикається з низкою викликів. Аналізуючи сучасні тенденції та проблеми, можна окреслити перспективи розвитку спортивного агентства на міжнародному та національному рівнях.

В Україні ж сфера спортивного агентства розвивається нерівномірно. Відсутність спеціального законодавчого регулювання, фінансові труднощі клубів та недостатній рівень підготовки агентів створюють певні бар'єри для якісного розвитку ринку.

Висновки. Таким чином, основне призначення агентських договорів в професійному спорті - це забезпечення участі професійних спортсменів у професійній спортивній діяльності. При цьому особи, які надають посередницькі послуги у сфері професійного спорту («спортивні агенти»), як сторона таких договорів, вчиняють як фактичні, так і юридичні дії. Фактичні - це дії з дослідження «трансферного ринку», ведення переговорів з професійними спортивними клубами про можливість укладення договорів (контрактів) зі спортсменами-професіоналами про їхню професійну спортивну діяльність тощо; юридичні - укладання договорів (контрактів) від імені спортсменів-професіоналів зі спортивними клубами тощо. Особливості укладання та змісту агентських договорів стосовно кожного окремого виду спорту регулюються спортивними регламентами, і можуть стосуватися строку дії (наприклад, в футболі він складає два роки без можливості пролонгації), умов пов'язаних із розрахунком та здійсненням оплати послуг агента.

Перспективи подальших досліджень. Визначити основні перспективи та проблеми розвитку агентської діяльності в сфері спорту.

Список використаної літератури

1. Дрішлюк А. І. Агентський договір: цивільно-правовий аспект : автореф. дис. канд. юрид. наук 12.00.03. Одеська національна юридична академія О., 2013. 20 с.
2. Гужов А. А. Агентська діяльність у футболі: особливості нормативного регулювання та перспективи його розвитку. *Спортивне право:*

перспективи розвитку : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (29 липня 2013 року). Київ, 2017. С. 163-171.

3. Левенштейн І.С. Аналіз фінансування спорту: державні кошти – не гарантія перемог. «Hubs». 2016. URL: <http://hubs.ua/economy/analizfinansirovaniya.html> (дата звернення: 20.02.2025).

4. Середа Н.В. Методологія дослідження ринку фізкультурно-спортивних послуг: навчальний посібник для студентів магістратури. Харків: ХДАФК, 2018. 206 с.

5. Суха Ю. С. Деякі особливості агентських договорів у професійному спорті (на прикладі професійного футболу). *Форум права*. 2013. № 3. С. 633-638. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_104.pdf (дата звернення: 20.02.2025).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ОЛІМПІЙСЬКИМ, ПАРАОЛІМПІЙСЬКИМ, НЕОЛІМПІЙСЬКИМ РУХОМ ТА ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ

УПРАВЛІННЯ МАСОЮ ТІЛА У ПАУЕРЛІФТИНГУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ СПОРТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

¹Дідюк Н.О. аспірантка

²Бабенко С. аспірант

¹*Харківський національний університет радіоелектроніки (Харків,
Україна)*

²*Харківська державна академія фізичної культури
(Харків, Україна)*

***Анотація.** Силкові види спорту вимагають від спортсменів поєднання максимальної м'язової сили та оптимального співвідношення м'язової і жирової маси тіла. Умови змагань, що передбачають вагові категорії, змушують спортсменів ефективно керувати масою тіла, зберігаючи при цьому показники сили та витривалості. Невдале або екстремальне зниження маси може негативно позначитися на спортивному результаті та стані здоров'я, що визначає актуальність теми дослідження.*

***Ключові слова:** силкові види спорту, регуляція маси тіла, пауерліфтинг, силкові показники.*

Вступ. У силових видах спорту, зокрема пауерліфтингу, передзмагальна регуляція маси тіла є важливою складовою підготовки спортсменів, що пов'язано з необхідністю відповідності ваговим категоріям [3]. Незважаючи на наявність різноманітних методик, їх ефективність та безпечність залишаються предметом дискусій.

Мета дослідження – проаналізувати сучасні підходи до управління масою тіла у кваліфікованих пауерліфтерок як одного з чинників досягнення високих результатів.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження базується на аналізі наукових джерел. Використано метод теоретичного аналізу та узагальнення.

Управління масою тіла включає поєднання індивідуалізованих дієтичних стратегій, режиму гідратації та адаптованих тренувальних програм. За даними Rodriguez et al [1], оптимізація харчування, що базується на забезпеченні енергетичних потреб спортсмена без дефіциту мікро- та макронутрієнтів, є фундаментом успішної підготовки до змагань. У пауерліфтингу особливого значення набуває достатнє споживання білків, які підтримують м'язову масу на фоні енергетичного дефіциту.

Водночас Kurylas et al. [2] зазначають, що гідратаційний статус є критичним показником під час зниження маси. Надмірне зневоднення, поширене серед єдиноборців і важкоатлетів, призводить до зниження анаеробної потужності, зменшення сили та підвищення ризику травм. Таким чином, контроль рівня рідини в організмі має супроводжувати будь-яку вагову маніпуляцію.

Не менш важливим є грамотне планування тренувального процесу. Згідно з Kraemer & Fleck [3], використання нелінійної періодизації дозволяє зберігати високий рівень фізичних якостей за умов обмеженого енергоспоживання. Такі програми передбачають чергування навантажень різної інтенсивності та спрямованості, що сприяє збереженню сили та запобігає перетренованості.

Важливу роль відіграє також індивідуалізація підготовки. Дослідження Тихорського О., Дорофєєвої Т., Джима В. [4] свідчить, що у бодібілдингу точна адаптація тренувального процесу до особливостей спортсмена на етапі спеціальної підготовки дозволяє досягати високих результатів при одночасному контролі ваги.

Контроль складу тіла, а не лише загальної маси, залишається ключовим індикатором ефективності підготовки. Voileau & Horswill [5] наголошують, що оцінка жирової та м'язової маси, зокрема із застосуванням сучасних методик таких як біоімпедансний аналіз, дає змогу коригувати навантаження та харчування точніше.

Висновки. Ефективне управління масою тіла спортсменів у силових видах спорту має бути комплексним, науково обґрунтованим процесом, який враховує фізіологічні аспекти підготовки. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку індивідуальних технологій передзмагальної регуляції маси тіла без втрати спортивної форми.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці авторської технології передзмагальної регуляції маси тіла кваліфікованих спортсменок у пауерліфтингу.

Список використаної літератури

1. Rodriguez N. R., DiMarco N. M., Langley S. Position of the American Dietetic Association, Dietitians of Canada and American College of Sports Medicine: Nutrition and athletic performance. J. Am. Diet. Assoc. 2009, № 109. P. 509–527.
2. Kurylas A., Chycki J., Zajac T. Anaerobic power and hydration status in combat sport athletes during body mass reduction. Baltic Journal of Health and Physical Activity, 2019. 11(4). P 1–12.
3. Kraemer W. J., Fleck S. J. Optimizing strength training: designing nonlinear periodization workouts. Champaign: Human Kinetics, 2007. 246 p.
4. Тихорський О. А., Дороєєва Т. І., Джим В. Ю. Особливості індивідуалізації тренувального процесу висококваліфікованих бодібілдерів у спеціально-підготовчому етапі. Науковий часопис. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. № 9(64). С. 123–128.

5. Boileau R. A., Horswill C. A. Body composition in sports: Measurement and applications for weight loss and gain. Exercise and sport science. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins, 2000. P. 319–338.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ЧЕРЛІДЕНГОМ НА РОЗВИТОК РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТОК

Лепетень А. А. здобувачка вищої освіти

Дембіцька О. О. старший викладач

Держаний торговельно-економічний університет (Київ, Україна)

***Анотація.** У статті досліджено сутність поняття черлідінгу, рухової активності. Надана характеристика впливу занять черліденгом на розвиток рухових здібностей студенток. Розглянуті основні правила, черлідінгу, його елементи та види.*

***Ключові слова:** рухова активність, черліденг, фізичний розвиток, рухові здібності студенток та спорт.*

Аналіз літературних джерел. Останній час питанню спорту та черлідінгу приділяється багато уваги, різні автори розглядають дане питання. Це пов'язано з тим, що здоровий спосіб життя набирає популярності, люди прагнуть займатися спортом та бути здоровими.

Теоретичні матеріали, таких авторів, як Г. С. Андрієнко, Ю. Ю. Крикун, С. В. Синиця, Т. О. Синиця, Л. Є. Тимошевська та Н. В. Борисенко, були використані при написанні роботи та показують, що існують різні підходи до рішення впливу черлідінгу на розвиток рухових здібностей студенток.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному суспільстві заняття спортом допомагають людині краще почуватися, бути здоровим та активним. Спорту приділяється велика увага у всьому світі. На сьогоднішній день здоровий спосіб життя набуває все більшої популярності серед людей.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що багато людей починає приділяти увагу заняттям спортом, правильному та збалансованому харчуванню, хорошому сну, прогулянкам на свіжому повітрі та відмови від

шкідливих звичок. Важливо займатися спортом, рухова діяльність є важливою при фізичній підготовці та покращується фізичний стан людини. Тому заняття черліденгом допоможе студенткам бути у формі, сильними та здоровими.

Мета статті – визначати поняття черліденгу та зрозуміти вплив черліденгу на розвиток рухових здібностей студенток.

Завдання дослідження – проаналізувати наукову літературу, надати визначення черлідінгу та розглянути вплив черлідінгу на розвиток рухових здібностей студенток.

Останнім часом розширюється професійна мережа та навчальні центри з підготовки і сертифікації фітнес-інструкторів та персональних тренерів, виробляється та просувається фітнес-харчування, спортивний одяг для тренувань, косметика та література. Формується відповідний стиль споживання та аудиторія споживачів фітнес-продукту з урахуванням її соціально-демографічних характеристик, виду фітнесу та форм тренування. Також розвиваються різні танцювальні напрямлення.

Черліденг – вид спорту, який поєднує в собі елементи шоу та видовищних видів спорту, наприклад, танці, гімнастика та акробатика [1].

Черліденг сприяє розвитку особистості студентів, загальному оздоровленню їхнього організму. Зміцнюються фізичні та духовні сили, виховується естетичний смак, набуваються навички самостійної діяльності, формується інтерес до здорового способу життя.

Рухова активність – важлива для здоров'я людини та забезпечує високу працездатність, тому спорт добре впливає на організм та є надзвичайно актуальним. Рухова активність визначає рівень обмінних процесів в організмі та стан його кісткової, м'язової та серцево-судинної систем. Потреба організму в руховій активності є індивідуальною й залежить від багатьох фізіологічних, соціально-економічних і культурних складників [1].

Важливим показником здоров'я є рівень розвитку фізичних якостей, особливе місце серед них займають вправи на розтягування, що позитивно впливає на гнучкість. Достатня гнучкість дозволяє досить легко виконувати різні рухи з найбільшою швидкістю, виразністю та ефективністю. Недостатня рухливість у суглобах обмежує рівень прояву сили, негативно впливає на швидкісні та координаційні здібності, не дозволяє створити ефективну техніку рухових дій, знижується робота опорно-рухової системи та є причиною пошкодження м'язів. Гнучкість та розтягування важливі для попередження травм і розвитку спритності в рухах. Студентки, які займаються черлідінгом, з часом досягають значного покращення у розтяжці, що допомагає їм виконувати складніші елементи та рухи.

Черліденг спрямований на всебічний фізичний, інтелектуальний та духовний розвиток і сприяє вдосконаленню багатьох необхідних в житті рухових і морально-вольових якостей. Заняття черліденгом добре впливає на весь організм та розвиває дихальну систему. Завдяки дихальним рухам відбувається постійна вентиляція легень [1].

Як і в будь-якому спорті черлідінг має основні правила:

1. Тренування потрібно проводити під наглядом професіоналів та тренерів, які пройшли спортивну підготовку.
2. Всі заняття повинні проводитися в залі, в яких є спеціальне обладнання.
3. На початку тренування, змагань та виступів потрібно робити розминку.
4. Одяг учасників команди повинен відповідати стандартам черлідінгу. Взуття повинно бути туго зашнурованою, наприклад, кросівки або спеціальні танцювальні джазівки, гімнастичні напівтапки.
5. Для дотримання вимог безпеки не можна носити ювелірні вироби, а всі аксесуари повинні бути не гострими. Зачіска може бути такою - хвіст або гулька.

6. Дозволяється музика різного жанру під час виступу, якщо під час виконання програми відбувся технічний збій у музиці, то колектив продовжує виступати без музики.

7. Вихід та покидання сцени командою повинен бути не більше 20 секунд. Відлік часу розпочинається від моменту перетинання лінії площадки першим членом колективу. Не можна виступати за межі площі виступу, оскільки.

8. Кількість учасників та тривалість номеру визначається за віковою категорією та номінацією [2].

Черлідінг – відноситься до складно-координаційних видів спорту, для рухової діяльності яких характерні надзвичайно високі вимоги до техніки рухів і спритності. В процесі тренування спортсменів-черлідерів формується різноманітний арсенал рухових навичок, що відрізняються координаційною точністю і складністю. Іншою відмінною особливістю цього виду спорту є розвиток силових можливостей, а саме: динамічна, статична і вибухова сила, швидко-силова витривалість [3].

Черлідінг вимагає високої рівноваги між різними рухами та швидкістю, що сприяє розвитку координації. Наприклад, вправи, пов'язані з виконанням стрибків, обертів і переходів, допомагають покращити здатність студенток контролювати свої рухи, зберігати рівновагу в умовах стресу, що важливо не тільки в спорті, а й у повсякденному житті [4].

Черлідінг розвиває силу та витривалість, оскільки тренування включають елементи, які вимагають зусиль та постійної активності протягом тривалого часу. Під час виконання різноманітних акробатичних елементів, таких як піраміди або підкидання партнерок у повітря, студенти мають розвивати м'язи як рук, так і ніг, що допомагає збільшити їхню загальну фізичну силу.

В швидких, ритмічних рухах, які є важливими для черлідінгу, важливо бути швидким і мати швидку реакцію. Вони допомагають студенткам

синхронно виконувати рухи в команді. Вдосконалення швидкості, а також здатність швидко реагувати на зміни ситуації, стають корисними в різних життєвих ситуаціях.

Заняття черлідінгом допомагають студенткам розвивати м'язову пам'ять, оскільки вони постійно тренуються на повторенні певних рухів, поз та елементів. Також це дає змогу не лише вдосконалювати фізичні навички, а й значно зменшувати кількість помилок під час виступів, а також зменшувати час на підготовку до складних вправ.

Черлідінг є командним видом спорту, що сприяє розвитку комунікаційних навичок і співпраці. Студентки навчаються довіряти одне одній і працювати разом для досягнення спільної мети. Такий спорт також позитивно впливає на їх соціальну адаптацію та розвиток вольових якостей.

Черлідінг також має свої елементи та види: стант, піраміда, споттери, флайери, база та кричалки [5].

1. Стант – це фігура, коли людину піднімають та підкидають. Така фігура додає номеру акробатичності та яскравості та ефектності.

2. Піраміда – це поєднання декількох стантів, виконують дві або більше каскадерні групи, з'єднані верхніми особами, що тримаються за руки, ноги, талію або ноги.

3. Споттери – це люди, які відповідають за безпеку виконання стантів та страхують флайерів, відповідають за безпеку голови, ший, спини та плечей.

4. Флайери – це спортсмени, які становлять верхні частини пірамід та стантів, виконує найбільш яскраві елементи виступу.

5. База – це спортсмени, які виступають основою піраміди та стантів, вони забезпечують основну підтримку стантів, підкидають та ловлять флайерів.

6. Кричалки – це характерний елемент черлідінга, виконуються кричалки командою без музичного супроводу, глядачі також повторюють дані кричалки кілька разів., направлені на підтримку команди.

Тренування з черлідінгу для студенток дає можливість для розвитку творчості функціональних можливостей організму, покращуються рухові здібності та формуються різноманітні рухові навички. Черлідінг чудово підходить для розвитку координації, сили, гнучкості, швидкості та витривалості. Такий спорт є популярним у світі завдяки його доступності, видовищності, емоційності, позитивним впливом на рухові, психічні та вольові якості молодого організму студенток. Активні заняття черлідінгом сприяють підвищенню загальної працездатності студенток, покращенню стану їхнього здоров'я, адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі, формуванню навичок спілкування у колективній спортивній діяльності.

Тренування з черлідінгу допомагають студенткам самостійно виконувати фізичні вправи, займатися спортом, та оволодіти організаторським навичкам під час проведення занять.

Таким чином, черлідінг добре впливає на розвиток рухових здібностей людей. У студенток, які займаються черлідінгом покращується здоров'я серця, додається впевненість, знижується тривожність, допомагає краще соціалізуватися та навчає лідерським якостям. Після тренувань студентки почувають бадьорість, наповнюються позитивними емоціями та піднімається настрій.

Список використаної літератури

1. Черлідінг: Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Київ, 2017 с. 71. URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/cherlideng_dlya_dussh.pdf
2. Основні правила в черлідінгу. URL: <https://nancydolls.com.ua/cherliding-u-lvovi/osnovn-pravila-v-cherl-dingu/>
3. Шинкарук О., Блажко Н. Розвиток рухових якостей у спортсменів різної статі та їх значущість у системі підготовки у черлідінгу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. № 1. С. 34-41

4. Блажко Н. А., Шинкарук О. А. Компоненти підготовки кваліфікованих спортсменок у черлідінгу. *Молодь та олімпійський рух : зб. тез доп. XIII Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 16 трав. 2020 р.* Київ : НУФВСУ, 2020. С. 56–57

5. Методичні рекомендації та завдання до практичних занять із навчальної дисципліни «Фізичне виховання» (правила змагань з черліденгу) (для всіх освітніх програм Університету). Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Н. В. Борисенко. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 37 с.

УДК 327.8:796/799"364"(470+571:477)

НАРОДНА СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ У ПЕРІОД АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Приходько В. В. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики спортивної підготовки

Дзюбенко М. І. старший викладач кафедри фізичної культури та спорту

Солодка О.М. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри боксу, боротьби та важкої атлетики

***Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
Українського державного університету науки і технологій (Дніпро,
Україна)***

***Анотація.** Статтю присвячено актуалізації потреби посилення боротьби з правлячим режимом Росії, якій просуває політику агресії на світові спортивні арени. Подано приклад народної спортивної дипломатії, започаткований українським спортивним журналістом А. Хулодєєвим. Показано важливість громадських ініціатив, які безпосередньо впливають на стан спорту в Росії.*

***Ключові слова:** пропаганда війни спортсменами Росії, народна спортивна дипломатія в Україні, вплив на успіхи російських спортсменів.*

Вступ. Спортивна дипломатія є одним з видів дипломатії, який сприяє здійсненню зовнішньої політики держави та виявляється в діяльності органів держави, її зовнішньополітичних представництв, інших осіб, які уповноважені представляти державу в питаннях проведення, організації та участі в міжнародних спортивних заходах. «Майданчиком» для здійснення спортивної дипломатії є міжнародні заходи, передусім Олімпійські ігри [3, с. 94].

Мета дослідження — вивчити особливості спортивної дипломатії України при підготовці і проведенні XXXIII Олімпійських ігор у Парижі.

Методи та організація дослідження. Використані методи теоретичного дослідження: вивчення та узагальнення даних літературних джерел та інформації з Інтернету, абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція.

Результати. Незалежні недержавні соціологічні дослідження, проведені після 24 лютого 2022 р., стверджують, що понад 70% росіян підтримують війну в Україні. Але спортсмени є невід'ємна частина суспільства. Крім того, російський спорт завжди пов'язаний з російською армією. на літній Олімпіаді-2020 у Токіо 45 із 71 нагород російському НОК принесли представники армії. На зимовій Олімпіаді-2022 у Пекіні 34 з 212 російських спортсменів були військовими у званні не нижче за ефрейтора, а 15 з них офіцерами.

До прикладу три найбільш популярні в Росії види спорту, де масштаби державного фінансування величезні. Футбол: 15 із 16 клубів російської прем'єр-ліги частково або повністю фінансуються державою або пов'язаними з нею особами. Хокей: ключові партнери ліги – держкомпанії «СОГАЗ» та «Ростелеком». Усі 19 російських клубів КХЛ частково чи повністю фінансуються грошима, пов'язаними з державою. Баскетбол: титульний спонсор Єдиної ліги ВТБ, а саме підсанкційний банк, який контролює російський уряд. Серед спонсорів нафтові та інші пов'язані з державою компанії. 6 із 8 російських клубів Єдиної ліги ВТБ повністю або частково фінансуються державою.

Росія активно фінансує не лише клуби та спортсменів в країні, але й міжнародну присутність. Це потрібно, щоб підтримувати імідж сильної держави і мати контроль над лігами та федераціями. Один із найбільш очевидних прикладів – спонсорство «Газпромом» футбольної Ліги чемпіонів та інших турнірів УЄФА. Контракт, який розірвали після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, оцінювався у понад 100 мільйонів доларів щорічно. У 2014 р. в Сочі пройшла зимова Олімпіада – на момент

проведення вона стала найдорожчою та обійшлася у 51 млрд доларів. У 2018 р. Росія провела чемпіонат світу з футболу - на момент проведення він став другим найдорожчим в історії і коштував 11,6 млрд доларів.

Між тим, рішення Суду Європейського Союзу підтвердили, що санкції не можуть ґрунтуватися лише на особі, яка має паспорт певної країни і вони не можуть застосовуватися просто на основі приналежності до країни [4].

Чемпіон літньої Олімпіади у Токіо, яка відбулася 2021 р., російський гімнаст М. Нагорний має військове звання й очолює дитячо-юнацьку організацію «Юнармія», котра підпорядковується Міноборони Російської Федерації. Бронзовий призер зимових Олімпійських ігор у Пекіні 2022 р. біатлоніст Е. Латинов належить до Центрального спортивного клубу армії Росії. Навесні 2022 р. міністр оборони РФ С. Шойгу надав йому звання лейтенанта та нагородив орденом 2-го ступеня «За заслуги перед Батьківщиною». Спортсмени-військові лижники О. Большунов і Д. Спецов у 2022 р. стали капітанами Росгвардії. Учасники Олімпіади лижник О. Большунов, гімнастки Діна й Аріна Аверіні, В. Листунова виступали на мітингу на московському стадіоні «Лужники» у березні 2022 р. з нагоди повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Ведучим заходу був Д. Губернієв, який кілька десятиліть працював коментатором Олімпійських ігор. Дворазова олімпійська чемпіонка та представниця МОК від РФ О. Ісінбаєва у 2015 р. отримала чергове армійське звання від С. Шойгу. У 2016 р. вона долучилася до пропагандистської зарядки для російських військових у Сирії. Того ж року генсек ООН Пан Гі Мун звинуватив режим Асада й Російську Федерацію у бомбардуваннях житлових будинків у сирійському місті Алеппо. Війну проти України також підтримали спортивний гімнаст І. Куляк, шахіст Р. Широков, учасники Олімпіади лижник О. Легков, плавець Є. Рілов, фігуристи В. Морозов, М. Кацалапов, В. Сініцина, гімнастка В. Уразова. РФ залучає до пропагандистських заходів навіть неповнолітніх спортсменів. Серед вихованців спортивних шкіл

Центрального спортивного клубу армії організували акцію малюнків «За Победу!», спрямовану на підтримку росіян, які воюють проти України, до Дня захисту дітей у 2022 р.

У липні 2023 р. Міжнародний олімпійський комітет (МОК) надіслав запрошення 203 країнам взяти участь в Олімпійських іграх 2024 р., які відбудуться в Парижі. Серед них не виявилось Росії та Білорусі. Про це повідомлялось на офіційному сайті МОК. Запрошення на участь надсилається рівно за рік до старту Олімпіади (строки проведення Ігор від 26 липня до 11 серпня 2024 р.). Не отримали запрошення лише три країни: Росія, Білорусь (через війну проти України), а також Гватемала, яка відсторонена через втручання держави у роботу місцевого НОК. Відсутність запрошення означало, що Росія і Білорусь не будуть представлені на Олімпіаді-2024 під своїми прапорами. Водночас, це ще не означало, що російські і білоруські спортсмени не будуть допущені до Ігор у нейтральному статусі [2].

Президент України В. Зеленський у своїх листах закликав міжнародні федерації визначитися щодо рішення МОК, який, на жаль, хоче відкрити спорт для пропагандистського впливу держави-терориста. «Якщо російські спортсмени з'являться на міжнародних змаганнях, то це лише питання часу, коли вони почнуть виправдовувати агресію Росії та використовувати символіку терору», — наголосив В. Зеленський. Також, за словами президента України, «лише питання часу, коли Кремль почне використовувати наявну безпринципну «гнучкість» Міжнародного олімпійського комітету, щоб говорити, ніби світ згодний іти на поступки агресору» [3].

А ось як працює народна дипломатія, як усі ланки держави і суспільства в Україні здійснювали разом спортивну дипломатію на міжнародній арені. Журналіст А. Худолєєв виявляв публікації російських та білоруських спортсменів у соціальних мережах на підтримку війни в Україні

і надсилав їх у державні органи влади та міжнародні спортивні організації. Він почав складати список російських та білоруських спортсменів, які здобули медалі на попередніх Олімпійських іграх та були номіновані національними збірними для участі у міжнародних змаганнях. Він підрахував, що таких спортсменів було близько 600, ґрунтуючись на даних інтернет-розслідування. «Я збирав пости у соціальних мережах на підтримку війни, якщо вони були в Instagram. Зокрема, були фотографії спортсменів із російськими військовими, які вже брали участь у вторгненні, лайки постів із буквою Z, лайки постів військових», розповідає Худолєєв. Спочатку він працював самостійно, збираючи докази та надсилаючи їх у спортивні і державні організації. Згодом отримав підтримку від НОК і Міністерства молоді та спорту України, які активно лобіювали вилучення російських та білоруських спортсменів з Олімпіади [5].

За півроку до початку Олімпіади Міністерство та НОК почали додавати усі докази, які надав Худолєєв, до своїх офіційних звернень, розміщуючи ці листи на власному сайті. «Ми розуміємо, багатьом країнам байдуже, що відбувається в Україні. Є й ті, хто також співчуває російським спортсменам. Для нас це абсолютно незрозуміло, тому що під час війни, на жаль, жоден спортсмен з Росії чи Білорусі не виступив проти війни. Жоден спортсмен не засудив цієї війни», заявив В. Гутцайт, голова НОК України.

І навіть навпаки. «Друзі, давайте об'єднуватися і підтримувати мобілізованих хлопців, які зараз захищають нашу Батьківщину», — заявив російський тхеквондист В. Ларін у соціальних мережах навесні 2023 р., коли війна в Україні була у розпалі. Ларін розмістив відео у своєму акаунті в соціальних мережах, де його побачив Худолєєв. Крім заклику Ларіна, у субтитрах короткого відео йшлося про те, що зібрані пожертвування підуть, зокрема, на ліки та боєприпаси для мобілізованих російських військових.

Худолєєв також знайшов у соціальних мережах докази підтримки війни іншим російським олімпійським чемпіоном з тхеквондо М. Храмцовим. «У

жовтні 2022 р. Храмцов опублікував на своїй сторінці у соцмережі ВКонтакте вітання В. Путіну із 70-річчям, сказавши, що він його любить і що всі російські спортсмени його люблять та підтримують. Він також додав хештег з літерою Z», повідомив Худолєєв. Журналіст зберіг відео спортсменів і надіслав цю інформацію у понад 30 електронних листах посадовцям World Taekwondo та деяким національним федераціям тхеквондо. Через кілька тижнів з'ясувалося, що обидвох спортсменів було відсторонено від чемпіонату. «Я більш ніж упевнений, що причиною були саме мої факти, оскільки інших доказів не було. І з усієї команди, саме двох спортсменів, про яких я повідомив, було відсторонено від змагань, тоді як решті росіян та білорусів дозволили брати участь», зазначив Худолєєв. «Після того, як усі ці факти були оприлюднені, російські титуловані спортсмени більше не збирають гроші для російської армії, як це було у випадку з Ларіним. Вони обережні у соціальних мережах, ніхто не гавкає нічого на підтримку війни», зауважив Худолєєв [5].

А ось і ганебний для Росії результат участі її представників у нейтральному статусі на Іграх у Парижі. Останнім з них змагання покинув каноеїст З. Петров. Росіянин фінішував четвертим у запливі каное на 1000 м. Невдача З. Петрова дозволила підбити підсумки виступів нейтральних атлетів країни-агресорки. На Олімпіаді-2024 вони завоювали лише одну нагороду. Тенісистки М. Андрєєва і Д. Шнайдер дійшли до фіналу парного розряду та з поразкою отримали срібні медалі. Загалом у літніх Іграх узяли участь 15 російських атлетів. Вони змагалися в п'яти видах програми – тенісі, веслуванні, велоспорті, стрибках на батуті та плаванні. Нагадаємо, на токійській Олімпіаді росіяни здобули 71 нагороду, зокрема 20 золотих [1].

Висновки. Народну спортивну дипломатію України, активно підтриману державною владою і значною частиною країн демократичного світу, слід вважати потужною складовою загальних зусиль нашої держави у протистоянні з Російською Федерацією разом з Республікою Білорусь, які

розпочали неспровоковану повномасштабну війну в сучасній Європі. Звідси тиск шляхом спортивної дипломатії на міжнародні спортивні організації з боку України і за підтримки наших зарубіжних колег носить цілком виправданий характер. Пониження в правах російських і білоруських атлетів сприяє підризу міжнародного впливу пропаганди і результатів лобіювання з боку Росії.

Список використаних джерел

1. Безславний кінець. Нейтральні росіяни завершили виступи на Олімпіаді-2024: скільки медалей. URL : <https://www.rbc.ua/rus/news/bezslavniy-kinets-neytralni-rosiyani-zavershili-1723206577.html#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D1%82%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9%20%D0%9E%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%BF%D1%96%D0%B0%D0%B4%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%8F%D0%BD%D0%B8%20%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%B8,%2C%20%D0%B7%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B0%2020%20%22%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%85%22>.
2. МОК не запросив Росію та Білорусь на Олімпійські ігри-2024: що це означає. URL : <https://tsn.ua/prosport/mok-ne-zaprosiv-rosiyu-ta-bilorus-na-olimpiyski-igri-2024-scho-ce-oznachaye-2378215.html#:~:text=%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D1%8F%D1%94%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83,%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B8%20%D1%83%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%83%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%9D%D0%9E%D0%9A>.

3. Окладна М.Г., Щеглаков І.Е. Роль спортивної дипломатії у визнанні новостворених держав. *Право та інновації*. 2020. № 4 (32). С. 92-98. DOI: 10.37772/2518-1718-2020-4(32)-14

4. Рекомендації МОК щодо участі у міжнародних змаганнях спортсменів з російським або білоруським паспортом. URL : <https://noc-ukr.org/news/23404/>

5. Як український журналіст допоміг не допустити російських та білоруських спортсменів до Олімпіади у Парижі. URL : <https://foreignukraines.com/2024/08/06/how-a-ukrainian-journalist-helped-prevent-russian-and-belarusian-athletes-from-entering-the-olympics-in-paris/>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ УМОВИ РОЗВИТКУ ВЕСЛУВАЛЬНОГО СЛАЛОМУ

Стадник С.О. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

Окунь Д.О. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У роботі визначено організаційно-управлінські умови розвитку веслувального слалому у світі та в Україні. Охарактеризовано історичні аспекти розвитку веслувального слалому та сучасну систему організації веслувального слалому. Проаналізовано організаційно-управлінську структуру Федерації веслувального слалому України.*

***Ключові слова:** веслувальний слалом, федерація, розвиток, умови, організаційно-управлінська структура.*

Вступ. Веслувальний слалом – технічний складно-координаційний вид спорту, підготовка в якому веслярів-слаломістів залежить від багатьох чинників: індивідуальної здатності до навчання спортсменів; якості спортивного інвентарю; можливості цілорічного тренування в природних умовах (веслувальний канал) тощо [7]. Веслувальний слалом є однією з двох дисциплін веслування на байдарках та каное на літніх Олімпійських іграх, і Міжнародний олімпійський комітет (МОК) називає її слаломом на байдарках та каное [10; 12]. Хоча веслувальний слалом має менш ніж столітню історію розвитку, він значно зміцнив свої позиції у світі олімпійського та професійного спорту, створивши власну інфраструктуру [6; 8].

Дослідження веслувального слалому як виду спорту, які проводили закордонні і вітчизняні автори, визначили його належність до олімпійського та професійного спорту та специфічні особливості розвитку вітчизняного веслувального слалому [1; 4; 5; 8; 11]. У галузі веслувального слалому дослідження здебільшого стосувалися окремих історичних фактів його розвитку, а також підготовки спортсменів [3; 6], і не відображували цілісної

організаційно-управлінської картини стану розвитку. Актуальність даної роботи обумовлюється необхідністю дослідження організаційно-управлінських умов розвитку веслувального слалому у світі та в Україні.

Мета дослідження – визначити організаційно-управлінські умови розвитку веслувального слалому.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати історичні аспекти розвитку веслувального слалому у світі та в Україні.
2. Охарактеризувати систему організації веслувального слалому у світі.
3. Проаналізувати організаційно-управлінську структуру Федерації веслувального слалому України.

Матеріал і методи дослідження: аналіз літературних джерел та аналіз документів, системний аналіз. У ході дослідження було проаналізовано 205 літературних джерел. Аналізувалися адміністративно-розпорядчі документи Федерації веслувального слалому України.

Результати дослідження та їх обговорення. У ході дослідження з'ясовано, що фактична історія слалому на бурхливій воді розпочалася 11 вересня 1932 року у Швейцарії, де було проголошено, що «веслувальний слалом – це тест бурхливої води». Ідея прийшла від гірських лиж, де такі характерні терміни, як «зима, сніг та лижний слалом» були модифіковані у «літо, вода та веслувальний слалом» [3; 9].

Веслувальний слалом – це вид спорту, який був виділений з водного туризму, і спочатку програма базувалася на правилах (реверсні ворота, система штрафних очок та ін.), прийомах, засобах і методах підготовки туристів-водників, що не відображало специфіки спорту [2].

Веслувальний слалом був народжений на «рівній воді». Незабаром, цей молодий вид спорту був перенесений на бурхливу воду з порогами і природною течією річок. Веслувальний слалом отримав широке поширення в

Чехії, Німеччині, Англії, Словаччині, Франції, Словенії та інших країнах. Останнім часом цей вид спорту бурхливо розвивається в Китаї. Клімат цих країн більш м'який, і в них побудовано різну кількість спеціалізованих каналів різної складності. Також слід зазначити, що спортсмени з країн Європи мають найбільш сприятливі можливостями для виїзду в інші країни для вдосконалення техніки слаломного веслування за допомогою тренувань в нових місцях, на воді різної складності. Річки і канали знаходяться в містах, населених пунктах, що дозволяє економити сили та час [4; 6].

З 1948 року проводяться чемпіонати Європи. Перший Чемпіонат Світу з веслувального слалому був проведений в 1949 році неподалік від Женеви (Швейцарія). В 1992 році веслувальний слалом вперше увійшов до програми літніх Олімпійських ігор [8].

В Україні веслувальний слалом бере свій початок з часів СРСР у 70-ті роки. Бурхливий розвиток українського веслувального слалому на сучасному етапі призвів до розширення його географії з двох до шести міст, охопивши майже всю територію України [2].

За останній час були внесені зміни в правила змагань і сталися зміни в спортивному інвентарі, зросла майстерність спортсменів, досвід тренерів, зросли вимоги до спортивної підготовки [11].

Основними організаціями, що визначають правове поле функціонування веслувального слалому на міжнародному рівні, є структури олімпійського напрямку спорту: Міжнародна федерація каное (ICF), Європейська Асоціація каное (ECA), Панамериканська федерація каное (COPAC), Асоціація каное Океанії (CAO), Азійська континентальна конфедерація (CCA), Конфедерація африканської діяльності з каное (CAC).

Організаційно-управлінська структура Міжнародної федерації каное (ICF) включає Виконавчий комітет, Раду директорів, Персонал, 5 континентальних федерацій та 200 національних федерацій [10].

Континентальні асоціації, окрім нагляду за видом спорту у своєму регіоні та представництва своїх національних федерацій у Міжнародній федерації каное (ICF), відповідають за проведення континентальних чемпіонатів.

У світі проводяться різноманітні багатоспортивні ігри, зокрема Континентальні ігри, наприклад, Азійські ігри, Боліваріанські ігри, Центральноамериканські та Карибські ігри, Середземноморські ігри, Панамериканські ігри, Південноамериканські ігри та Ігри Південно-Східної Азії, де веслування на каное включено до програми заходів. Інші ігри включають Всесвітні ігри, де веслування на каное були частиною програми з 2009 року, Ігри майстрів, де проводяться змагання з веслування на каное, веслування на каное та веслування на каное-марафоні, а також Літні університетські ігри, які є ще одним заходом зі веслування на каное.

Наприклад, Європейська асоціація каное щороку проводить чемпіонати зі спринту на каное, слалому на каное та марафону на каное як у старших, так і у юніорських категоріях до 23 років. Чемпіонат з веслування на дикій воді проводиться щороку: у старших категоріях кожного непарного року, у категоріях до 23 років/юніорів кожного парного року. Чемпіонат Європи з веслування на човнах-драконах та каное-поло проводиться щонепарний рік, тоді як Чемпіонат Європи з фрістайлу на каное проводиться щопарний рік.

Національні федерації є ключовими зацікавленими сторонами у підтримці глобального розвитку веслування. Тому ICF створила «Програму підтримки та моніторингу управління ICF», щоб дозволити національним федераціям зробити свій внесок, що сприятиме розвитку веслування та зміцнюватиме дружні зв'язки, що об'єднують тих, хто ним займається [10].

Розвиток та популяризацію веслувального в Україні, а також представництво даного виду спорту в міжнародних спортивних організаціях і на міжнародних спортивних змаганнях, організацію та проведення офіційних міжнародних та національних змагань з веслувального слалому на території

України здійснює Громадська організація «Федерація веслувального слалому України» (далі – Федерація) [9].

З організаційно-правової точки зору Федерація веслувального слалому України є громадською організацією фізкультурно-спортивної спрямованості, яка створена на принципах добровільності, самоврядності, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу її членів, прозорості, відкритості та публічності, для здійснення та захисту прав і свобод її членів, задоволення їх суспільних інтересів у сфері розвитку веслувального слалому в Україні.

Федерація веслувального слалому України є членом Міжнародної федерації каное (ICF) та Європейської Асоціації каное (ECA). Основною метою діяльності Федерації є задоволення та захист законних соціальних, економічних, спортивних та інших спільних інтересів своїх членів, забезпечення та сприяння зростання рівня і масовості веслувального слалому і споріднених видів спорту в Україні, підвищенню ролі фізичної культури та спорту у всебічному і гармонійному розвитку особистості, зміцненню здоров'я громадян, формуванню здорового способу життя, підвищенню через спорт міжнародного авторитету України у світі і задоволення та захист законних соціальних, творчих, національних, культурних, спортивних та інших спільних інтересів її членів на основі консолідації і координації зусиль фізичних і юридичних осіб, зацікавлених у їх розвитку [9].

Федерація самостійно визначає свою організаційну структуру, форми та методи діяльності. Органами управління Федерації є: Конференція, Президія, Президент, віце-президенти, Генеральний секретар, Комісія атлетів та Ревізійна комісія.

Конференція Федерації є її вищим органом управління. Звітно-виборча Конференція скликається Президією Федерації та проводиться не менше одного разу на чотири роки, як правило, по закінченню літніх Олімпійських ігор.

У період між Конференціями та засіданнями Президії поточною діяльністю Федерації керує її Президент, який є вищою посадовою особою Федерації.

Президія Федерації є постійно діючим органом управління Федерації, що спрямовує її роботу у період між Конференціями. До її складу входять Президент, віце-президент, генеральний секретар та інші члени за обранням строком на 4 роки.

Контролюючим органом є Ревізійна комісія, яка здійснює перевірку фінансово-господарської діяльності Федерації за результатами діяльності за звітний період (один раз в 4 роки).

Комісія атлетів є постійно діючим робочим органом Федерації, що утворюється з числа спортсменів веслувального слалому для представлення прав та інтересів спортсменів у роботі керівних органів Федерації, відповідних технічних комітетів і для забезпечення прав та інтересів спортсменів під час організації та проведення спортивних змагань [9].

Висновки

1. У результаті аналізу літератури, було виявлено, що веслувальний слалом – це вид спорту, який був виділений з водного туризму, і спочатку програма базувалася на правилах, прийомах, засобах і методах підготовки туристів-водників, що не відображало специфіки спорту. З'ясовано, що веслувальний слалом отримав широке поширення в Чехії, Німеччині, Англії, Словаччині, Франції, Словенії, Китаї та інших країнах світу. В Україні веслувальний слалом бере свій початок з часів СРСР у 70-ті роки. Бурхливий розвиток українського веслувального слалому на сучасному етапі призвів до розширення його географії з двох до шести міст, охопивши майже всю територію України.

2. Основними організаціями, що визначають правове поле функціонування веслувального слалому на міжнародному рівні, є структури олімпійського напрямку спорту: Міжнародна федерація каное (ICF),

Європейська Асоціація каное (ЕСА), Панамериканська федерація каное (COPAC), Асоціація каное Океанії (CAO), Азійська континентальна конфедерація (ССА), Конфедерація африканської діяльності з каное (САС) та 200 національних федерацій.

3. Проаналізовано організаційну структуру управління Федерації веслувального слалому України. З організаційно-правової точки зору вона є громадською організацією фізкультурно-спортивної спрямованості, яка створена на принципах добровільності, самоврядності, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу її членів, прозорості, відкритості та публічності, для здійснення та захисту прав і свобод її членів, задоволення їх суспільних інтересів у сфері розвитку тенісу в Україні. Організаційна структура управління федерації представлена кількома рівнями управління і є лінійно-функціональною. Органами управління Федерації веслувального слалому України є: Конференція, Президія, Президент, віце-президенти, Генеральний секретар, Комісія атлетів та Ревізійна комісія.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з визначенням сукупності ресурсно-потенційних можливостей діяльності Федерації веслувального слалому України для її подальшого удосконалення на основі впровадження наукових основ управління.

Список використаної літератури

1. Богуславська В. Ю. Підвищення спортивної майстерності з веслування на байдарках і каное : навч. посіб. Вінниця, 2014. Ч. 1. 136 с.
2. Воронцов Ю. О., Чередніченко О. О., Маслачков Ю. М. Веслування на байдарках і каное та веслувальний слалом: навчальна програма для ДЮСШ, СДЮШОР з веслування на байдарках і каное. К., 2007. 104 с.
3. Горлова О., Окунь Д. Історія розвитку веслувального слалому в Україні та за кордоном. Збірник тез «Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини». 2024. С. 141-143.

4. Грибан, Г. П., Дем'янчук, В. С. Удосконалення процесу фізичної підготовки веслувальників на етапі попередньої базової підготовки. *Спортивна наука*. 2022. С. 22-33.
5. Жмуцький П.Л. Вдосконалення фізичної підготовленості веслувальників на етапі попередньої базової підготовки. *Фізична культура, спорт та фізична реабілітація у сучасному суспільстві: зб. наук. праць студентів та магістрантів*. Вінниця. 2016. № 9. С. 75–77.
6. Окунь, Д. А. Оптимізація тренувального процесу веслярів-слаломістів на етапі початкової підготовки : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.01; МОНУ, Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2018. 24 с.
7. Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування : підручник. К.: Перша друкарня, 2021. 672 с.
8. Тіхоміров А.І., Козубенко О.С., Усатюк Г.Ф. Веслувальний спорт : навч. посібн. Миколаїв. 2018. 166 с.
9. Федерація веслувального слалому України: офіційни веб-сайт. URL: <https://www.kayaking.com.ua/>
10. International Canoe Federation: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.canoeicf.com/>
11. Moran A., MacIntyre T. 'There's more to an image than meets the eye': A qualitative study of kinaesthetic imagery among elite canoe-slalomists. *The Irish Journal of Psychology*. 1998. Vol. 19, № 4: Sport and Exercise Psychology in Ireland, pp. 406–423.
12. Okun D., Mulyk K. Investigation of the relationship between the indicators of physical preparedness and the basic technique elements of young waterslalom athletes. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 2017, No. 5(61), pp. 69-71.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИДІВ СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА КНР

Чень Дундун аспірант

Бондар А.С. професор, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** У статті аналізуються основні тенденції розвитку національних видів спорту в Україні та Китаї, порівнюються підходи до управління спортивними федераціями, механізми фінансування, а також напрямки соціальної мобільності. Визначено ключові фактори, що впливають на ефективність розвитку спортивної інфраструктури, популяризацію національних видів спорту та підготовку спортсменів до міжнародних змагань. Дослідження показує, що, хоча обидві країни стикаються зі схожими викликами, їх стратегічні підходи та результати суттєво різняться, що зумовлено культурними, економічними та політичними особливостями.*

***Ключові слова:** національні види спорту, розвиток спорту, соціальна мобільність, спортивна культура, управління спортом, фінансування спорту.*

Вступ. В Україні та Китайській Народній Республіці (КНР) національні види спорту не лише відображають історичні та культурні традиції, але й відіграють ключову роль у розвитку суспільства, формуванні національної ідентичності та зміцненні соціальних зв'язків [1; 3]. Дослідження розвитку національних видів спорту в Україні та КНР є надзвичайно актуальним, оскільки обидві країни мають глибокі спортивні традиції, які, поєднуючи елементи сучасного і традиційного, сприяють формуванню нового культурного життя. В Україні спостерігається відновлення і популяризація традиційних видів спорту, що є важливим аспектом для підвищення соціальної згуртованості в суспільстві [2]. У КНР, активно впроваджуючи

національні види спорту, країна підкреслює свою культурну спадщину та намагається досягти світових висот на спортивній арені [4; 6].

Дослідження полягає у прагненні розкрити деталі розвитку національних видів спорту та у вивченні їх впливу на соціальні, економічні та культурні аспекти життя обох країн. Управління змінами в традиційних спортивних практиках може слугувати основою для майбутнього розвитку фізичної культури, підтримки молоді в спортивних досягненнях та збереження культурної самобутності. Це допоможе не лише проаналізувати існуючі тенденції, але й запропонувати шляхи для інтеграції національних видів спорту в сучасне життя, забезпечуючи їх сталий розвиток у XXI столітті.

Метою дослідження вивчити основні тенденції розвитку національних видів спорту в Україні та КНР.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні використовувався аналіз літературних джерел і документів, системний аналіз, порівняльний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Основні тенденції розвитку національних видів спорту в Україні та Китайській Народній Республіці мають як спільні риси, так і суттєві відмінності, що зумовлені культурними, історичними та соціально-економічними контекстами кожної з країн [1; 3; 4].

Ось деякі відмінності (табл. 1), які свідчать про різноманітність традиційних видів спорту в обох культурах і відображають особливості їхніх історичних та соціальних контекстів.

В Україні спостерігається активне відродження традиційних видів спорту, що слугує засобом зміцнення національної ідентичності та соціальної згуртованості, особливо в умовах війни [2]. Паралельно з цим відбувається популяризація спортивних практик серед молоді, формування інклюзивного підходу та розвиток програм, що підтримують активний спосіб життя.

Таблиця 1

Відмінності між китайськими національними традиційними видами спорту та українськими національними видами спорту

Порівняльний контекст	Відмінності між національними видами спорту	
	Китай	Україна
Філософські основи	часто впливають на філософії даосизму, конфуціанства та буддизму, вони акцентують увагу на гармонії між тілом і духом, а також на досягненні внутрішнього спокою	більше пов'язані з історичними традиціями, аграрною культурою та військовими аспектами, де йдеться про фізичну силу, витривалість і командну роботу
Структура і правила	часто мають складні технічні прийоми та стилі, що зазвичай включають елементи бойових мистецтв з чітко прописаними правилами	можуть мати більш просту структуру, з акцентом на гру, ініціацію та змагання в народному стилі, що дозволяє більш вільнішу інтерпретацію і правила
Соціальна функція	часто виконують роль для розвитку особистості, зосереджені на внутрішньому самовдосконаленні та духовному зростанні	більше спрямовані на згуртування громади, шанування традицій та розвитку патріотичних почуттів
Методи навчання	часто передаються через формальні школи і стилі, де учні проходять навчання під керівництвом досвідчених майстрів	можуть передаватися в неформальних умовах, через родинні зв'язки або під час культурних свят та фестивалів
Локації та контексти	можуть практикуватися в місцях, що мають специфічне культурне або історичне значення, у парках, школах і на спеціально організованих змаганнях, часто в контексті видовищ	успішно практикуються на народних змаганнях, ярмарках, традиційних фестивалях, зазвичай в контексті громади, сільського життя
Естетичні елементи	можуть включати елементи театралізованих виступів, які поєднують бойові мистецтва, музику та танець	більше акцентують увагу на фізичних змаганнях та народних елементах, часто супроводжуючи їх піснями та танцями

У КНР держава активно інвестує в національні види спорту, підкреслюючи їх значення для формування національного іміджу на міжнародній арені [5]. Уряди сприяють інтеграції традиційних видів спорту у сучасний контекст, популяризуючи їх через освітні програми та змагання, а також за допомогою інноваційних технологій.

У ході дослідження проведено порівняльний аналіз окремих аспектів державної політики КНР та України щодо розвитку національних видів спорту. На першому етапі аналізу визначено спільні характеристики розвитку національних видів спорту в обох країнах. На другому етапі були визначені особливості даних видів спорту.

Порівняльний аналіз, проведений на першому етапі, показав, що розвиток національних видів спорту в Китаї та Україні мають низку спільних характеристик (табл. 2).

Таблиця 2

Загальна характеристика розвитку національних видів спорту в Китаї та Україні

№	Аспекти порівняння	КНР	Україна
1	Пріоритетний напрям державної політики	Інтеграція традиційних спортивних практик із сучасними видами спорту для зміцнення національної ідентичності, підвищення міжнародного іміджу та активізації участі населення у змаганнях національного рівня	Підтримка традиційної спортивної культури, стимулювання участі населення у фізкультурно-спортивних заходах, забезпечення належних умов для підготовки спортсменів на міжнародному рівні
2	Мета розвитку національних видів спорту	Підвищенні національної гордості, популяризації традиційних культурних цінностей та сприянні здоровому способу життя через активну участь населення у фізичній культурі та спорті	Збереження та популяризація національних культурних традицій, підвищенні здоров'я населення, військово-патріотичне виховання молоді, досягнення високих результатів на міжнародній спортивній арені
3	Доступність національних видів спорту	Для всіх категорій населення, включаючи студентів, людей похилого віку та осіб з інвалідністю	Для всіх груп населення, включаючи студентів, людей похилого віку та осіб з інвалідністю

Пріоритетний напрям державної політики щодо розвитку національних видів спорту в обох країнах полягає в інтеграції традиційних культурних цінностей зі сприянням здоровому способу життя, стимулюванні участі населення у фізичній культурі та підготовці спортсменів до міжнародних змагань.

Мета розвитку національних видів спорту в КНР та Україні полягає в збереженні культурної спадщини, підвищенні національної гордості та активізації участі населення у фізичній активності для покращення здоров'я і досягнення успіхів у змаганнях, у тому числі, на міжнародній арені [1; 3].

В обох країнах на законодавчому рівні передбачена можливість для занять національними видами спорту для всіх груп і категорій населення і набуває форми права кожного громадянина на таку діяльність, в тому числі і для соціально незахищених верств населення. Разом з тим, в КНР збереження власного здоров'я є одночасно і обов'язком населення [4]. Це обумовлено тим, що основою забезпечення процвітання держави є праця здорових в усіх відношеннях людей.

Аналіз нормативно-правових актів КНР та України дозволив встановити, що національні види спорту відіграють важливу роль у фізичному вихованні дітей та молоді. Метою цього процесу є виховання гармонійної особистості та формування ціннісних орієнтацій у підростаючого покоління, що дасть можливість зберігати національні традиції та виховувати здорове населення (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика національних видів спорту у системі фізичного виховання дітей та молоді в КНР та Україні

№	Аспекти порівняння	КНР	Україна
1	Напрямок впровадження	Включені в початкові програми усіх закладів освіти	Включені в навчальні програми дитячо-юнацьких спортивних шкіл
2	Медичний контроль	Створення системи чіткого контролю за станом здоров'я	Акцент на індивідуальному підході

		дітей та підлітків	до оцінки фізичної підготовленості та здоров'я дітей
--	--	--------------------	--

Одним з найважливіших державних завдань, як в КНР, так і в Україні, є створення системи ефективного медичного контролю за станом здоров'я дітей та підлітків в процесі впровадження національних видів спорту в систему фізичного виховання. Ця система повинна функціонувати на всіх етапах навчання дітей і підлітків.

Аналіз нормативно-правової бази КНР та України показав, що системи національних видів спорту цих країн мають ряд особливостей та відмінностей (табл. 4). Наприклад, в КНР управління розвитком національних видів спорту здійснюється централізовано державними органами виконавчої влади [3]. Такий підхід забезпечує максимальний контроль за діяльністю суб'єктів, які розвивають ці види спорту. Загальне стратегічне управління цією сферою здійснюють державні органи, а безпосередню практичну діяльність здійснюють об'єднання громадян.

Таблиця 4

Організаційно-управлінські особливості розвитку національних видів спорту в КНР та Україні

№	Аспекти порівняння	КНР	Україна
1	Управління	Централізоване	Децентралізоване
2	Основні механізми управління	Централізоване державне планування, масштабні інвестиції та програми спортивної підготовки	Децентралізація, залучення місцевих органів влади шляхом взаємодії з громадськими організаціями
3	Контроль	Здійснюється державними органами влади (зокрема Міністерством спорту); спрямований на забезпечення успіху на міжнародній арені, підвищення спортивної майстерності, популяризацію фізичної культури та	Залежить від регіональних федерацій, місцевих органів влади та громадських організацій; орієнтований на підтримку та розвиток традиційних видів спорту, покращення умов для тренувань, залучення молоді до

		здорового способу життя серед населення, а також на розвиток інфраструктури та підготовку висококваліфікованих спортсменів	спортивної активності та забезпечення участі у міжнародних змаганнях
4	Основне джерело фінансування	Державне фінансування через Міністерство спорту та місцеві органи влади	З державного бюджету, через Міністерство молоді та спорту
5	Додаткові джерела фінансування	Спонсорство і партнерство з бізнесом, іноземні інвестиції для проведення міжнародних спортивних змагань та подій, гранти та фонди	Надходження з місцевих бюджетів для регіональних клубів та федерацій, спонсорство, гранти та програми міжнародної допомоги

Порівняльний аналіз показав, що основним джерелом фінансування розвитку національних видів спорту в Китаї є держава. Органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування повинні передбачити у своїх бюджетах видатки на втілення держаних програм та оздоровчу діяльність населення у такому обсязі, який би задовольняв не лише потреби населення в організації занять національними видами спорту, а й покривав витрати на реконструкцію існуючих спортивних споруд і будівництво нових. В Україні, згідно з державними документами, рівень фінансування національних видів спорту знаходиться на низькому рівні і не покриває усі потреби.

Додатковими джерелами фінансування національних видів спорту в Китаї та Україні є спонсорські внески та контракти. Разом з тим, в Китаї активно використовується іноземні інвестиції для проведення міжнародних спортивних змагань, в Україні формування цього джерела фінансування знаходиться на початковому етапі, оскільки українські національні види спорту не мають такого міжнародного визнання, як китайські національні види спорту.

Аналіз також показує, що в досліджуваних країнах стимулюється розвиток національних видів спорту, при цьому спостерігаються як спільні риси в акценті на культурних традиціях, так і відмінності в підходах до

розвитку та підтримки національних видів спорту в кожній країні (табл. 5). У Китаї, стимули орієнтовані і спрямовані на конкретних осіб і організації. В Україні така стимуляція орієнтована на громадськість та масову фізичну активність населення.

Таблиця 5

Деякі особливості розвитку національних видів спорту в КНР та Україні

№	Аспекти порівняння	Особливості КНР	Особливості України
1	Культурна спрямованість	Національні види спорту є важливим елементом культурної ідентичності; більше уваги приділяється традиційним бойовим мистецтвам	Національні види спорту є важливим елементом культурної ідентичності; домінують традиційні спортивні ігри та змагання
2	Державна підтримка	Чітко визначена державна політика, що активно підтримує всі рівні спорту, включаючи масовий та професійний	Увага до національних видів спорту залежить від регіональних ініціатив та ресурсів
3	Інтеграція з освітою	Національні види спорту включаються в систему фізичного виховання через державні програми	Національні види спорту включаються в систему фізичного виховання за ініціативою громадських організацій та місцевих органів влади
4	Участь у міжнародних змаганнях	Держава активно просуває свої національні види спорту на міжнародній арені, окремі з них включені до програми Олімпійських ігор, спортсмени мають значні досягнення в змаганнях	Держава має успішних спортсменів, стикається з обмеженнями в ресурсах та популяризацією національних видів спорту
5	Соціальна мобільність	Можливості для соціального зростання та кар'єри спортсменів, завдяки фінансовій підтримці і спонсорству	Можливості отримувати визнання, фінансову підтримку, нові кар'єрні перспективи для спортсменів, а також у залученні соціально незахищених верств населення до активних занять спортом, що сприяє їхній інтеграції в суспільство

Крім того, розвиток національних видів спорту в КНР регулюється державними органами відповідно до державних стандартів і правил. Такий підхід призвів до того, що населення в Китаї активно займається

спортивними та оздоровчими заходами. Тоді як в Україні кожен суб'єкт господарювання, що здійснює розвиток національних видів спорту, самостійно визначає стратегію та зміст розвитку, використовуючи знання та навички кваліфікованих спеціалістів на підставі ліцензій.

Висновки. Проведене дослідження показало, що обидві країни демонструють прагнення зберігати свою культурну спадщину через спорт, але підходи до цього процесу варіюються залежно від соціальних потреб, політичних умов та економічних можливостей. Це дослідження підтверджує, що національні види спорту можуть стати потужним інструментом не лише для відродження традицій, але й для розвитку здорового та активного суспільства, що спільно прагне до збереження національної культури в умовах глобалізації.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у вивченні соціальних наслідків популяризації національних видів спорту, включаючи вплив на соціальну згуртованість, інтеграцію різних груп населення та розвиток громади.

Список використаної літератури

1. Мулик В. В., Литвиненко А. М. Визначення найбільш популярних українських національних видів спортивних єдиноборств. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. № 10 (170). С. 111–118. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42666>
2. Разуменко Т. О. (2026). Роль танцювальних традицій у патріотичному вихованні молоді на прикладі України та КНР. Збірник наукових праць Педагогіка та психологія. Вип. 54. С. 107-118. DOI: 10.5281/zenodo.192655
3. Chen D., Bondar A. (2022) Popularization of chinese national traditional kinds of sports. Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Issue 6 (151) 2022. 9-13. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.6(151).01

4. Ke Wang (2014). Study on the mode of Chinese national traditional sports culture inheritance and the problems of industrial development. BioTechnology. Volume 10 Issue. 13635-13639. URL: <https://www.tsijournals.com/articles/study-on-the-mode-of-chinese-national-traditional-sports-culture-inheritance-and-the-problems-of-industrial-development.pdf>

5. Wang SC. (2019), Analysis of the characteristics of chinese traditional sports culture in the new period. J Sports Med Ther. 4. 053-060. DOI: 10.29328/journal.jsmt.1001044

6. Wu Zeping. (2011), The development of Chinese national traditional sports are faced with the opportunities and challenges.Chinese wushu research, 2011(6):18.

ФІЛОСОФСЬКІ, ІСТОРИЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

УДК 165: 796

ARCHITECTONICS OF MODERN SPORTS CULTURE IN POST-CONSUMER SOCIETY

Beilin M. V. D.Sc. in Philosophy, Professor

Zheltoborodov O. M. Ph.D. in History, Associate Professor

Kharkiv State Academy of Physical Culture (Kharkiv, Ukraine)

Abstract. *Alternative contextual models of professional sports are considered, the existence of which is determined by the value orientations of post-consumer society, with the emergence of various types of sports activities being an adequate response to its needs.*

Keywords: *professional sport, mass culture industry, synthetic spectacle, media construct, alternative sports.*

Introduction. Professional sports have formed their own specific sports culture of Transformation, which takes place in the socio-cultural space and is reflected in the architecture of modern sports culture. The post-consumer society has influenced sports culture and professional sports, adapting them to its structure and a different system of values. In the situation of the modern information society, the development of global communications and the construction of public cultural events, the application of the interdisciplinary method of researching modern professional sports is becoming more relevant. The interaction of professional sports and culture has never been denied, but the mechanisms and vectors of this process remain insufficiently studied.

The purpose of the study and research objectives. To conduct a cultural-philosophical analysis of the interpretation of the functioning of professional

sports. To reveal the meaning of the concept of 'professional sports,' trace the architectonics of sports practices, and determine their impact on the socio-cultural dynamics in a post-consumerist society.

Research material and methods. The theoretical basis is a systematic approach that involves the study of professional sports as a social and cultural practice in its integrity and interrelationship with the socio-cultural dimension of its functioning in the post-consumer society.

Research results and their discussion. The polymorphism of the internal structure of professional sports reveals the need for its systematic analysis as a social and cultural practice. Given the fact that professional sports are among the most prominent socio-cultural phenomena—whose significance is revealed through their multifaceted nature, systemic character, and global reach—there arises a need to define their topos and symbolic character within the space of contemporary culture and society. Professional sport has ceased to be directly a practice of competition, the goal of which is to achieve a winning result. Professional sport is a sphere of global economy and politics, a media construct, a performative means of culture, a synthetic spectacle that dictates specific aspects of expressiveness, a mass culture industry that produces sports goods, samples, models of behaviour and sports heroes, it is a conductor of processes of globalization and intercultural contacts. Professional sport in modern culture is perceived as a factor of inculturation and socialization. It significantly affects the formation of the system of values, the lifestyle of a modern person, his physical and moral image. The mechanism of action of intercultural communication in the space of professional sports is closely related to such problems as the value orientations of sports culture, the transformation of moral priorities in modern society, the problem of tolerance and intolerance. Currently, such vectors of professional sports development as Olympic sports, alternative sports and European football are dominant [1]. In each of these sports activities, the spectacular content and social capital of each of these practices acquire great importance. Professional sport as a performative practice of

contemporary audiovisual culture is considered as a media measurement, visual perception, presentation of professional sport that is replicated. The promotion of one or another means of communication as prevailing depends on how this means can be used to spread and replicate information, images, and values that are most significant at a certain stage in social development. Therefore, professional sports in this process, as agents and means of communication, play the role of one of the most effective visual media, which is always connected to the social context, mediated by social relations and capable of reaching a large audience. Professional sports encode and broadcast information using available media images [5]. This mode of cultural representation takes the form of a sports spectacle, which, in its characteristics and mode of organization, acquires the features of a performance. Sports competitions in the space of mass culture attract the public to the world of sports practices with the help of performative methods – unique creative acts that combine elements of dance, pantomime and music. The performative component of a sports spectacle involves the act of demonstration, display, staging.

Any construction of sports events is not isolated from other fields of social practices. Professional sport forms a sports culture and creates a certain socio-cultural environment around itself (sports facilities, sports festivals and shows), which give rise to new specific means of expression in the urban environment; the development of mass communications promotes the dissemination of information about sports events [3]. The visual information perception of a sports game is universally and technically replicated. Professional sports are a complex combination of various factors (from organizational to political), which are most clearly reflected in the Olympic movement. The ideas of humanism and admiration for the human body determined the main meaning-making norms of society, which found expression in the ceremony of organizing games and conducting art competitions. Considering the fact that the Olympic Games gave birth to the Olympic movement, Olympism became essentially a system-forming factor of the integrity of professional sports. Sports events (international sports competitions)

are now a commodity as structural components of any national sports program. In this regard, the degree of spectacle of a particular type of professional sport as a product of the sports industry [2] becomes especially significant. This degree is directly dependent on the fulfillment of such conditions as popularity, media coverage and a developed surrounding sports environment. In this regard, the Olympic Games are a universal example of the spectacle of sports activities, they are saturated with sound, visual and ritual symbolic attributes: the opening and closing ceremonies of the games, numerous promo videos that announce the start of the games, the promotion of state sports policy. The problem of spectacle accompanying the process of sports confrontation served as a kind of starting point for identifying the marginal status of professional sports through the transformation of essential segments of professional sports activities. In the process of transforming professional sports into a machine for satisfying needs, socio-cultural conditions acquired special importance, which led to the formation of a new sports image in the post-consumer society. The idea of modern culture as a media culture creates conditions for the transformation of sports into a specific media construct that actively enters modern social life, turning media reality into one of the levers of marginalization of professional sports. Professional sports are subject to the prevailing state doctrine, which sets the main vector of its further development. At the same time, the marginalization processes taking place in society determine the changes taking place in professional sports.

A socio-philosophical analysis of the sports movement reveals that, at the local level, marginalization affects both professional sports themselves—which occupy a liminal position in relation to other types of sports practices, such as Olympic sports or extreme forms of physical culture—and their architectonics, as well as the participants involved in these sports practices. Marginalization processes are manifested in such a definition of professional sports as a synthetic spectacle that performs the function of visual self-presentation and representation of body image. The mechanism of action of marginal manifestations mainly

concerns the internal atmosphere of professional sports, in particular, the surrounding sports environment. Since professional sports, as a complex socio-cultural phenomenon, are defined by a number of socio-economic and socio-cultural factors, the functioning of professional sports in the space of modern culture greatly depends on the processes of forming the surrounding sports environment – the audience of spectators and television viewers, supporters, and fan movements [4]. The surrounding sports environment is heterogeneous in its structure and can be divided into two main segments: "fans" and "supporters». In the era of widespread informatization, a special cluster of viewers is emerging – television viewers or media spectators (that is, outside observers who are not physically present at the sporting event but experience it indirectly through media tools).

In modern sports culture, two dominant segments stand out in a special way – European football and the Olympic Games as main sports practices. Sporting practices that, from the perspective of officially approved sports policy, exhibit marginal characteristics are referred to as alternative sports. Alternative models of sports include several main varieties – women's, paralympic, extreme, "hybrid", elite and artistic types, as well as bodybuilding. Each variety contains different sports disciplines. Professional sport in the system of values of modern society represents a valuable dimension of sports culture in general and professional sports, characterizing, in particular, its functional ability to broadcast value attitudes in the surrounding sports environment.

Conclusions from this study. The architecture of sports culture in the modern socio-cultural space reflects new trends in the development of sports practices, which are expressed in the emergence of alternative models of professional sports. Modern professional sports continue to combine the features of traditionalism and innovation. However, the mutually determined development of the post-consumer society and professional sports is increasingly reflected not only in the emergence of new types of sports that did not exist before, but also in the

transformation of already existing ones, which in turn gives rise to "hybrid" forms. Innovation finds expression in alternative models of professional sports.

Prospects for further research in this direction. The image of the athlete represents a new transethnic and biomechanical construct, leading to the emergence of new types of professional sports and their further specialization. The process of marginalization of professional sports defines the borderline status of the athlete's identity in contemporary post-consumer society.

List of references

1. Law, G., Bloyce, D., & Waddington, I. (2021). Sporting celebrity and conspicuous consumption: A case study of professional footballers in England. *International Review for the Sociology of Sport*, 56(7), 923–942. doi: 10.1177/1012690220968106.
2. Paché, G. (2020). Sustainability challenges in professional football: The destructive effects of the society of the spectacle. *Journal of Sustainable Development*, 13(1), 85. <https://doi.org/10.5539/jsd.v13n1p85>.
3. Gemar, A. (2018). Sport as culture: Social class, styles of cultural consumption and sports participation in Canada. *International Review for the Sociology of Sport*, 55(2), 186–208. <https://doi.org/10.1177/1012690218793855>.
4. Winell, E., Armbrecht, J., Lundberg, E., & Nilsson, J. (2023). How are fans affected by the commercialization of elite sports? A review of the literature and a research agenda. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 13(9), 118–137. doi:10.1108/SBM-11-2021-0135.
5. Tian, Y., Yang, P., & Zhang, D. (2023). The relationship between media use and sports participation behavior: A meta-analysis. *Digital Health*, 9. doi:10.1177/20552076231185476.

LINGUISTIC-SEMIOTICAL SPATIAL-TEMPORAL CONTINUUM OF SPORT

Gazniuk L.M. D.Sc. in Philosophy, Professor

Soina I.Y. Ph.D. in Philological, Associate Professor

Kharkiv State Academy of Physical Culture (Kharkiv, Ukraine)

Abstract. *The article analyses the semiotic structure of sport, which uses signs that belong to the category of meaning, are common to all sports or unite sports into large groups on the basis of common features.*

Keywords: *communication, diacode, monocode, semiotics, language of sport, sign, chess game.*

Introduction. Modern sport is of great importance in today's society; it has moved from the periphery of public consciousness to the centre of social life. In terms of media coverage, sport occupies one of the leading places in the global cultural space. The latest developments in science and technology have led to the traditional world changing, giving way to the information world, which is emerging as a common communication space connecting various social phenomena. Communication involves a symbolic organization in which cultural phenomena, acting as symbolic systems and phenomena of communication, are considered by the science of semiotics, which studies communicative systems and signs. From this position, it is possible to analyze sport as a peculiar and original symbolic system in which people - athletes, appear, whose actions are compiled into a certain code, forming a text.

Purpose of the study and objectives. To present sport as a structurally organised sign system, to identify the specifics of the language of sport, to prove that a sports spectacle is a specific text.

Material and methods of the study. The basis of the theoretical substantiation of the topic is the fundamental provisions of the structural-functional

analysis of general linguistics by F. de Saussure and the theory of signs by C. Peirce, U. Eco's doctrine of the structure and the concept of the semiotic sphere by J. Lotman.

The results of the study and their discussion. The analysis of sport as a semiotic system allows us to show one of the most important forms of communicative interaction in society, which is of inevitable importance for maintaining health, educating a person, forming volitional and moral qualities. The semiotic view of sport opens up one of the facets of language activity and allows us to penetrate deeper into the psychology of sports communication and understand the mechanisms of self-expression. The semiotic approach can clarify the symbolic nature of sport as a transmitter of socially significant information and a system of values. Sport as an activity occupies an important place in society and influences culture. However, the understanding of sport as a cultural phenomenon does not correspond to the role it actually plays. J. Heizinga excludes sport from the sphere of culture, emphasising that it is neither a game nor a serious activity, given the organisation, systematisation and discipline of the game/ The sociocultural study of sport includes two aspects: 1) sociology of sport, which considers competition as a system of social relations; 2) aesthetics of sport, which studies the world of aesthetic phenomena in sport. The analysis of sport as a symbolic communicative system allows for a comprehensive and multifaceted observation of this phenomenon [1]. Sport is a conditional, game system that constitutes a communicative sign structure that has no practical significance. Hence the definition of sport, which reflects the essence of this phenomenon as a bodily and emotional competition according to certain rules in order to determine the winner. The semiotic study of sport involves identifying the structure formed by the interaction of the categories of form (rules), content (the competition itself) and meaning (determining the winner). The study of sport as a semiotic system, each level and each element of which (sport as a whole, a sporting event, a specific sporting event and a separate sporting episode) is a structural interaction of the

categories of form, content and meaning. The study of sport as a semiotic system is based on the method of structural-systemic analysis, identifying and describing specific signs and codes that operate in sport, as well as the process of text formation from these codes. Sport can be used as a language in other areas of culture and social life when it is necessary to express the competitive, 'sporty' spirit of an event or phenomenon. In the semiotic structure of sport, competition rules, which are essentially a language, are a category of form. The game of chess is not only an ideal model of sport in terms of formal organisation, it is also a model of a common universal language. The semiotic structure of chess and language have similar features: 1) chess, like language, has a permanent system of rules that depends on the will of the player; 2) language, as a structure, is described abstractly and is a set of relations. Any diachronic change establishes a new synchronous relationship between the elements. In a chessboard, the system of relationships between the pieces changes with each move. Any intervention in the system changes the meaning of the remaining pieces. 3) In a language, we can name the units of the first division, endowed with meaning (monemes), which in combination with each other form syntagms; these elements of the first row are then divided by the elements of the second row that make them up [4]. These are phonemes and there are fewer of them than monemes. In chess, phonemes correspond to pieces, and monomials correspond to moves (operations) with these pieces. In language, and in chess, too, meaning is achieved through the interaction of units of these two levels. 4) In a language, a communicator makes a code out of a set of known symbols, combining them according to known rules into a syntagmatic series, which is actually a language. In chess, each person who plays a series of consecutive moves builds a code; both codes together constitute the text or content of the game. 5) Just as spoken language can be transcribed using letters, a chess game can also be graphically represented through a special notation. However, the language of sport has significant distinguishing features compared to natural language, which is verbal, natural, and universal. In contrast, the language

of sport can be characterized as visual, artificial, and self-contained. In sport in general, unlike in chess and verbal language, there is no “double articulation” — the sports text functions as an integral sign and is divided not only into discrete symbols (as in a linguistic text), but also into differential features — the codes of the competition participants [5]. The content aspect of the semiotic structure of sport is a sports competition, which is a visual sports text. Sport is a communicative system that exists only as a collective act of expression and involves not only the content function of the text, but also its interpretation. This is one of the main principles of sport as a semiotic structure. Sport acquires the ability to be signified precisely because it is a collective product, a communicative system. In the semiotic structure of sport, the category of content is represented through physical competition. Here, it is the athlete’s body that becomes signified: gestures, movements, and postures take on the nature of signs. To convey meaning, these signs must form a syntagmatic sequence — a code — and acquire consciousness and significance. A competition always implies an opponent, and thus, the code of one athlete comes into contact with other codes. In order to win, each competitor strives to surpass the other by executing their own code and disrupting the opponent’s code. The interaction of these codes creates the text of the competition, which is perceived by the audience. The main elements that define the opponents’ codes and the competition text are the intention and its realization. The dynamic interaction of these elements — their confrontation — determines the nature of the text and forms the core content of the competition. The visual communication of the competition appears as a visual sports text. A sports competition, in which this visual sports text is captured and directly perceived by spectators, and then concluded with a fixed result, constitutes a distinct semantic unit — a “game.” The visual sports text is composed of the interaction between the codes of the participants in the sports game. The interaction of the opponents’ codes occurs directly — the athlete’s code changes in response to the opponent’s code, functioning as a “diacode” [2]. Just like in dialogue, there can be two or

more participants in a code-game. If opponents are presented in the Game not simultaneously, but in turns, and only one athlete (or team) performs on the sports field with a pre-prepared code, then in this case the interaction of codes occurs indirectly — the opponents do not interfere with each other's codes, as in a “monocode.” Sport can be imagined as a communicative system that exists only as a collective act of expression, which presupposes both the meaning-generating function of the text and its interpretation. This is one of the main principles of sport as a semiotic structure. Sport acquires the ability to be signified precisely because it is a collective product, a communicative system. In the semiotic structure of sport, the category of content is represented in physical (bodily) competition. Here, the athlete's body becomes the signified: gestures, movements, and poses take on the nature of signs. To express some meaning, these signs must form a syntagmatic chain — a code, acquiring consciousness and meaning. A competition always implies an opponent — in the form of another team, individual, weight category, etc. Thus, the code of one athlete encounters the code (or multiple codes) of another. To achieve the desired result - victory in the competition — each opponent strives to surpass the other: to assert their own code and to disrupt the code of the opponent [3]. The interaction of these codes forms the *text of the competition*, which is perceived by the spectators. The key elements that define the opponents' codes and the competition text are the intention (or plan) and the realization of that intention. The dynamic interaction and struggle between these elements determine the nature of the text and constitute the main content of the competition. The author defines the visual communication of a competition as a *visual sports text*. A sports competition, in which the visual sports text is grasped by the audience in its pure form (perceived directly), and at the end of which a specific result is recorded, represents a distinct semantic unit known as a *game* [3]. The visual sports text consists of the interaction between the codes of the participants in the sports game. If opponents are present in the game

simultaneously, then the interaction between their codes occurs directly, and the athlete's code changes depending on the opponent's code.

Conclusions from this study. All sign systems functioning in sport can be divided into two groups: primary (visual sign structures that form the codes, text, and language of sport) and auxiliary (signs that support the primary sign structures, such as opponents' uniforms, equipment, and the designated playing space). A necessary condition for the existence of any semiotic system is the obligatory presence of the categories of *form*, *content*, and *meaning*. This triad serves as a distinguishing feature of semiotics compared to other structural formations. The relationship among these categories shifts within each structural element, with one category — whether form, content, or meaning — always taking precedence.

Prospects for further research in this field. It is necessary to study the group of signs that belong to the category of *meaning*, which function as key signs, and to carry out a semiotic classification of sports. Since in each type of sport the result is determined according to its own specific rules, the key signs take on different manifestations accordingly.

List of references

1. Lee, J.W. The Meaning of Sport: Sociolinguistic Analysis of Sport and Energy Drink Brands' Advertising Messages / International Journal of Sport Communication. 2015. Vol. 8, No. 2. P. 174–195.

<https://journals.humankinetics.com/view/journals/ijsc/8/2/article-p174.xml>

2. Schmidl, A. Visual Discourses in Sport: A Sociological Analysis of the Implementation of Video Evidence in Cycling and Football / Visual Studies. – 2021. Vol. 36, No. 3. P. 212–225.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1472586X.2021.1907782>

3. Reid, P.A., Mason, D.S. Sport Signifiers and Symbols: An Ideographic Analysis of the 1990 Women's World Ice Hockey Championship // International Journal of the History of Sport. 2018. Vol. 35, No. 9. P. 828–845.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23750472.2018.1484259>

4. Çevik, A., Ünal, H. Semiological Analysis of Sports Related Advertisements Featured on TV or Online / Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi. 2017. Vol. 3, No. 2. P. 88–98.

Режим

доступу:

<https://dergipark.org.tr/en/pub/useeabd/issue/31152/345222>

5. Klimov, M.Y. Sport as a Semiotic Structure / Theory and Practice of Physical Culture. 2019. No. 3. P. 17–20.
https://www.researchgate.net/publication/331300254_Sport_as_a_Semiotic_Structur
ur

АГОНІСТИКА Й ГУМАНІСТИКА СПОРТИВНОГО ЖИТТЄСТВЕРДЖЕННЯ

Гончаров Г.М. кандидат філософських наук, доцент

Червона С.П. старший викладач

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** Аналізується філософська концепція «гуманістичного спорту», що базується на ідеї розвитку особистості через тілесну активність і спортивні практики. Показано, як спорт може виступати не лише як інструмент досягнення результатів, але й як форма вираження людської гідності, самореалізації та морального зростання.*

***Ключові слова:** агоністичний дух, гуманістичне співбуття, спортивний стиль поведінки, повага до суперника, налаштованість на перемогу, цінність.*

Вступ. Ускладнення соціально-культурних процесів, пов'язане з інформаційними, екологічними, цивілізаційними, релігійно-етнічними, національними, корпоративно-мережевими та глобалізаційними викликами суттєво вплинуло й на спортивне життєствердження сучасної людини. Соціальна філософія зосереджується на пізнанні людини, її біосоціальної природи в системі сучасної спортивної культури у різноманітних професійних спільнотах, аматорських та масових рухів у сфері спортивної діяльності. З цієї причини особливого значення набуває спорт, що має свою історію та актуалізацію світового масштабу, що об'єднує країни на виборі людського єднання, змагання та конкуренції.

Мета дослідження та завдання дослідження. Проаналізувати спорт як феномен соціокультурної діяльності людини та розкрити його агональну та гуманістичну двоїстість у сучасному суспільстві.

Матеріал і методи дослідження. Застосовується культурологічний, цивілізаційний та діяльнісний підходи до генези спорту, використовуються діалектичне протиріччя та категорії загального, особливого та одиничного.

Результати дослідження та їх обговорення. Спорт є породженням соціально-культурної системи, його розвиток відбувається у конкретно-історичних умовах, специфічних у кожному типі суспільства. Залежно від характеру історичної епохи змінюється соціальна роль феномена спорту, що трансформується в індустріальному суспільстві у самостійний вид людської діяльності та масове соціально-культурне явище. Формується спортивна субкультура, яка має соціальну взаємодію із загальною системою культури й включена у «масову культуру» індустріальному суспільстві. Як і будь-яке історичне явище, спорт двоїстий, оскільки містить у собі проблеми агоністики та гуманістики, відображає загальне, особливе та одиничне в плані соціально-культурної діяльності людини, її індивідуальне та колективне. Сучасний спорт постає як одна з культурних платформ для вияву агоністичного духу - змагання, яке базується не на ворожнечі, але на повазі та взаємному виклику. Агоністичний підхід у спорті має глибокі філософські та політичні паралелі з демократичною дискусією та етикою змагальності. Спорт виступає як середовище, де через чесну конкуренцію й тілесну взаємодію формується соціальна відповідальність, діалог і гуманістичне співбуття [2]. Спорт та фізична культура, як фізкультурно-спортивна практика містить у собі підготовку, процес піднесення та результати перемоги та рекордів. Біосоціальна природа людини зумовлює необхідність підвищення спортивних досягнень у їх духовній та тілесній складовій, внутрішній мобілізації духу й тіла, самовідданості та багатьох самообмежень спортсмена, організацію стилю та способу життя спортсмена, що дозволяє забезпечувати досягнення вищих результатів та перемог у спортивних протиборствах. Спеціально й професійно спрямована соціалізація спортсмена, осмислення його фізичного та духовного

потенціалу, відкривають перспективи для його включення до загальної системи культури.

Важливим напрямом соціально-філософського аналізу проблеми тілесності є аналіз культурних цінностей тіла. Цінності тіла визначаються його соціальними функціями у межах людської життєдіяльності, ціннісними орієнтирами суспільства, закріпленими у соціальній практиці зразками поведінки. В інструментальному відношенні тіло має цінність як інструмент праці, засіб боротьби з супротивником; у символічному як ідентифікація індивіда із соціальною спільністю. Цінності тіла пов'язані також із можливістю його використання у процесі комунікації у художньо-естетичній сфері. Цінність тіла самого по собі визначається в антропологічному аспекті як невід'ємна частина людської істоти, універсальна передумова всіх можливостей і здібностей індивіда. Інтегровані здібності індивіда, які включають соціалізовану тілесність та її презентація у зовнішньому середовищі категоріально оформляються в соматичну культуру. Від соматичної культури індивід переходить до фізичної культури у широкому просторі соціально-культурної діяльності. Фізична культура виступає як певна рухова активність, що включає в себе систему засобів і результатів фізичного вдосконалення людини в напрямку соціально значущих цілей і культурних цінностей тіла людини. Спорт є надприродною інтелектуально-фізичною реальністю, що виступає в конкретно-історичному вимірі в єдності професіоналізму, наднормативності, демонстраційності. У рамках фізичної культури змагання є формою гри, засобом фізичної та психологічної компенсації та самореалізації. Спортивне змагання, на відміну від фізкультурного, має свідоме цілепокладання, налаштованість на перемогу, на певний результат.

Філософія спорту у XX ст. зосередилася на його інструментальних значеннях, на аксіологічних оцінках, на функціях та дисфункціях, на кореляціях з технократизмом, на діалектиці асоціацій та дисоціацій у

спортивних змаганнях, на антагоністичній співпраці, на перманентній конфліктній ситуації. Філософія спорту охоплює такі теми, як природа гри, етика змагань, значення тілесності, роль чесної гри та ідеали гуманізму у спорті. Спорт, як форма культурної практики формує цінності, громадянську свідомість і зміцнює людську гідність [5]. Принцип «fairplay» проголошує чесну, справедливу гру, підкреслюючи тим самим етичні, духовно-моральні принципи у спортивних змаганнях та стосунках. Клод Леві-Стросс вважав, що спорт є свідченням прояву одного з найдавніших принципів архітекtonіки соціального буття - його двоїстості, роздільності будь-якої соціальної групи на дві половини, члени якої підтримують між собою відносини, що виражаються як у тісній співпраці, так і в прихованій ворожнечі, при цьому ці два типи поведінки об'єднуються. Спорт розширює комунікативний простір, знімає чи мотивує соціальні конфлікти, залежно від гуманістичних чи антигуманістичних устремлінь щодо етичних вимірів спорту, цінності партнерства, поваги до суперника та процесу самотворення через тілесність[1]. Теодор Адорно зазначав, що спорт - двозначний з одного боку, може мати антиварварський і антисадистський ефект завдяки fairplay, лицарству, увазі до слабкого, з іншого боку, багато його форм і правил здатні посилювати агресію, грубість, садизм, особливо у тих осіб, хто активно не займається спортом. Суперечливо оцінював спорт засновник сучасного олімпійського руху П'єр де Кубертен, але саме він відстоював ідеї гуманізму у спорті, закликав до «шляхетності у боротьбі», розвиваючи ідеологію міжнародного співробітництва через спорт. Олімпійські ігри були відроджені П'єром де Кубертенем не лише для того, щоб встановлювати рекорди, здобувати медалі та розважати глядачів, а й для того, щоб уникати ворожнечі при вирішенні соціально-політичних проблем. Філософсько-культурологічні дослідження спорту, акцентують увагу на гуманістичних принципах Олімпійського руху, закликають до відповідальності за використання спорту з гуманістичною метою, звертаються й до засобів масової інформації,

переконуючи в доцільності використовувати видовищність спорту в моральних цілях, у формуванні ідеалів гармонії та досконалості. Такі проекти передбачають інтеграцію спорту та мистецтва, фізичний та духовний розвиток, освіту, спортивні клуби, ігри та різноманітні творчі конкурси у знанні олімпізму, спорту та мистецтва. Реалізація гуманістичної концепції олімпійського руху впливає на альтернативні погляди, організацію «балансу сил у світі», на соціальну еволюцію у процесі подальшого розгортання та зміцнення ідеалів гуманізму та справедливості, на протипагу перетворенню спорту на джерело прибутку. У спортивному протиборстві, на рівні досягнення вищих спортивних результатів агоністика й гуманістика спортивного життєствердження повинна заміщувати військове та соціально-політичне протиборство.

Концепція гуманістичної теорії спорту розглядає спорт як етичну і духовну практику, а не лише як змагальну діяльність. Фізична активність сприяє самопізнанню, розвитку характеру та моральних чеснот. Замість акценту на перемозі, гуманістична модель зосереджується на особистісному зростанні через тілесність, партнерство та повагу до суперника [3]. Спорт має в собі елементи естетичного й сам створює форми ідеального як прекрасного, впливає на спосіб життя, породжує спортивний стиль поведінки людей: в моді, невербальній поведінці та мовній комунікації. Філософський феномен агонізму формується як змагальна взаємодія у різних культурних і соціальних контекстах, зокрема в спорті, мистецтві, політиці. У фокусі спорту виникає ідея творчого суперництва, як способу утвердження індивідуальності, взаємної поваги та життєстверджуючих сенсів. Спорт сприймається як простір конструктивного конфлікту, що сприяє особистісному розвитку та соціальному діалогу [4].

Сучасна гуманістаристика вводить холістичний підхід до спортивного коучингу. Ефективний тренер повинен бачити спортсмена як цілісну особистість - інтеграцію тіла, розуму, емоцій і соціального контексту. Такий

підхід підкреслює значення смислотворення, етики співпраці та довіри як основи для розвитку спортсменів [6]. Практичне застосування гуманістичних принципів доцільне у контексті тренерської роботи, мотивації спортсменів, самореалізації та підтримки позитивного самосприйняття. Слід також, підкреслити значення емпатії, автентичності та індивідуального підходу в побудові довіри між тренером і спортсменом. Смыслова наповненість поняття «честь країни» присутня на всіх спортивних змаганнях світового рівня. Ця моральна категорія має екзистенціальну основу, яка соціалізується й політизується у понятті конкурентоспроможності у світовому ринку товарів та послуг. Олімпійський рух, який заохочує спортсменів завоювати перемогу - «перше місце», не в змозі вирішити антиномію дружби та суперництва між людьми. Суб'єкт - суб'єктні відносини у спорті, як єдність протилежностей, мобілізують «душу і тіло» на подолання самих себе, вихід із кола граничних фізичних станів, утвердження міцності, сили та спритності у людині, встановлення рекорду у боротьбі з навколишніми силами і собою.

Висновки з даного дослідження. Спорт надихається боротьбою протилежностей, які виступають джерелом його розвитку. Криза спортивного антропологізму криється не у самому спорті, а його використанні у ринкових цілях, у транснаціональній економіці. Сучасна філософія розмірковує не стільки над антропологічною сутністю спорту, скільки над його роллю у сучасній цивілізаційній світобудові. Майбутня доля спорту можлива у дилемі або спорт замінить війну «сильних і слабких», або він, залишиться продовженням чи початком «боротьби всіх проти всіх» і кожного проти кожного.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Націленість на гуманістичність буття, набуття смислів та спортивне життєствердження робить нагальним аналіз спортивного руху, акцентуючи увагу на соціально-культурній складовій життя людини-спортсмена та проблем, що стосуються змагання, агоністики та гуманістики суперництва.

Список використаної літератури

1. Aggerholm, K. Sport humanism: contours of a humanist theory of sport. *Journal of the Philosophy of Sport*. 2025. Vol. 52, No. 1. P. 1–24.
2. McCoy, B., Martínková, I. Democracy, philosophy and sport: animating the agonistic spirit. *Journal of the Philosophy of Sport*. 2022. Vol. 49, No. 2. P. 246–262.
3. Hanstad, D. V. Sport Humanism: Contours of a Humanist Theory of Sport. *Journal of the Philosophy of Sport*. 2024. Vol. 51, No. 1. P. 1–17.
4. Lungstrum, J., Sauer, E. Agonistics: Arenas of Creative Contest. Albany: SUNY Press, 2016. 288 p.
5. Reid, H. Introduction to the Philosophy of Sport. Lanham: Rowman & Littlefield, 2021. 272 p.
6. Cassidy, T. Holism in Sports Coaching: Beyond Humanistic Psychology. *International Journal of Sports Science & Coaching*. 2010. Vol. 5, №4. P. 439–501.

УДК 796-799, 612.8, 613, 614, 616

РОЛЬ СПОРТУ У ПРОФІЛАКТИЦІ ТА ПОДОЛАННІ ХРОНІЧНОГО СТРЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гончарук Н.Л. старший викладач

Бущан Д. А. здобувач вищої освіти

Іллєнко В.В. здобувач вищої освіти

***Національний університет фізичного виховання та спорту України
(Київ, Україна)***

***Анотація** Дослідження ролі спорту для подолання хронічного стресу в умовах війни, в якому перебуває практично кожен громадянин України, є важливим як ніколи. Ігнорування або недостатня увага можуть призвести до критичних наслідків. Здійснена систематизація знань про роль спорту, з особливостями, що виникли в ході війни, для вирішення актуальних проблем.*

***Ключові слова:** спорт, стрес, нервова система, війна, здоров'я.*

Вступ. Згідно результатів дослідження Київського міжнародного інституту соціології у 2024 році тільки 10% населення України не переживали жодної стресової ситуації, а 87% українців потрапляли щонайменше в одну стресову ситуацію. У 2023 і 2024 роках – найгірші показники за весь час з 2000 року. Майже 40% населення переживали бомбардування і обстріли, 30% в розлуці з близькими або пережили її. 26% опитаних втратили рідних у 2024 році, 23% пережили хворобу близьких, а 18% перехворіли самі. Перебування у стані хронічного стресу небезпечне, відключаються почуття, включається ефект спостерігача, людина перебуває за межами реального світу.

Навіть незначні постійно діючі стресові впливи та не локалізовані є значними чинниками формування порушення багатьох важливих фізіологічних процесів та виникнення хвороб, розладів всіх сфер життя [1,2,4,8,10]. Це є викликом для психічного і фізичного здоров'я та потребує

комплексного індивідуального підходу, позитивного впливу та підтримки, адже сам по собі стрес не минає в більшості випадків. Важливим в таких умовах є будь-який елемент чіткої системи, зокрема ефективність має використання рухової активності та найрізноманітніші види спорту [3,7,11,13,14]. Аналіз наукової інформації підтверджує, що спорт допомагає долати стрес студентам, виходити з критичних станів та мотивуватися жити ветеранам, опиратися стресу спортсменам, вистояти та не зламатися перед тортурами полоненим, знаходити сили жити та вірити в повернення рідних. Є обґрунтування позитивних результатів від занять спортом, підтверджені тренерами, фахівцями галузі медицини, науковцями, фахівцями емоційного інтелекту [3,5,6,7,8,11,13,14].

Мета дослідження та завдання дослідження. Проаналізувати особливості впливу спорту на стан здоров'я людини, яка перебуває в стані стресу.

Матеріали та методи дослідження. Дані, отримані з інтернет джерел та наукових видань, узагальнені та проаналізовані, виділені найдієвіші заходи, які допомагали попередити стресові стани або подолати їх.

Результати дослідження та їх обговорення. Симпатико-наднирково-медулярна та гіпоталамо-гіпофізарно-надниркова вісі є провідними компонентами в патогенезі хронічного стресу. Адреналін, кортизол, інші гормони та нейропептиди продукуються та контролюють серцево-судинні та метаболічні функції для швидкої узгодженої реакції для пригнічення стрес-факторів. У випадку тривалої дії тривожного фактора гіпоталамо-гіпофізарно-наднирникова система прискорює роботу для реалізації миттєвої реакції [1].

Відповідь організму полягає у виробленні глюкокортикоїдів, що беруть участь у регуляції різноманітних процесів, пов'язаних зі стресом, до остаточного послаблення реакції через сповільнення системи гіпоталамус-гіпофіз-наднирники, коли адаптація сформувалась [1].

Якщо ж тривожний стимул не може бути подоланим, стрес стає хронічним. У цьому випадку глюкокортикоїд-залежний механізм негативного зворотного зв'язку не працює, розвивається резистентність глюкокортикоїдних рецепторів, а системні рівні молекулярних медіаторів стресу залишаються високими, що шкодить імунній системі та з часом пошкоджує численні органи і тканини [1,4,8].

Розглянемо можливі методи для виходу з критичного стану за різних обставин, їх механізм дії, обґрунтуємо результативність.

Науковці Медичної школи Гарварду зазначають, що фізіологічна реакція на стрес може бути настільки сильною, що викликати додаткове психічне напруження. Тому для виходу зі стресу неодмінно треба розслабити м'язи, а в цьому допоможуть фізичні навантаження. Розслаблене тіло фіксує сигнали спокою та контролю, які допомагають зменшити психічне напруження. Якщо неможливо усунути джерело стресу, як під час війни, то варто ним керувати. Вчені виявили, що регулярні заняття аеробними вправами знижують загальний рівень напруги, покращують і стабілізують настрій, покращують сон і підвищують самооцінку. Дослідження американських вчених доводять, що спорт ефективно знижує втомлюваність, допомагає підвищити пильність та концентрацію, а також покращити когнітивну функцію. Це особливо корисно під час хронічного стресу, викликаного війною, адже він виснажує та знижує здатність зосередитися, підтверджує біологиня Ілона Свеженцева [15].

Заняття спортивними майстерностями знижують рівень гормонів адреналіну й кортизолу, які відповідають за фізіологічну реакцію на стрес. У ході досліджень компанії Asics, де головою дослідницької групи був д-р Брендон Стаббс, присвячених позитивному впливу спорту на психічний та емоційний стан людини було підтверджено, що після короткочасного періоду фізичної активності люди, які займаються спортом щодня, відчувають загальне емоційне піднесення.

Під час спортивних рухів стимулюється вироблення ендорфінів – нейромедіаторів, які покращують настрій та виконують функцію знеболення, відчуття розслаблення й оптимізму після важкого тренування.

Фізична активність може бути формою медитації, яку часто використовують як спосіб позбутися невирішених проблем, адже під час занять негативні думки за рахунок концентрації на виконанні рухів, можуть блокуватися.

На сьогодні практикують як спосіб вирішення стресових питань різні напрямки спортивної активності: стрільба з лука, плавання, атлетичні вправи, різноманітні ігрові види, петанк, кроси, зимові рухові активності...

Доведена багатогранна користь плавання для психічного здоров'я. Фізичні вправи, плавання зокрема, вивільняють ендорфіни – природні хімічні речовини, що сприяють гарному самопочуттю. Ці нейротрансмітери діють як болезаспокійливі та підвищують настрій, тамуючи стрес та тривогу. Також вони є своєрідним буфером проти симптомів депресії. Під час плавання включені одночасно кілька груп м'язів нашого організму, сприяючи розвитку загальної сили, витривалості та гнучкості. Особливість плавання в тому, що ритмічні рухи та опір води вимагають від плавця докладання скоординованих зусиль та одночасної роботи рук, ніг та спини [6].

Підтверджується терапевтичний ефект плавання для зняття стресу: Регулярні фізичні вправи, такі як плавання, значно впливають на регуляцію настрою та зниження рівня стресу, що, в свою чергу, сприяє довготривалим змінам біохімічних процесів в мозку, виробляючи такі нейромедіатори, як серотонін, який регулює настрій, апетит, підтримує повноцінний сон [6].

Зменшення стресу під час плавання можна пояснити й тим, що занурення у воду – це сенсорний процес, в ході якого заспокоюється нервова система. Подібний ефект людина отримує ще й завдяки ритмічному диханню, яке є обов'язковим під час плавання та розслаблює, допомагаючи

знизити частоту серцевих скорочень, стабілізувати артеріальний тиск, а отже, заспокоює.

Науковці довели, що регулярне плавання значно зменшує симптоми стресу, тривоги та депресії. Статистика, опублікована в International Journal of Environmental Research and Public Health, показала, що водні вправи, зокрема плавання, значно покращують настрій та зменшують симптоми, пов'язані зі стресом, у дослідженої групи людей [14].

Плавання серед оздоровчих практик – унікальний і ефективний засіб для зменшення стресу, потужний інструмент для формування психічної рівноваги. Плавання стає життєво важливою вправою для психічного здоров'я через його заспокійливий ефект для багатьох людей.

Фізичними вправами знімається стрес, адже відбувається процес спільної роботи всіх органів для отримання результату порятунку жертви під час втечі від хижака. Під час стресу в організмі людини утворюються гормони адреналіну, норадреналіну, естрогену, тестостерону і кортизолу, які провокують фізіологічні реакції, які напружують м'язи всього тіла для захисту: бійки з ворогом або втечі від загрози. Заняття спортом допомагають звільнитися від м'язового напруження. Дають радість результату і самоствердження [11-15].

Ось чому так важливі зараз для ветеранів ігри нескорених, різноманітні спортивні змагання, заняття спортом як тренувальний процес. Або для воїнів, які звільнені з полону або мають фізичні вади надихнутись, відновитись. Навіть діти, які внаслідок втрати кінцівок, різноманітних суттєвих набутих вад, втратили віру в сенс життя, надихаються на спортивні досягнення для самоствердження, підтримки, зокрема, фінансової інших.

Згідно даних Американської асоціації хворих на тривогу та депресію (ADAA), регулярна фізична активність може зменшити негативний вплив стресу завдяки зниженню втоми, покращенню пильності, підвищенню концентрації та поліпшенню когнітивних здібностей [6,15].

Основними психотравмуючими факторами бойових дій є: важкі і тривалі бої; смерть товаришів по службі під вогнем противника; тяжкі тілесні ушкодження та поранення; суїциди і вбивства; значні руйнування і природні катастрофи, що викликають страждання мирного населення; загибель цивільних осіб в результаті військових операцій. Піддаючись стресам в бойовій обстановці, людина стає відкритою і вразливою для всіх психосоціальних стресорів звичайного життя [8].

Але не є чіткої вказівки. Фізична активність має приносити задоволення, важливо підібрати ту активність, яка принесе насолоду: футбол, фітнес чи йога в тому обсязі, який дає приємну втому, а не повне виснаження [11,12,15].

Різні спортивні заходи варто підбирати залежно від особливостей стану потерпілого та умов його життя. Треба komponувати: життя напружене – тренування не мають бути насичені. Мають бути плавні рухи, повільний темп, відсутність змагання.

Якщо треба сповільнити активність, тоді варто обрати йогу, цигун, легка пробіжку, балет, пілатес, скандинавську ходьбу.

Якщо життя в постійному стресі, але він непостійний або не такий сильний за впливом, тоді рекомендується вибрати активний вид спорту, інтенсивніші тренування. Пробіжка, плавання, катання на велосипеді, гімнастика, ковзани, бігові лижі – вибір за середнього рівня стресу в житті.

Якщо стрес призвів до апатії, смутку, туги, небажання жити, то варто обрати інтенсивні види активності, як кардіо, бокс, веслування, триатлон [15].

Також варто зазначити про актуальність заходів фізкультурно-спортивної реабілітації, яка зараз виборює активне місце у відновленні втраченого здоров'я, особливо останні роки у нашій країні. Це система заходів, розроблених із застосування фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її

організму для поліпшення фізичного і психологічного стану. Адже не всі можуть витримати великі навантаження. Запровадження фізкультурно-спортивних технологій із руховими навантаженнями низької інтенсивності є перспективним з огляду на урахування наявних нозологій і висловлених потреб, а також на створення більш психологічно комфортних умов для реабілітації в межах цих просторів [6].

Висновки. Спорт, як системний процес, є невід’ємною і результативною складовою в подоланні стресу як переважаючого стану більшості громадян сучасного світу. Це ефективний інструмент для вирішення складної проблеми сьогодення. Варто підбирати вид спортивної активності з фахівцем, враховуючи всі обставини, займатись під контролем і за чіткою програмою в безпечних умовах, дотримуючись здорового способу життя. Однозначно за спорт в боротьбі з негативними наслідками стресу на організм людини на фізичному та психологічному рівні свідчать дослідження широкого кола фахівців, позитивні результати спостережень. Наголошуємо, що заняття спортом не може повністю запобігти стресу, вилікувати, бути єдиним інструментом, але однозначно може покращити здатність організму подолати патологічний стан.

Перспективи подальших досліджень. Тема є глибокою, потребує детального вивчення, адже деякі моменти не є однозначно доведеними, що це є вплив лише спорту, а не заходів, які використовувались в комплексі. Спробувати поширити на більші вибірки та протягом тривалого часу. Проаналізувати віддалені результати. Варто долучити матеріали, які отримані в ході повномасштабної війни в Україні, обґрунтувати їх. Спробувати диференціювати, які види спортивних заходів і за яких обставин є найбільш результативні. Чи є вікові, статеві, професійні особливості застосування.

Список використаної літератури

1. Горбаченко В. А., Олянін В.В., Лук'янець О.О. Фізіологічні механізми стресу та посттравматичний стресовий розлад. *Фізіологічний журнал*. 2024. Т. 70. № 6. С.98-109.
2. Єфременко В., Сироватко З. Вплив війни між Росією та Україною 2014-2024 років на психічний та емоційний стан студентів. *Науковий часопис УД університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2024. №3(175). 15-18.
3. Жданова К.В., Порохнявий А.В. Роль спорту в підвищенні фізичної підготовки та стресостійкості співробітників національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, Серія ПРАВО. Випуск 85: частина 2 2024-С.335-340
4. Latenko, S. B., Khimich I. Y. Medical and biological aspects of mental health preservation of modern youth in conditions of military aggression. *Scientific J. of the NPU named after M. P. Drahomanov*. Series 15. 2023. Issue 3K (162). P. 3.
5. Котко Д.М., Гончарук Н.Л., Шматова О.О, Шевцов С.М. Рухова активність як одна з найпоширеніших форм покращення здоров'я різних груп населення. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2023. Серія 15, №9(169), С.74-81.
6. Котко Д. М., Гончарук Н.Л., Левон М.М., Шевцов С.М. та ін. *Здоровий спосіб життя - якість життя: монографія*. Київ: Знання України, 2021. 256 с.
7. Колос О. А., Підлужняк О.І., Столярик В.А. Вплив фізичної активності та спорту на подолання стресу у студентів внз – 2023. Режим доступу:
<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38198/135058.pdf?sequence=2>

8. Левон М., Гончарук Н. Елементи здорового способу життя, зокрема рухова активність, як шляхи подолання хронічного стресу в умовах війни. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15, (2(187), 2025. С. 115-122.

9. Пузирьов Є.В., Ізвєков В.В. Бойовий стрес та його наслідки для військовослужбовців. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. Том 34 (73). № 1. 2023. С.203-209.

10. Романова К. Б., Ганчева О. В. Тривале обмеження життєвого простору формує restraint-стрес та змінює функціональні показники. *Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини*. Збірник наукових праць. Харків. 2023. Випуск 4. С.144-147.

11. "Спорт знімає стрес" – тернопільський тренер про фізичну активність під час війни. Режим доступу: <https://suspilne.media/ternopil/236381-sport-znimaie-stres-ternopilskij-trener-pro-fizicnu-aktivnist-pid-cas-vijni/>

11. Терьохіна О.Л., Дуднік Ю.І., Ремешевський О.В. Вплив стресу на організм спортсмена та тренувальну діяльність. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 3К (162) 2023. С.402-405

12. Толкунова І., Гринь О., Смоляр І.І., Бондаренко О. Стресостійкість студентів-спортсменів у кризових умовах воєнного часу. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15, (4(190), 2025. С. 70-178

13. У Ірпені відбувся Чемпіонат України з петанку серед ветеранів фізичної культури та спорту. Режим доступу: <https://itvua.tv/news/v-irpeni-vidbuvsia-chempionat-ukrainy-z-petanku-sered-veteraniv-fizychnoi-kultury-ta-sportu-foto/>

14. Черевичко О., Смірнов К. Вплив плавання на психологічний стан під час відновлення після тривалого стресу. *Часопис Драгоманова*. №4. 2025 С. 207-210.

15. Шо. Спорт? Зняття стресу за допомогою спорту: як це працює.
14.01.2024. Режим доступу: <https://sho.org.ua/znyattya-stresu-za-dopomogoyu-sportu-yak-tse-pratsyuye/>

УДК: 796.41. 796.03: 94 (477)

ДО ПИТАННЯ ХТО З ХАРКІВ'ЯН БРАВ УЧАСТЬ У ВСЕСОКІЛЬСЬКОМУ ЗЛЬОТІ 1912 РОКУ У ПРАЗІ

Лях-Породько О.О. кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Лях-Породько С.О. здобувач вищої освіти ступеня бакалавр

*Національний університет фізичного виховання та спорту України (Київ,
Україна)*

Анотація. У статті здійснено аналіз розвитку сокільського гімнастичного руху у Харкові на початку ХХ століття. Встановлено, що харків'яни брали участь у Всесокільському зльоту у Празі у 1912 році. З'ясовано, що окрім практиків гімнастів до Праги на зліт приїхав відомий український громадсько-політичний діяч Микола Міхновський.

Ключові слова: Всесокільський зліт, Харків, гімнастика, Міхновський.

Вступ. У 2024 році українці знову брали участь у черговому Всесокільському зльоті у Празі (Чехія). Це спонукає нас пригадати хто з українців, коли й за яких умов також брав участь у попередніх Всесокільських зльотах [3]. Водночас нас цікавить хто саме з Харкова брав участь у змаганнях або ж був делегатом чи глядачем зльоту. Частково на це питання дається відповідь у моєму дослідженні «Участь українських соколів у Всесокільському зльоті 1912 року» [4]. Однак більше саме про представників Харкова маємо ще дослідити та проаналізувати наявну інформацію. Це й актуалізує наші дослідження цієї теми.

Мета дослідження та завдання дослідження – здійснити аналіз та з'ясувати хто з представників Харкова брав участь у Всесокільському зльоті 1912 року у Празі.

Матеріал і методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури та мережі Інтернет, хронологічний та описовий методи.

Результати дослідження та їх обговорення. Варто зазначити, що Всесокольські зльоти мають тривалу історію. Перший відбувся у 1882 році, у 2024 – XVII. До Першої світової війни Всесокольські зльоти відбувались у 1882 – I, 1891 – II, 1895 – III, 1901 – IV, 1907 – V, 1912 – VI. Отже, у 1912 році відбувся черговий шостий Всесокольський зліт, який зібрав майже сорок тисяч чоловіків та понад п'ять тисяч жінок учасників. Водночас зліт 1912 року був проголошений – I Всеслов'янський зльотом. Тобто масштаби його проведення вражають своєю глобальністю [2].

Отже, нас цікавить хто з українців брав участь у Всесокольському зльоті 1912 року і в першу чергу хто саме представляв Харків. Цікаво, що у Празі цього року українці були представлені обома частинами окупованими Австро-Угорською та Російською імперіями. З Великої України соколи мали такий кількісний склад. Приводимо перелік міст та кількість учасників, які записались для поїздки: Київ – 33, Харків – 11, Катеринослав (нині Дніпро) – 72, Одеса – 43, Чернігів – 30, Полтава – 8, Богодухів – 6, Житомир – 26, Кам'янець-Подільськ – 6.

У складі харків'ян відправились: брати Мали, К. Вік, К. Бенеш, Ф. Валек, В. Вацик, брати Пелепейченко, І. Платонов, сестри Пелепейченко, В. Татаринов, Р. Бородаєвський, Б. Поздняков. Кияни їздили у складі 15 осіб (10 чоловіків та 5 жінок), зокрема: А. Коваржик, брати Галаневичи, Г. Мазуркевич, М. Єремєєв, В. Левітон, Е. Турчанінов, Е. Сошка.

Приводимо лише окремі результати змагань представників Харкова. У змаганнях одиночок нижчого розряду підсумки такі: Вік Карл (Харків) – I приз, великий диплом, посів третє місце, набравши 77 балів; Бенеш Карл (Харків) – I приз, великий диплом, шосте місце, 75,75 балів; Волек Франтішек (Харків) – I приз, великий диплом, 11 місце, 74,5 бала; Малий Карл (Харків) – I приз, великий диплом, 21 місце, 72 бала; Платонов Іліодор (Харків) – I приз, великий диплом, 22 місце, 71,75 бала; Пелепейченко Михайло (Харків) – I приз, великий диплом, 44 місце, 66,25 бала.

У групових змаганнях нижчого розряду посіли такі місця: Харків – четверте місце, I приз, липовий вінок зі срібною монограмою та великий диплом, набравши 456,5 балів із 500 можливих.

Окрім членів гімнастичного товариства «Сокіл» Харків у Празі був презентований ще однією унікальною особистістю – Микола Міхновський. Цікавий факт про який варто зазначити. На Львівщині 2023 рік було проголошено роком Наукового Товариства Шевченка, Миколи Міхновського та Івана Боберського. Щодо Івана Боберського то ніяких додаткових запитань не виникає про взаємозв'язок із сокільством. Бо ж він є генератором сокільської ідеї в Україні та за кордоном. Тоді постає логічне питання – яке відношення має Микола Міхновський до Харкова, Львова, до Боберського, до сокільства?

Відповідь на це питання знаходимо у спогадах відомого сокільського діяча Степана Гайдучка. Наведу уривки його спогадів саме про Миколу Міхновського: «У мене низка підписів, зібраних між наддніпрянцями в Празі в 1912 році. А два з них найбільше приковують думки. Один розмашний це підпис Миколи Міхновського з Харкова... Ще як нині памятаю наші приготування до виїзду на всеславянський сокільський Здвиг до Праги. На два дні перед виїздом туди чи не було це 25 червня 1912 р. по 7 годині вечора зайшов як щоднини до домівки Сокола-Батька голова І. Боберський. З ним разом увійшов дебелий, широкоплечий, більш як середнього росту, повнолиций мужчина. Літ біля сорока. Чорний вус, борідка в клин. Розумні, повні думки очі. Твердий, владний погляд. «Адвокат Міхновський з Харкова», представляє професор Боберський і додає «їде з нами на здвиг до Праги». Ми представляємося Міхновському і додаємо, що знаємо його як оборонця в процесах на Придніпрянщині, про які й до нас доходили вістки. Міхновський оглянув домівку, рухівню і відійшов з Боберським. Як цей нам казав, Міхновський інтересувався нашими інституціями у Львові. До Праги їхав він в одному купе з Боберським. Боберський ось як згадує його в

своєму листі з 28.У.1937, писаному до мене: «Міхновський високої постави, приємних чертів лица з дзвінким голосом уймав собі людей смілістю в поведенні і отвертістю в розмові. Поводився так, неначе б не виріс в Росії серед московських поліціянтів і жандармів, але на свободних просторах непроходимого степу або безмежного моря. Хотів своїм ділом причинитися до свободи і самостійности української землі» [1, с. 95].

У Празі українські сокільські діячі з обох окупованих територій об'єдналися у єдине ціле. Таким чином символізували цілісну Україну! По поверненню Міхновського до Львова його було прийнято до лав «Сокола-Батька». Також він долучився до збору коштів на «Український город». Це один з перших спортивних стадіонів в Україні.

Висновки. Всесокільський зліт 1912 року у Празі відвідали тисячі учасників та глядачів. Прикметно, що серед них були українці. Їх виступи були помітними, а спортивні результати вражаючими. Водночас серед глядачів були відомі українські громадсько-політичні діячі такі як Микола Міхновський. Він одним з перших висловив думку про вільну й самостійну Україну. Він не побоявся цього відкрито говорити навіть у час окупації. Саме національна ідентичність, свобода, воля, незалежність зблизили Миколу Міхновського із сокільством. Бо він відстоював свободу України і сокільська ідея ґрунтувалась на свободі!

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на виявлення особливостей розвитку сокільських ідей серед харківських діячів спортивного та гімнастичного руху, митців, політичних та громадських діячів.

Список використаної літератури

1. Альманах «Сокіл-Батько» 1895-1995. Львів, РВО «Основа». 1996. 268 с.
2. Лях-Породько Олексій. Діяльність сокільського гімнастичного руху у глобальному геополітичному та соціально-культурному об'єднанні

слов'янських народів наприкінці XIX – на початку XX століття. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. №2. 2009. С. 94-100.*

3. Лях-Породько О., Отверченко А., Дубатовка М., Маліновський Я. Участь українських соколів у Всесокільських зльотах. *Матеріали XXIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. Наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 23. С. 136 – 139.*

4. Лях-Породько Олексій. Участь українських соколів у Всесокільському зльоті 1912 року. *Інтеграційні питання сучасних технологій, спрямованих на здоров'я людини. Збірник наукових праць. Харків: Видавець ФОП Панов А. М., 2017. Випуск 1. С. 192 – 194.*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ СТУДЕНТІВ ШАХІСТІВ ГРУП СПОРТИВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ЗВО

Прохоров О.В. викладач

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана
Боберського (Львів, Україна)*

***Анотація.** У статті розглядається проблема інтелектуального розвитку у студентському віці шахістів, коли виявляються психофізіологічні особливості, що впливають на формування інтелектуальних здібностей та психічних якостей. Запропонована методика експрес-курсів з шахів дозволяє підвищити рівень IQ у студентів, сприяє розвитку психічних якостей та інтелектуальних здібностей, необхідні успішного навчання у вузі.*

***Ключові слова:** навчання, моделювання, шахи, шахісти, психологічна модель, змагання з шахів, психологічні особливості студентського віку, когнітивні якості.*

Актуальність. Студентський вік - це період яскраво виражених перетворень, спрямованих на розвиток особистості, реалізацію соціального потенціалу та індивідуальних здібностей. Навчально-професійна діяльність у цьому віці характеризується високою динамікою розвитку інтелектуальних здібностей, надає великий вплив на формування психіки, психофізіологічних якостей і сприяє інтелектуального становлення особливо для шахістів.

Вступ. У зв'язку з технологізацією життя суспільства, збільшенням потоку інформації, прискоренням темпу та ритму життя підвищується навантаження на сферу психіки людини, що призводить до зниження фізичної та розумової працездатності [1].

Особливо ці процеси простежуються серед підростаючого покоління та молоді, що присвячують багато часу спілкуванню у соціальних мережах, що

призводить до пасивного сприйняття пізнавальної інформації без об'єктивізації конкретної мети розвитку особистості [2].

У свою чергу, через гру в шахи можна сформувати особистість нового типу – цілеспрямовану, ініціативну, прагматичну, креативну, з певною життєвою позицією та світоглядом.

Мета та завдання дослідження. У цьому дослідженні – хочемо вивчити вплив гри у шахи на розвиток розумових здібностей студентів шахістів. Для успішного та ефективного навчання у вузі необхідно підтримувати інтелектуальні здібності на досить високому рівні [3]. Інтелектуальними здібностями є кмітливість, сприйнятливність, пам'ять, увага, логічне мислення, просторова уява, ерудиція.

Специфічною орієнтацією інтелектуального розвитку студентів є пізнавальна, комунікативна та розумова активність при вирішенні конкретних навчально-професійних завдань. Розумовий процес постійно протікає у діяльність мозку людини, що регулює накопичення, аналіз та переробку інформації.

Рівень інтелектуального розвитку залежить від динаміки розумових процесів, акумуляції освоєної інформації, яка згодом моделюється та інтерпретується, на її основі створюються передумови явищ і ситуацій з подальшим прогнозуванням отриманих дослідним шляхом продуктів розумової діяльності.

За твердженням психолога Д.П. Гілфорда у студентів, творчих людей, працівників розумової та інтелектуальної праці спостерігається дивергентне мислення, основна властивість якого полягає у систематичному підході пошуку вирішення завдань та проблем [2].

Матеріал і методи дослідження. Відповідно до мети дослідження було проведено педагогічний експеримент на базі студентів групи спортивного вдосконалення ЛДУФК ім. Івана Боберського. Контрольну групу склали студенти спеціальності «Шахи».

Розроблено експрес-курс плану навчання та визначено форми навчально-тренувальних занять студентів з шахів, які включали:

- сеанс одночасної гри з шахів;
- тренувальні партії (бліц);
- вирішення блоків завдань з тактики та стратегії у позанавчальний час;
- турнір із блискавичних шахів.

Для визначення рівня інтелектуального розвитку студентів використовувалась методика Д. Векслер [2]. Оцінка рівня інтелектуального розвитку (intelligence quotient, IQ) здійснювалася за допомогою шкали - 6 субтестів. Виконання тесту визначення рівня IQ студентів та підрахунок результатів здійснювалось автоматично, за допомогою комп'ютерної онлайн програми на сайті <https://www.mensa.org/mensa-iq-challenge/>

Результати дослідження та їх обговорення. Підсумки педагогічного експерименту підтвердили ефективність використання шахової гри в системі вищої освіти, як засоби інтелектуального розвитку студентів у ЗВО. Найвищі показники у тестах, які визначають інтелектуальні здібності, показали студенти групи спортивного вдосконалення.

Висновки. Факт проведеної наукової роботи дає підстави вважати, що у студентів, навчаються грі в шахи, підвищується рівень інтелектуального розвитку та навчання шаховій грі.

Таким чином, можна зробити висновок про успішність експериментального навчання гри в шахи студентів, спрямованого на розвиток інтелектуальних здібностей та вдосконалення психологічних процесів особистості.

З результатів проведених досліджень слід визначити, що застосування методики навчання експрес-курсів шахової гри ведеться з метою інтелектуального розвитку людини в студентському віці і є доцільним.

Список використаної літератури

1. Клименко В.В. Психологія спорту: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2007. – 432 с
2. Рибалка, В.В. Психологія розвитку творчо обдарованої особистості: науково-метод. посібник; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, Ін-т обдарованої дитини, Укр. науково-метод. центр практичної психології і соціальної роботи. К. : [б. в.], 2010. - 442 с.
3. Титаренко Т.М. Життєвий шлях особистості. *Основи практичної психології*. К.: Либідь, 1999. 536 с
4. Binet A. La psychologie des grands calculateurs et des joueurs d'échecs. Paris : Hachette, 1994. 126 p.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПРИКЛАДІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Романенко О.В. кандидат педагогічних наук, доцент

школа І-ІІІ ступенів №321 м. Києва

Український університет імені Михайла Драгоманова (Київ, Україна)

***Анотація.** Розглянуто проблеми та виклики, з якими стикаються діти з особливими освітніми потребами (з розладами аутичного спектра) при соціалізації в загальноосвітній школі. Виокремлено основні перешкоди під час занять на уроках фізичної культури та вчителем-дефектологом. Проаналізовано становлення самого наукового напрямку аутизм.*

***Ключові слова:** психолого-педагогічні аспекти, діти з особливими освітніми потребами, аутизм, фізична культура, корекційна/інклюзивна освіта.*

Вступ. Стан психомоторики цієї категорії дітей частіше за все лишається поза увагою діагностів (медиків, психологів та педагогів) і не складає змісту корекційно-розвивальних програм. Проте деякі зарубіжні та вітчизняні дослідники аутизму доводять, що патологічний стан мозку осіб з аутизмом деструктивно впливає не тільки на соціально-емоційну та пізнавальну, але й на їхню рухову діяльність. Корекційне/інклюзивне освітнє середовище як спланований і організований фізичний простір, у якому діти мають безпечно пересуватися під час індивідуальних занять, це наявність сприятливого соціального та емоційного клімату, створення умов для спільної роботи дітей, надання їм допомоги.

Дослідженнями інклюзивної, корекційної педагогіки займалися (В. Бондар [1], Л. Виготський, І. Єременко, О. Лурія, В. Синьов [2], Н.Байкіна, Б. Сермеєв, Коберник Г.М. [3], Н. Стадненко та ін.). Аутистичного контексту (Г. Сухарева, Б. Рімланд, Л. Каннер, Е. Блейлер, Г. Аспергер, Н. Шубертій, Д. Чабан, Я. Віхляєв, К. Островська, Т. Скрипник [4], В. Тарасун, Д.

Шульженко, Е. Schopler, В. Mesibov [4], К. Kosinski, D. Asperger, Н. Baron-Cohen, В. Bettelheim, D. J. Cohen та ін.).

Мета - вивчення досвіду науковців, практиків щодо проблем, викликів, перешкод з якими стикаються діти з розладом аутистичного спектра (РАС) при соціалізації в суспільство, школі, на уроках фізичної культури та під час занять з вчителем-дефектологом.

Матеріал дослідження. Фізична культура реалізується шляхом застосування комплексного підходу до вирішення навчальних, корекційно-розвиткових, оздоровчих і виховних завдань. Навчальні завдання: виховання у школярів загальнолюдських моральних цінностей, формування понять про те, що турбота про своє здоров'я є не тільки особиста справа, а громадських обов'язок; формування життєво важливих рухових умінь і навичок, застосування їх у різних за складністю умовах; формування рухових навиків прикладного характеру; формування просторової орієнтації. Розвиток рухових властивостей: розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності; забезпечення оптимального для кожного учня рівня фізичної підготовленості; формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку.

Корекційно-розвиткові завдання цілеспрямовані на формування пізнавальної діяльності дітей РАС, а саме: розвиток сенсорної діяльності і формування еталонних уявлень; формування мислиннєвої діяльності у взаємозв'язку з мовленнєвим розвитком; розвиток розумових здібностей; розвиток творчих здібностей. Корекційний розвиток емоційно-вольової сфери на формування здатності до вольових зусиль, довільної регуляції поведінки; подолання вже сформованих негативних якостей особистості. Розвиток мовлення завдяки фізичним вправам; розвиток психомоторики; формування рухових вмінь та навичок, розвиток координації рухів, спритності, сили, витривалості; розвиток відчуття ритму; розвиток

правильної постави, ходи, грації, рухів; розвиток загальної та дрібної моторики; розвиток моторних функцій і дихання.

Оздоровчі завдання спрямовані на зміцнення здоров'я, нормалізація розвитку, загартування, закалювання організму підвищення працездатності; вимкнення стресових ситуацій під час проведення занять фізичними вправами; забезпечення достатньої для дитини рухової активності в умовах навчального закладу, корекційних занять з дефектологом.

Виховні завдання спрямовані на виховання потреби в систематичних заняттях фізичними вправами, прагнення до фізичного вдосконалення, фізичної і психологічної готовності до праці; виховання в дітях потреби впевненості в собі, своїх силах та можливостях; формування в учнів усвідомленості відношення щодо свого здоров'я.

Щодо становлення наукового напрямку аутизм, Груня Юхимівна Сухарева (1891-1981 рр.) – київський психіатр, випускниця Київського жіночого медичного інституту (1933–1935 рр.), завідувачка кафедри психіатрії в Харкові. З тисяча дев'ятсот сімнадцятого року працювала в Київській психіатричній лікарні, також в психоневрологічній клініці Інституту охорони здоров'я дітей і підлітків. Роботи Груні з вивчення пограничних станів, олігофренії, психопатії у дітей і підлітків мають велике значення для дефектології. Г.Сухарева створила наукову школу дитячих психіатрів. Проте ще за двадцять років до Каннера і Аспергера медичний світ мав можливість відкрити аутизм. У тисяча дев'ятсот двадцять п'ятому році Груня зробила детальний опис аутистичних рис. Її робота про аутизм була перекладена німецькою 1926-го, (прізвище авторки помилково змінене на «Ssucharewa»). Так, у результаті перетину педагогіки, психіатрії та психології на світ з'явилися педологія та дефектологія. Не було галузі дитячої психіатрії, якої не торкнулася б Г.Сухарева: вона займалася неврозами, шизоїдними психопатіями, розробила класифікацію олігофренії, прийняту в Україні й донині.

Вона почала розділяти аутизм і дитячу шизофренію в 1950-х роках, за 30 років до того, як у західних країнах їх визнали двома абсолютно різними розладами. Вона висловила припущення, що при аутизмі порушені мозочок, базальні ганглії і лобові частки мозку, за півстоліття до того, як це підтвердили дослідження за допомогою магнітної томографії. Вона пов'язувала аутизм із розвитком мозку і, на відміну від західних учених, не потрапила під вплив психоаналітичних ідей про те, що аутизм викликають холодні й емоційно недоступні матері. Тож науковий світ досі гадає - чи є вирогідність того, що Ганс Аспергер геть нічого не знав про дослідження Г.Сухаревої і лише за збігом обставин в його науковій праці опис захворювання був ідентичним до опису Груні Юхимівни... Можливо, це була неухважність. А, можливо, усвідомлене замовчування. Адже Аспергер працював у вимушеній близькості з нацистською партією (третім рейхом, лідер партії, Адольф Гітлер) – і згадка досліджень лікаря-єврейки була б викликом, якщо не вироком.

Лео Каннер – народився в Австрії в єврейській родині, навчався в Німеччині, емігрував в Америку, доктор кардіолог, психіатр, соціальний активіст описував дитячий чи інфантильний аутизм пізніше названий на честь нього – «синдромом Каннера». У своїй першій праці «Аутичні розлади афективного контакту» («Autistic Disturbances of Affective Contact») Л.Каннер охарактеризував аутизм як особливий стан з порушеннями спілкування, мовлення й моторики.

У тисяча дев'ятсот сорок четвертому року австрійський психіатр Ганс Аспергер опублікував роботу «Аутистичні психопати в дитячому віці», у якій описав перебіг хвороби дітей зі своєї практики. Синдром Аспергера — одне з п'яти загальних порушень розвитку, які характеризуються серйозними труднощами в соціальній взаємодії, а також обмеженим, стереотипним, повторюваним репертуаром поглядів і занять. Ці діти мали проблеми із соціальною інтеграцією, відрізнялися незграбністю, але в якихось галузях

були обдаровані настільки, що сам Аспергер називав їх «маленькими професорами».

Як допомагати учню з аутизмом виконувати завдання? Найтипівішими порадами тут можуть бути такі: перед оголошенням інструкції для всього класу повторно звернутися до учня по імені й повторити інструкцію адресно (аутичні діти не розуміють узагальнених звернень); для учня з аутизмом інструкцію давати чітко, ясно, однозначно, простими короткими фразами; ця інструкція має відповідати на питання: що дитина має робити, де, як саме і скільки часу; наявні додаткові засоби привернення уваги дитини з аутизмом; для початку уроку, так само, як і для його кінця варто застосовувати певні ритуали (наприклад, рахувати до п'яти, урок наш розпочато/закінчено).

Найбільш типовою в усьому світі для аутистів є така допомога, як опора на зорові стимули, представлені на картках з використанням малюнків, фотографій, піктограм тощо). Це знизить її тривожність і дасть змогу зорієнтуватися в тому хаосі, яким є для неї зовнішній світ [5].

Висновки. З власного практичного/наукового досвіду корекційної педагогіки з тисяча дев'ятсот дев'яносто третього та інклюзивної освіти, аутизм з 2023 року визначаю, що психолого-педагогічні аспекти фізичної культури, як корекційна/інклюзивна освіта, це насамперед організація уроків/занять для дітей з особливими освітніми потребами належним чином, а саме, творчий, індивідуальний підхід до розв'язання завдань навчання та виховання, розвитку та виявлення творчих здібностей у, творчого характеру психолого-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури, вчителя – дефектолога, його загальної культури, ерудиції та професійної майстерності. Педагогічна позиція вчителя має базуватися на розумінні, що фізичний розвиток є для дітей важливим ресурсом, здатності продуктивно взаємодіяти з оточуючими та ефективно навчатися. Завданнями також є формування особистості через навчання та діяльність, а дослідження Груні Юхимівни в

київський та харківських закладах є надзвичайно цінними та актуальними і на сьогодні.

Основними перешкодами під час занять з дітьми аутистами на уроках фізичної культури на прикладі школи №321, є те що в одному класі може бути три дитини офіційно оформленими як РАС, при тому, різного розладу та важкості, і декілька дітей «не оформлених», так як батьки не хочуть оформляти, соромляться, і це набагато ускладнює саму роботу вчителя. Окрема тема, заняття вчителя-дефектолога в ресурсній кімнаті, діти РАС кожного разу (кого приводить асистент, хто сам приходить за графіком) з різним настроєм, якщо позитивний настрій то відповідно заняття проходить на позитиві, якщо негативний, багато часу уходить на відновлення балансу рівноваги та зацікавленості. Має значення моральні та життєві цінності батьків, дитини та вчителя, погляди та переконання, манери поведінки, спосіб мислення, окремі якості, звички, тобто вчитель має бути на одному рівні з сімейними традиціями дитини, «прийнятий в сім'ю», і шкільні колеги, керівництво – однією сім'єю.

Список використаної літератури

1. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник /АПН України; Інститут спеціальної педагогіки; Луганський держ. педагогічний ун-т ім.. Тараса Шевченка /В.І.Бондар (голов. ред..) 2003. – 436 с.

2. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: в 2 ч. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Ч.1. 241 с., Ч.2. 223 с.

3. Синьов В.М. Коберник Г.М. Основи дефектології: навчальний посібник. К.: Вища школа, 1994. 143 с.

4. Скрипник Т. В. Системно-феноменологічний підхід до діагностики та корекції розвитку дітей з аутизмом: дис...д-ра психол.наук: 19.00.08. Ін-т спец. педагогіки НАПН України. К., 2010. 385 с.

5. Visual Supports for People with Autism: A Guide for Parents and Professionals (Topics in Autism) by Marlene J. Cohen Paperback, Woodbine House Inc., 2005. 226 p.

ГРУПОВЕ ПОЛЮВАННЯ - ФАКТОР ПЕРШОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Змій Горинич як фактор першої революції в менеджменті

Свистуннов С.В. кандидат філософських наук, доцент

***Національний університет фізичного виховання та спорту України (Київ,
Україна)***

***Анотація.** Казка про вогнедихаючого Змія Горинича як свідчення, яке через тисячоліття несе інформацію про героїчні подвиги наших пращурів. І одночасно свідчення про створення великих структурованих організацій. Відтак, східні слов'яни прямі спадкоємці героїчних мисливців на мамонтів і інноватори в управлінській діяльності .*

***Ключові слова.** Група, структурована організація, колективна діяльність, групове полювання, мисливці на мамонтів, історія менеджменту.*

Вступ. Зовнішні умови, які змінилися внаслідок великого заледеніння 40-20 тисяч років тому поставили наших пращурів перед вибором. Їм довелося вирішувати життєве важливе завдання: йти від льодовика з тундрової зони або пристосуватися і перейти до полювання на величезних шерстистих носорогів і мамонтів. Новий об'єкт полювання привів до необхідності реструктурувати групи напівдиких людей у великий родовий колектив. На своєрідному природному «ринку» виник продукт, використання якого призвело до різноманітності і функціональному поділу праці. Так, нагадаймо, що більш чисельні структуровані організації склалися ще 40 тисяч років тому у Африці, звідки і прийшли завойовники кроманьйонці.

Українські археологи, насамперед І. Г. Шовкопляс та І. Г. Підоплічок вивчили обшинні поселення Мізин, Добранічівка, Межиріч, Радомишль, де давні люди мешкали у житлах з мамонтових кісток. Мисливці на мамонтів проживали у так званій мамонтовій смузі, яка тягнеться з Верхнього Дону через Десну, Середній Дніпро, Волинь, Верхню Віслу до Морави [2].

Поруч з дослідженнями археологів та антропологів автор звернувся до фольклору і передань, зокрема до народної казки про Змія Горинича, яка надає нам певне історичне свідчення про методи полювання на мамонтів.

Зрозуміло, що для управління діяльністю такого багатофункціонального і численного колективу мисливців у декілька десятків осіб потрібен значно вищий рівень організації і керівництва, ніж для нечисленної групи збирачів і мисливців за дрібними звірами. Таким чином, склалися і реалізувалися необхідні і достатні умови для першої великої революції в менеджменті. Відтак кроманьйонці перейшли на більш високий ступінь розвитку.

Традиційна наука менеджменту (Г. Щокін, тощо) вважає, що перша управлінська релігійно-комерційна революція відбулася лише 7 тисяч років тому. Це вже час існування країн і великих поселень. Але вони не виникли одразу після того, як появилася первісна людина. Пройшло декілька десятків тисяч років і декілька етапів становлення ієрархічних організацій від сім'ї до держави.

У скороченому вигляді матеріал викладено у моєму навчальному посібнику «Основи менеджменту для студентів фізкультурно-спортивних вузів» [2].

Мета та завдання дослідження є ретроспективний аналіз становлення первинних структурованих організацій під час полювання на мамонтів у Північному Причорномор'ї та визначення місця і змісту матеріалу дослідження в курсі і практиці менеджменту.

Матеріал і методи дослідження. Вивчення та ретроспективний аналіз вітчизняних та закордонних літературних джерел з проблеми дослідження, системний підхід і системний аналіз, порівняльний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Наочним прикладом є українська народна казка про Змія Горинича. Її можна вважати найдавнішим свідченням про організовану діяльність групи прадавніх мисливців у

Північному Причорномор'ї. У добре відомій казці билинний архаїчний праслов'янський богатир бореться з вогнедихаючим Змієм Гориничем. Дія, як відомо, відбувається в чистому полі на Калиновому мосту. Сховавшись у цього місця, герой чекає, коли триголовий Змій Горинич вийде на міст, де він обов'язково спотикається. І ось тоді виходить герой і перемагає в смертельному двобійі вогнедишне чудовисько. По черзі - то герой обрубую йому голову, що на довгому хоботі, то Змій вганяє в землю хороброго воїна по коліна, а потім по пояс. Перемога приходить лише після знищення всіх голів великого чудовиська.

Беручи до уваги, що народні казки відображають в міфологічній формі реальні процеси історичного розвитку народу, ми можемо спробувати реконструювати деякі з них. Для вирішення проблеми визначимо коло ключових питань: - Що це за міст в чистому полі? Води під ним, як відомо, немає - там, під мостом, в деяких варіантах казок ховається герой до підходу Змія Горинича. - Якщо бій відбувається в чистому полі, то чому Горинич змушений бігти або їхати саме на Калиновий міст, де він неминуче спотикається? - Якщо Змій - вогнедихаючий, то чому він в битві використовує тільки хоботи, намагаючись «увігнати в землю» героя?

Якщо поле «чисте», то, очевидно, що цей «міст» прокладено не через річку. Але якщо це - «міст», то він повинен щось з'єднувати, очевидно, краї якоїсь ями, тому що навколо - «чисто». Отже, він її прикриває, робить яму непомітною. Значить, ми маємо справу з пасткою для величезного і сильного звіра. Міст зроблено з калини, але ж він слабкий й велике навантаження не витримає. Чи не тому Змій Горинич на ньому «спотикається»? Таким чином, "Калиновий міст", або ж ми можемо вже сказати мисливській пліт, навмисне зроблений неміщним для того, щоб звір на ньому «зупинився», а вірніше - провалився. Саме так в давнину полювали на звірів.

Непомітне для звіра, який біжить, плетене перекриття над ямою стає пасткою. Але відомо, що ловчу яму для величезного звіра не вирити в

поодинці. Тут, до речі, слід згадати, що Змія Горинича стережуть по черзі троє братів. Тобто, то є група, організований колектив родичів воїнів-мисливців. Їм уже до наснаги вирити яму. Три - число символічне, міфологічне, сакральне. Три богатирі, три сина, трійця. В традиції слов'янських казок і билин багато добрих, так і недобрі, справи роблять втрюх, тобто групою.

У менеджменті - три людини - вже однозначно група, колектив. Для організації діяльності такого колективу необхідно керівництво. Таким лідером цієї групи і виступає герой. Як і в кожному колективі, тут виникають виробничі (його брати прогавили Змія), і міжособистісні конфлікти. У складних умовах боротьби за виживання вони виявляють нерідко боягузтво і зрада. Однак, в критичний момент битви на Калиновому мосту вони все ж допомагають йому добити звіра. Таким чином, виявляються прощення. Існування і діяльність колективу, команди роду видається більш значущим чинником, ніж персональне покарання. У важких умовах боротьби з ворожою природою можна вижити тільки спільно. А особливо в умовах льодовикового періоду, який тоді був на території сучасної України.

Відомий історик академік Б. А. Рибakov називає ім'я цього величезного чудовиська - мамонт. А казку про Змія-Горинича він наводить як приклад глибини пам'яті нашого народу. У період Великого заледеніння близько 20 - 30 тис. років тому в районі Північного Причорномор'я ці тварини були головною їжею наших пращурів. Свідчення тому - численні знахідки кісток мамонтів на стоянках давніх людей практично по всій Україні. З бивнів і шкур цих тварин будувалися великі житла, в яких могли розміститися кілька десятків людей. Бивні та кістки використовували також у якості дров у місцевості де немає лісу.

Відтак Змій-Горинич був жахом і, водночас, спасителем наших пращурів. Таким чином, стає зрозуміло, чому казки про вогнедихаючого Змія пережили тисячоліття й збереглися тільки у східних слов'ян. Вони - прямі

спадкоємці героїчних мисливців на мамонтів. І, отже, ми - слов'яни, автохтонне населення. Відтак, глибина нашої пам'яті складає 20-30 тис. років!!

Група мисливців відстежувала тварин на шляхах традиційних міграцій. Потім вони відсікали від стада тварина слабший за допомогою свого найголовнішого зброї - вогню і заганяли його в ловчу яму. Її викопували заздалегідь всім колективом мисливців.(а чисельність великої сім'ї кроманьйонців досягала 130 і більше осіб). Чудовисько провалювалося в замасковану яму і мисливці не чекаючи, поки воно відійде від шоку і не почне вибиратися, включали в дію головна зброя - все той же вогонь. Сухі калинові пруті і заздалегідь підготовлений хмиз підпалювали, довга шерсть тварини починала горіти, і тоді «змій» дійсно ставав «Гориничем» (порівняйте з українським словом «горить»). Ось тут-то його, пригніченого і ослабленого, добивали за допомогою каменів, палиць і копій. У цей момент інша частина мисливського колективу відганяла стадо мамонтів від місця битви, щоб вони не змогли допомогти своєму родичу.

Дійсно, нанести серйозні пошкодження величезній тварині і вбити її за допомогою примітивних засобів надзвичайно складно і вкрай небезпечно. Адже близько до мамонта не можна підійти: у нього довгий і спритний і сильний хобот та бивні. Хоча кроманьйонці мали луки зі стрілами, вони не допомагали у цій епічній битві. Багатьох мисливців погубили таким чином величезні чудовиська, або «увігнали в землю», як то кажуть в найдавнішому героїчному оповіданні. Ось тут на допомогу древнім людям приходить вогонь: його бояться всі тварини. І, звичайно ж, організованість, командна цілеспрямована діяльність. Не дарма ще в давнину говорили: «Один у полі не воїн».

Висновки. Ми провели ретроспективний аналіз становлення первинних структурованих організацій у мисливців на мамонтів у Північному Причорномор'ї. Визначено важливе місце матеріалу в курсі

менеджменту, зокрема він використовується в розділі «Групи в менеджменті», в темі «Створення команд і командна робота», а також предмету «Актуальні проблеми глобальних комунікацій у спортивному менеджменті» на 1 курсі магістратури.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Дослідження ролі організації у становленні людства та створенні глобального суспільства.

Список використаної літератури

1. Походження людини та найдавніші людські істоти в Україні. Мисливці прильодової Європи / <https://uahistory.co/book/pervisna/>
2. Свистунов С.В. Основи менеджменту для студентів фізкультурних вузів: навч. посібник. Київ: ПОЛІУМ, 2016 (2011 – перше видання). 268 с.

ЕВОЛЮЦІЯ СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Семенова Ю.А. кандидат філософських наук, доцент

Орленко О.М. кандидат історичних наук, доцент

Харківська державна академія фізичної культури (Харків, Україна)

***Анотація.** Визначено інституційні параметри масового спорту як специфічного виду соціальної взаємодії, а також показано значущість спорту вищих досягнень для формування позитивного іміджу країни у міжнародному спортивному співтоваристві. Наголошено на значущості соціальних ролей відповідних суб'єктів конкретних видів спорту (рекордсмени, тренери, судді, спортивні менеджери, уболівальники).*

***Ключові слова:** соціологія спорту, соціальна еволюція спорту, рекорди, спорт як соціальний інститут, здоровий генофонд, спортивні змагання.*

Вступ. Об'єктивна неминучість глобалізованих процесів у світі породила й соціально-культурну глобалізацію, зокрема, у сфері спорту, надавши йому транснаціонального характеру в інтегральній єдності з національно-державними суб'єктами. В епоху глобалізації спорт виступає одночасно як специфічна сфера діяльності, спосіб підтримки здорового способу життя та універсальний соціальний інститут з функціональними, організаційними та рольовими параметрами, що дозволяє йому брати участь у відтворенні суспільства та особистості. У зв'язку з процесом модернізації соціального світу зростає потреба суспільства та держави у фізично здорових та інтелектуально розвинених індивідах, здатних адекватно відповісти на виклики сучасності [5]. У контексті соціальної еволюції спорт постає як інституційно оформлена, змагальна фізична активність, історично обумовлена техногенною цивілізацією, що впливає різні сфери життєдіяльності суспільства та його інститутів. Одним із маловивчених напрямів сучасної соціологічної науки є комплексне дослідження еволюції

спорту як соціального інституту, з урахуванням матеріальних, формально-організаційних та функціональних змін у його динаміці, у взаємодії з іншими соціальними інститутами: державою, освітою, наукою, засобами масової комунікації. Інститут освіти має сприяти формуванню вольового, витривалого, фізично та духовно здорового молодого покоління. Інститут науки розробляє рекомендації, що сприяють досягненню високих спортивних досягнень. Медіа поширюють інформацію про стан спорту, орієнтують уболівальників у постійно мінливому світі спортивних змагань та рекордів, інтерпретують, коментують та виносять оцінки фактам спортивного життя. Слід зазначити, що спорт як соціальний інститут є складною сукупністю організаційних, економічних, інформаційних і політичних чинників, які породжують і загострюють суперечності між державними та громадськими спортивними організаціями, між особистістю спортсмена та соціумом.

Мета дослідження та завдання дослідження. Виявити особливості та тенденції еволюції спорту як соціального інститут епохи глобалізації. Розкрити потенціал спорту, як соціального інституту та визначити місце спорту в системі соціальних інститутів.

Матеріал і методи дослідження. Застосовано еволюційний підхід А.Парсонса та системний аналіз, що дозволяють виявити загальне та особливе у соціальній динаміці спорту, розкрити специфіку різних етапів його розвитку та показати тенденції подальшої еволюції спорту.

Результати дослідження та їх обговорення. Спорт виконує роль платформи для нових ідентичностей, комерційних відносин і культурної гібридності. Відбувається взаємодія мас-медіа, капіталу та культурних індустрій у просуванні спорту як глобального феномену [1]. У процесі історичної еволюції спорт з дозвілля, станового заняття привілейованого класу поступово перетворився на одну з умов забезпечення соціального порядку та внутрішньої інтеграції, набувши особливостей соціального інституту та виконуючи властиві інститутам стандартизовані соціальні

функції. Соціологія спорту досліджує спорт переважно як соціальний інститут з усіма властивими цьому соціальному об'єкту характеристиками. Під соціальним інститутом слід розуміти форми організації суспільного життя людей, які встановлюються у процесі історичного розвитку з метою регулювання їхніх соціальних дій та соціальних зв'язків. Соціальні інститути : сім'я, корпорація, школа, церква - це форми організації та існування соціальних спільностей, покликані організовувати та керувати процесами спільної життєдіяльності людей у різних сферах суспільства. Спорт, як соціальний інститут виступає стійкою структурою соціальних дій або соціальної взаємодії людей переважно змагально-ігрового характеру, що впорядковує на основі діючих соціальних установлень задоволення базисних потреб індивідів, соціальних груп і суспільства в оздоровленні населення, досягнення окремими людьми високих особистих результатів у відкритій спортивній конкуренції з суперниками. Своє соціальне призначення спорт, як соціальний інститут реалізує в рамках відповідного розподілу функцій між людьми, включеними до їхньої діяльності, соціальних ролей на основі впорядкування відповідно до організації та управління. У межах системного аналізу дослідження спорту реалізується через вивчення взаємодії спорту з іншими соціальними інститутами суспільства. Спорт, будучи одним із соціальних інститутів розглядається як специфічна, певним чином організована та обмежена встановленими правилами соціальна діяльність, спрямована на вдосконалення та зіставлення фізичних, психічних та інтелектуальних здібностей індивідів. З позицій міжкультурної комунікації спорт оцінюють як сферу діалогу між індивідами та народами, як найприродніше місце порозуміння. У контексті глобального підходу спорт сприймається як глобальний соціальний інститут, найскладніша сукупність організаційних, економічних, інформаційних та політичних чинників.

Сьогодні бюрократія спорту розвивається у всесвітньому масштабі, вона фактично замінила добровільні спортивні об'єднання, вона здійснює

нагляд за всіма видами діяльності в галузі спорту та надає відповідну фінансову допомогу спортсменам та тренерам. Найважливіша функція спортивної бюрократії – стежити за тим, щоб усі правила та норми були повсюдними та уніфікованими на всій планеті. Згідно еволюційного підходу Парсонса, система у процесі еволюції виробляє механізми, що сприяють її збереженню: диференціації, адаптивного підвищення, інклюзії, узагальнення цінностей. Механізми еволюції пов'язані зі спеціальними функціями та підсистемами. Генералізація цінностей належить до функції збереження громадського порядку, а інклюзії належить інтеграційна функція, диференціація належить до постановки мети, а адаптивне підвищення входить у адаптивну функцію. Еволюція спорту як соціального інституту сприяла диференціації його основних видів, появі різних організаційних форм, як то спортивні спілки, школи, університети, а також тісній взаємодії з іншими соціальними інститутами, зокрема, державою, освітою та наукою. Адаптивне підвищення, як еволюційний механізм характеризується застосуванням у сфері спорту різних технічних новинок, засобів фармакології, які забезпечують високі показники сучасного професійного спорту. Серед механізмів еволюції спорту є такі, що пов'язані з вболівальниками та фанатами конкретних футбольних клубів, культура та система цінностей яких відрізняється різноманіттям та суперечливістю. Сучасна футбольна індустрія є прикладом руйнівного впливу глобалізованої індустрії видовищ на цінності спорту у «суспільстві спектаклю» (Г. Дебор) з причин надмірної комерціалізації та споживацького сприйняття спорту, що підриває його соціальну, культурну та етичну функцію [2]

У процесі подальшої еволюції спорту паралельно з'являється й соціологія спорту, покликана комплексно досліджувати спорт як специфічний соціальний інститут, виявляти його структуру, функції, соціальні ролі та органи управління. Спочатку дослідження фізкультури та спорту здійснювалось у рамках соціології тіла, медицини та охорони

здоров'я. Поняття «інституційного поля» та «габітуса» детермінують систему переваг у спорті, є ставленням до тіла, до залучення тіла, що асоціюється із соціальною позицією, з початковим досвідом фізичного та соціального світу. Це ставлення до тіла залежить від усього ставлення до світу. Соціальне визначення спорту є об'єктом боротьби за визначення легітимного тіла та легітимного використання тіла. Зусилля сучасних соціологів зосереджені на уточненні соціальних функцій та місця спорту в суспільстві, розкритті сутності даного феномена у всій складності та різноманітності його складових частин, вивченні його впливу на людей та їхні взаємини. Соціологічні дослідження є найважливішим інструментом пізнання еволюції спорту як соціального інституту, оскільки дозволяють поетапно вивчити якісну еволюцію структури та функцій спорту, виявити передумови розширення сфери його соціального впливу, підвищення чи зниження його престижу, нерівності доступу до спорту. В епоху глобалізації транснаціональні процеси змінюють функції спорту — від виховання й соціалізації до формування національного іміджу, міжнародної дипломатії та глобальної економіки [3].

Тривалий розвиток соціальної системи з урахуванням значних внутрішніх змін чи параметрів довкілля, проходить як розвиваючі стадії, так і критичні ситуації (війни, революції, пандемії), що веде до соціальних змін у системі та її інститутах. Аналіз періодизації становлення та розвитку світу спорту показав, що кожен з етапів відрізняється якісною своєрідністю, зміною місця та ролі інституту спорту в історичній еволюції та життєдіяльності суспільства. Сучасний етап інституціоналізації спорту пов'язаний з глибокою економічною та політичною трансформацією суспільства, та необхідністю використання потенціалу спорту, як соціального інституту для дієвого впливу на розвиток суспільства та особистості. Регулятивна, інтеграційна та стабілізаційна функції інституту спорту забезпечують виконання бажаних дій, стійкість життя й внутрішню згуртованість соціуму. Вагоме значення мають інфраструктурні та ресурсні

бази інституту спорту, його взаємодії з іншими соціальними інститутами – державою, наукою, освітою. Держава має фінансувати національні збірні країни, забезпечувати стабільність спортивної політики та планомірний розвиток спорту високих досягнень. Держава здійснює управління спортом з метою раціонального використання фінансових, кадрових та матеріальних ресурсів галузі. Сучасний розвиток спорту свідчить про перспективні та ефективні форми його взаємодії з наукою, органами державного управління, установами освіти, суб'єктами господарювання та економічної діяльності. В епоху глобалізації відбувається зміцнення зв'язку наукової теорії та спортивної практики, створюються умови для досягнення успіхів у різних видах спортивних змагань. Розвиток інститутів спорту відбувається від простих до складних форм, від аморфності до визначеності, від хаосу до організованості. У контексті глобалізації спорт виступає не лише інструментом змагання, але й механізмом міждержавного діалогу та вирішення конфліктів [4].

Висновки з даного дослідження. Інституційні параметри масового спорту є специфічним видом соціальної взаємодії, а спорт високих досягнень впливає на формування позитивного іміджу країни у міжнародному спортивному співтоваристві. В епоху глобалізації однією з тенденцій розвитку масового спорту є використання фізичної культури та занять доступними видами спорту для збереження здоров'я та досягнення здорового способу життя.

Перспективи подальших досліджень стосуються ролі спорту у сфері міжнародної політики як засобу «м'якої» сили, інструменту культурної дипломатії та соціального згуртування.

Список використаної літератури

1. Andrews, D. L. Sport, Globalization, and Glocalization . *The Oxford Handbook of Sport and Society*. Wenner Oxford University Press, 2022. P.173–193.

2. Paché, G. Sustainability challenges in professional football: The destructive effects of the society of the spectacle. *Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 13, No. 1. P. 85–92.
3. Rowe, D. The Challenges of Sport and Globalization. *Globalization and Sport: Critical Concepts in Sociology*/ Ed. by R.Giulianotti, R.Robertson. London: Routledge, 2017. P.75–89.
4. Kobierecki, M. M. Sport, Development, and International Community. *Sport and Politics: Between Integration and Conflict*. Cham: Springer, 2022. P. 1–20.
5. Газнюк Л.М., Семенова Ю.А. Спорт як соціально-філософський феномен. *Практична філософія*. №4. 2007. С.87-94.

ДЕТЕРМІНАНТИ ЯКОСТІ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМ БІЗНЕСОМ

¹**Толчева Г. В.** кандидат педагогічних наук, доцент

²**Саєнко В. Г.** кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

¹*Державний заклад «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка» (Полтава, Україна)*

²*Комунальний заклад вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-
технологічна академія» Полтавської обласної ради (Кременчук, Україна)*

Анотація. Матеріал дослідження акцентує на динамічному розвитку рекреаційної індустрії у світі та зростаючу конкуренцію у цій сфері, що вимагає покращення якості пропонованих послуг. Узагальнено детермінанти якості послуг в системі управління рекреаційним бізнесом.

Ключові слова: бізнес, управління, рекреація, індустрія, якість, послуга.

Вступ. Сучасні вимоги проведення бізнесу вимагають від підприємств сфери послуг підбирати працівників з високим рівнем енергійності та ентузіазму, креативністю та інноваційним підходом до нестандартних очікувань клієнтів, пристрасстю та відданістю своїй роботі. Акцентується також на важливості позитивних стосунків та приємної атмосфери між співробітниками, які виконують різноманітні завдання в організаційних мережах рекреаційного бізнесу. Ефективне управління персоналом призводить до збільшення шансів на успіх, підвищення лояльності, своєчасності прийняття рішень, а також формуванні культури, яка підтримує розвиток спільних цінностей.

Процес нового етапу розвитку суспільства та економічних суб'єктів, відомий як економіка заснована на знаннях, набирає все більшого практичного значення. Невід'ємною частиною цієї концепції є переконання,

що знання є основою конкурентоспроможності в умовах дедалі нестабільного організаційного середовища. У жорстких умовах конкуренції та прагнення до прихильності клієнтів підприємство рекреаційної спрямованості повинно здобувати, використовувати та поширювати знання, що містяться в компетенціях, процедурах і технологіях [3]. Тому поширення знань щодо підвищення якості послуг в системі управління рекреаційним бізнесом займає провідну позицію.

Мета дослідження – проведення теоретичного аналізу підвищення вимог клієнтів у рекреаційній індустрії та узагальнення детермінантів якості послуг в системі управління рекреаційним бізнесом.

Матеріал і методи дослідження. Серед методів дослідження, які застосовувалися при проведенні даного дослідження були наступні: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; вивчення нормативних документів, регламентуючих підприємницьку діяльність; бесіди з провідними менеджерами та керівниками підприємств сфери послуг, зокрема у рекреаційній індустрії.

Результати дослідження та їх обговорення. Постійні інноваційні зміни бізнес середовища свідчать про те, що часи спокійної та ритмічної роботи вже минули [1]. Імперативом сучасного підприємства сфери послуг є швидкість, уява, якість, інновації, індивідуалізація пропозиції, зростаючий рівень обслуговування клієнтів та створення цінності. Основою всіх дій є знання, які вважаються ключовим фактором у формуванні капіталу. Щоб задовольнити вимоги щодо динамічної поведінки рекреаційної спрямованості, слід загалом виходити з того, що зміни є постійним елементом управління. Проте критичним фактором ринкового успіху зростаючої кількості підприємств, що надають рекреаційні послуги, буде здатність постійно переосмислювати напрямки та способи ведення бізнесу. Здатність генерувати, поглинати та консолідувати зміни буде такою ж

важливою, як і процес швидкої відмови від незважених рішень, заснованих на архаїчних організаційних і управлінських моделях.

Кожне підприємство рекреаційної спрямованості повинно постійно боротися за свою позицію на ринку. Необхідно використовувати всі резерви продуктивності, ініціювати та впроваджувати подальші процеси реструктуризації та вдосконалення, створювати мережі з іншими бізнес-партнерами, швидше приймати обґрунтовані рішення та вміло оцінювати рівень постійно зростаючого бізнес-ризиків. Тому потребою часу є розробка та застосування підприємствами рекреаційної спрямованості методів управління людськими ресурсами, які будуть зосереджені на виявленні, залученні, утриманні та розвитку співробітників, які мають знання або потенціал, навички та досвід найвищого порядку.

Динамічний розвиток рекреаційної індустрії у світі [5], стрімке поширення маркетингу послуг та зростаюча конкуренція створили потребу в діях, спрямованих на покращення якості пропонованих послуг. У зв'язку з цим, більшість заходів щодо управління якістю послуг зводяться до забезпечення задоволення клієнтів та задоволення їхніх потреб і вподобань.

Покращення якості, а також зміни в мотивах і поведінці покупців зумовлені не лише зростанням їхнього добробуту, але й, перш за все, підвищенням рівня освіти, культури та способу життя, що змінюється разом з ними. Ще одним фактором, що впливає на зростання значення якості, є зростання юридичної відповідальності. У всьому світі витрати на страхування відповідальності стрімко зростають.

Складність однозначного визначення якості туристичних послуг впливає з їхньої природи, включаючи складність додаткових послуг, тимчасовість, відсутність суттєвості, невіддільність процесу створення від процесу споживання, сезонність попиту на послуги та суб'єктивну оцінку продукту. Характеристиками предмета обміну виступають операції купівлі–продажу засобу задоволення потреби у відпочинку та рекреації.

Для надання рекреаційних послуг важливо визначити багато особливостей, які сприймаються та оцінюються клієнтами. Найважливіші детермінанти якості послуг в системі управління рекреаційним бізнесом є наступні:

1. Матеріальна інфраструктура послуг (комфорт та естетика навколишнього середовища): обладнання, ІТ, тренери, місце розташування, тощо.

2. Надійність послуг: достовірність інформації, надійність постачальника послуг, повторюваність характеристик послуги (щоразу, коли вони надаються), своєчасність надання послуг, точність інформації.

3. Чутливість постачальників послуг, готовність надавати послуги: ефективність виконання запитів клієнтів, розсудливість та здатність постачальника послуг зберігати конфіденційність, своєчасне та належне реагування на запити клієнтів, швидкість надання послуг.

4. Надійність обслуговування, безпека: безпека клієнтів, відповідальність, довіра до постачальника послуг, компетенції постачальників послуг, професіоналізм постачальників послуг.

5. Знання потреб клієнтів: здатність розпізнавати потреби та очікування клієнтів, можливість легко встановлювати контакти з постачальниками послуг, розуміння проблем клієнтів.

Якість в системі управління рекреаційним бізнесом є складовою матеріального стандарту послуг, способу обслуговування, а також вимог клієнтів. Кожне підприємство рекреаційної спрямованості, щоб задовольнити вимоги та очікування клієнтів, а водночас впоратися з конкуренцією та зайняти вигідну позицію на ринку, повинні визначити параметри якості своїх послуг та впровадити ефективну систему управління персоналом [2, 4, 6].

Висновки. У світлі сучасних теорій організації та менеджменту, лише ефективно та вміло керований персонал може стати джерелом тривалої конкурентної переваги та основою організації, яка не тільки триває, але й

постійно розвивається. Ефективність сучасних організацій, безсумнівно, будується на основі компетенцій їхніх керівників та людей, які в них працюють.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть пов'язані з розробкою інноваційної HR-стратегії для організацій, що надають рекреаційні послуги.

Список використаної літератури

1. Горягіна Т. А., Толчєва Г. В. Перехідною економікою формується новий тип економічного мислення. *Соціально-економічні проблеми перетворення громадянського суспільства: сучасне і майбутнє*. Луганськ: Вид-во ЛНДІ соціально-трудових відносин, 2004. С. 82–86.
2. Толчєва Г. В., Саєнко В. Г. Роль кваліфікованого персоналу як запорука ефективного управління організаціями спортивно-рекреаційної спрямованості. *Проблеми та перспективні напрями розвитку сучасного спорту: актуальні питання теорії та практики*: Зб. тез Всеукраїн. наук.-практ. конф. Харків: ХДАФК, 2025. С. 130–132.
3. Шинкарьов С. І., Толчєва Г. В. Оздоровчі технології в системі фізичного виховання в позааудиторній роботі зі студентами вищих навчальних закладів. *Олімпійський спорт, фізична культура, здоров'я нації в сучасних умовах*: IX Міжнар. наук.-практ. конф. Луганськ: Вид-во ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2012. С. 371–375.
4. Kuczabski A., Aleinikova O., Poberezhets H., Tolchieva H., Saienko V., Skomorovskyi A. The analysis of the effectiveness of regional development management. *International Journal for Quality Research*, 2023. 17(3). P. 695–706.
5. Tolchieva H. *Recreational industry system: basic management, pedagogical approach, health effect*: monograph. Opole: Publishing House ANSWSiA, 2023. 270 p.
6. Voropayeva T., Järvis M., Boiko S., Tolchieva H., Statsenko N. European experience in implementing innovative educational technologies in the

training of management specialists: current problems and prospects for improvement. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 2022. 22(7). P. 294–300.

Інформаційне повідомлення

XIV Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту»

Шановні колеги!

Запрошуємо Вас взяти участь у роботі науково-практичної конференції «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту». До участі у конференції запрошуються науковці, аспіранти, здобувачі освіти, викладачі ЗВО, керівники та тренери спортивних шкіл, практичні фахівці сфери фізичної культури і спорту.

Мета конференції – обговорення проблем та перспектив стратегічного управління розвитком галузі «Фізична культура і спорт».

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Менеджмент та маркетинг у сфері фізичної культури та спорту
2. Особливості управління фізичною культурою і спортом в умовах воєнного стану
3. Промоутерська та агентська діяльність у сфері спорту.
4. Проблеми та перспективи управління олімпійським, паралімпійським, неолімпійським та професійним спортом.
5. Філософські, історичні, психологічні та нормативно-правові аспекти фізичної культури і спорту.

**ДО ДРУКУ ПРИЙМАЮТЬСЯ СТАТТІ ОБСЯГОМ 5-6 СТОРІНОК
УКРАЇНСЬКОЮ, АБО АНГЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ.**

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ СТРУКТУРА:

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ:

ПРІЗВИЩА, ІНІЦІАЛИ АВТОРІВ із зазначенням учених ступенів і вчених звань.

Місце роботи або навчання (назва установи чи організації, місто). Назва країни (для іноземних авторів).

Прізвище, ініціали, вчене звання, науковий ступень наукового керівника.

Назва статті.

Анотація (мовою статті). 2–3 рядки.

Ключові слова: 5–6 слів.

Вступ. Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Мета дослідження. Завдання дослідження.

Матеріали і методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Виклад основного матеріалу дослідження з **повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів**. Результати досліджень з обов'язковою статистичною обробкою даних необхідно представляти у вигляді таблиць, графіків, різних діаграм. Дані, які представляються в таблицях, мають бути суттєвими, повними, порівнянними, достовірними. Заголовок таблиці, назва графіка або діаграми повинні відповідати їх змісту. Переказувати словами дані приведені

в таблицях і графіках неприпустимо. Отримані результати дослідження мають бути обов'язково проаналізовані.

Висновки з даного дослідження.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Список використаної літератури (до 5 літературних джерел).

ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ:

Об'єм – 5-6 сторінок. Шрифт – Times New Roman 14, текст таблиць – Times New Roman 12. **Поля сторінки:** справа, зліва, зверху та знизу 20 мм, орієнтація сторінки – книжкова, міжрядковий інтервал – 1,5.

Формули, таблиці, ілюстрації, посилання на них та на використані літературні джерела необхідно надавати і оформлювати відповідно до вимог державних стандартів. Формули повинні бути набраними в редакторі формул MS Equation.

Рисунки та графіки повинні бути виконані в форматі jpeg, якісно, з можливістю їх редагування. Для всіх об'єктів повинно бути встановлено розміщення «в тексті».

Автори відповідають за точність викладених фактів, цитат, статистичних даних, географічних назв, власних імен.

Адреса організаційного комітету Інтернет-конференції

Кафедра менеджменту фізичної культури ХДАФК

Україна, 61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99, аудиторія 206.

Тел. для довідок:

Бондар Анастасія Сергіївна – 067-775-72-78

Оргкомітет бажає творчих успіхів!

The background features abstract geometric shapes, primarily triangles, in shades of blue and yellow. The blue shapes are concentrated on the left side, while the yellow shapes are on the right. The central area is white, providing a space for the text.

**PEACE FOR
UKRAINE**